

Азия/Еуропа

Ақпараттық сараптама журналы

Басылымның 6-ші жылы, №59, Ақпан (02) 2021

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN AYLIK YAYINIDIR ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АЙ САЙЫН ШЫҒАТЫН БАСЫЛЫМЫ

ANALYSIS OF THE GLOBAL WHEAT MARKET АНАЛИЗ ГЛОБАЛЬНОГО РЫНКА ПШЕНИЦЫ

СҰХБАТ РӨПОРТАЖ

**Р.Б.СҮЛЕЙМЕНОВ АТЫНДАҒЫ
ШЫҒЫСТАНУ ИНСТИТУТЫНЫҢ
ДИРЕКТОРЫ ДҮКЕН
МӘСІМХАНҰЛЫ**

R.B. SÜLEYMENOV ŞARKİYAT ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRÜ DUKEN MASİMHANULI

**ELECTIONS IN
KYRGYZSTAN: MORE
SURPRISES, LESS HOPES**

ВЫБОРЫ В КЫРГЫЗСТАНЕ:
БОЛЬШЕ СЮРПРИЗОВ, МЕНЬШЕ
НАДЕЖД

ALBINA MURATBEKOVA

**FILTER BUBBLES
AS THE REALITY OF THE
INTERNET**

ПУЗЫРИ ФИЛЬТРА
КАК РЕАЛЬНОСТЬ
ИНТЕРНЕТА

GULNAR NADIROVA

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Sahibi / Меншік иесі
Ahmet Yesevi Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü /
Ахмет Ясауи университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты директоры
Doç. Dr. Vakur Sümer

Genel Yayın Yönetmeni / Бас редактор
Zhengizkhan Zhanaltay

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Жауапты редактор
Dr. Suat Beylur

Haber Müdürü / Жаңалықтарға жауапты редактор
Dr. Zhandos Ranov

Tercüme Ekibi / Аудармашылар тобы
Omirbek Hanayi
Kanat Makhanov

Sekretarya / Хатшылық
Asel Ingaybekova

Metin Redaksiyon / Мәтінді өңдеу
Dr. Suat Beylur

Teknik Redaksiyon / Техникалық редактор
Kanat Makhanov

Yayın Kurulu / Редакция алқасы
Doç. Dr. Vakur Sümer
Zhengizkhan Zhanaltay
Dr. Suat Beylur
Dr. Zhandos Ranov
Dr. Gulnar Nadirova

Yönetim Merkezi / Басқару орталығы

Almalı Audanı, Mametova 48, 050004
Almaty, Kazakhstan
Tel. +7 (727) 279 97 94
Fax. +7 (727) 279 97 94
E-mail: info@eurasian-research.org

Sürelî yayın tescil belgesi No: 15793-Ж, tarihi: 27.01.2016.

Kazakistan Cumhuriyeti Haberleşme ve İletişim Bakanlığı tarafından verilmiştir.

Tüm hakları saklıdır. Mülakat, haber-yorum ve analizlerde ifade edilen görüşler yazarların kendi görüşleri olup Enstitü'nün yayın politikasını yansıtmamaktadır. Bu yayında yer alan yazılar ve fotoğraflar izinsiz, kaynak gösterilmeden kullanılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Tiraj: 300 adet. Her ay yayınlanmaktadır. Dağıtımı Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsamaktadır. Dağıtımı ücretsizdir.

Мерзімді баспасөз басылымын есепке қою туралы куәлік №: 15793-Ж, күні: 27.01.2016 ж.

Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі тарапынан берілді.

Барлық құқықтар қорғалған. Сұхбат, ақпараттық сараптама мен талдауларда айтылған пікірлер тек авторлардың жеке көзқарастары болып табылады және Институттың ұстанымын білдірмейді. Бұл басылымда жарияланған мақалалар мен фотосуреттерді рұқсатсыз және дереккөзді көрсетпей пайдалануға тыйым салынады. Дереккөзді көрсетіп, сілтеме жасауға болады.

Тираж: 300 дана. Ай сайын жарияланады. Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы аумағында тегін таратылады.

DOÇ. DR. VAKUR SÜMER

Değerli Okuyucularımız,

Sizleri, Asya Avrupa Dergisi'ni hazırlayan Avrasya Araştırma Enstitüsü ekibi adına saygı ve muhabbetle selamlıyorum. Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'ne bağlı Avrasya Araştırma Enstitüsü tarafından aylık olarak yayınlanan Asya Avrupa, 59. Sayısı'na erişmiş bulunuyor. Bu sayımızda da dopdolu bir içerik hazırlayarak sizlere sunuyoruz.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Comart Tokayev'in "Bağımsızlık Her Şeyden Değerlidir" makalesi, Kazakistan açısından çok önemli bir vesika olmanın ötesinde, tüm Türk Dünyası'na da paylaşılan değerlerin vurgulanması adına tarihi bir kayıt niteliğindedir. Sayın Cumhurbaşkanı, söz konusu makalede Kazakistan tarihinin derin köklerine işaret etmiş, ve bu köklerin modern yöntemler aracılığıyla halka daha iyi tanıtılmasının önemini ifade etmiştir. Bu köklerin en önemlilerinden biri olarak Altın Orda Devleti'ni zikreden Sayın Tokayev, Avrasya tarihinde büyük roller icra etmiş bu devletin bihakkin çalışılması gereğini, bir hedef olarak tüm Türk Dünyası'nın önüne koymuştur. Ayrıca, Kurucu Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in vizyoner kararıyla, 2018 yılında, Güney Kazakistan İli'nin "Türkistan" adı ile tescilinin önemini vurgulaması da, Sayın Tokayev'in ortaya koyduğu kayda değer bir diğer ciddi mesajdır. Sayın Tokayev, geniş anlamda bölgenin antik çağlardan beri "Türkistan" olarak adlandırıldığının altını çizmiş, bu ulu coğrafyanın tarihine Türk mührünün vurulduğunu tüm dünyaya ilan etmiştir. Hülâsa, Sayın Cumhurbaşkanı'nın isabetle ortaya koydukları gibi, Kazakistan'ın bağımsızlığı her türlü mülahazanın dışındadır. Sayın Tokayev'in, makaledeki diğer tüm vurgular yanında, şu sözleri özellikle anıtsal niteliktedir: "Atalarımızdan miras kalan kutsal topraklarımız en önemli servetimizdir. Bu geniş toprakları Kazaklar'a hiç kimse hediye etmedi. Bugünkü tarihimiz 1926 veya 1991 ile ölçülemez."

İşte biz de bu çerçevede, bu tarihi makalenin önemini bir kez daha vurguluyoruz. Her zaman olduğu gibi dergimizin bu sayısında ayrıca çok sayıda analiz, bir röportaj ve bir infografiğe de yer veriyoruz.

Yeni sayımızda buluşabilmek dileğiyle,

Құрметті оқырмандар!

Сіздерді, Азия Еуропа журналы дайындаған Еуразия ғылыми-зерттеу институты ұжымы атынан құрметпен және сүйіспеншілікпен сәлемімді жолдаймын. Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетіне қарасты Еуразия ғылыми-зерттеу институты «Азия Еуропа» журналын ай сайын шығарып жүргендіктен, 59-шы шығарылымына қол жеткізді. Осы шығарылымда да толықтай мазмұнды жұмысты дайындап, Сіздерге ұсынамыз.

Қазақстан Республикасы Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев мырзаның «Тәуелсіздік бәрінен де қымбат» атты мақаласы – Қазақстан үшін өте маңызды құжат ғана емес, сонымен бірге бүкіл Түркі әлемінің ортақ құндылықтарын атап көрсететін тарихи жазба. Сондай-ақ, ҚР тұңғыш президенті, елбасы Нұрсұлтан Назарбаев мырзаның көреген шешімімен, 2018 жылы Оңтүстік Қазақстан облысының «Түркістан» атауымен тіркелуінің маңыздылығына тоқталу – Тоқаев мырза айтқан тағы бір маңызды хабарлама. Тоқаев мырза бұл аймақтың ежелгі дәуірден бастап кең мағынада «Түркістан» деп аталып келе жатқанын көрсете отырып, Түрік мөрі Ұлы Дала тарихында таңбаланғанын бүкіл әлемге паш етті. Қысқасы, Республика Президенті өз сөзінде атап өткендей, Қазақстанның тәуелсіздігі барлық назардан тыс қалып отыр.

Тоқаев мырзаның, барлық басқа маңызды оқиғалардан басқа, әсіресе мақаладағы төмендегі сөздері ерекше манызды: "Біздің ең маңызды байлығымыз – ата-бабаларымыздан мирас болып қалған қасиетті жеріміз. Бұл кең байтақ жерлерді қазақтарға ешкім берген жоқ. Біздің бүгінгі тарихымызды 1926 немесе 1991 жылдармен өлшеуге келмейді".

Осы тұрғыда, осы тарихи мақаланың маңыздылығын тағы бір рет атап өтеміз. Әдеттегідей, журналымыздың осы санында біз көптеген талдаулар, сұхбат және инфографиканы да енгіздік. Осы тұрғыда, осы тарихи мақаланың маңыздылығын тағы бір рет атап өтеміз.

Жаңа санымызда кездескенше,

ÖN SÖZ АЛҒЫСӨЗ

AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ DOÇ. DR. VAKUR SÜMER.....	1
--	---

RÖPORTAJ СҰХБАТ

Р.Б. СҮЛЕЙМЕНОВ АТЫНДАҒЫ ШЫҒЫСТАНУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ ДҮКЕН МӘСІМХАНҰЛЫ R.B SÜLEYMENOV ŞARKİYAT ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ DUKEN MASİMHANULI.....	4
--	---

GÜNCEL ӨЗЕКТІ ПІКІР

ANALYSIS OF THE GLOBAL WHEAT MARKET АНАЛИЗ ГЛОБАЛЬНОГО РЫНКА ПШЕНИЦЫ AZIMZHAN KHITAKHUNOV.....	16
FILTER BUBBLES AS THE REALITY OF THE INTERNET ПУЗЫРИ ФИЛЬТРА КАК РЕАЛЬНОСТЬ ИНТЕРНЕТА GULNAR NADIROVA.....	25
ELECTIONS IN KYRGYZSTAN: MORE SURPRISES, LESS HOPES ВЫБОРЫ В КЫРГЫЗСТАНЕ: БОЛЬШЕ СЮРПРИЗОВ, МЕНЬШЕ НАДЕЖД ALBINA MURATBEKOVA.....	32
KANT HAVA ÜSSÜ: JEOSTRATEJİK VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ КАНТ АВИАБАЗАСЫ: ГЕОСТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ ZHULDYZ KANAPIYANOVA.....	43

<i>AGRICULTURE OF TURKEY: PRODUCTION, TRADE AND POLICY REFORMS</i> <i>СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО ТУРЦИИ: ПРОИЗВОДСТВО, ТОРГОВЛЯ</i> <i>И ПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕФОРМЫ</i> AZIMZHAN KHITAKHUNOV	51
<i>SEVERE DROUGHTS IN TURKEY: CAUSES AND SOLUTIONS</i> <i>СИЛЬНАЯ ЗАСУХА В ТУРЦИИ: ПРИЧИНЫ И РЕШЕНИЯ</i> SAULE AKHMETKALIYEVA	60
<i>THE TURKIC SIDE OF UKRAINE'S POLITICAL IDENTITY:</i> <i>THE ROLE OF CRIMEAN CONFLICT IN UKRAINE'S NATION-BUILDING</i> <i>ТУРЕКСКАЯ СТОРОНА ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ</i> <i>УКРАИНЫ: РОЛЬ КРЫМСКОГО КОНФЛИКТА В</i> <i>НАЦИОНАЛЬНОСТРОЕНИИ УКРАИНЫ</i> KANAT MAKHANOV	67

ETKİNLİKLER İC-ШАРАЛАР

.....	76
-------	----

İNFOGRAFİK ИНФОГРАФИКА

.....	110
-------	-----

Р.Б. СҮЛЕЙМЕНОВ АТЫНДАҒЫ ШЫҒЫСТАНУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ДИРЕКТОРЫ ДҮКЕН МӘСІМХАНҰЛЫ **R.B. SÜLEYMENOV ŞARKİYAT ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜ DUKEN MASİMHANULI**

«Азия Еуропа» журналымыздың №59 санында Қытай Халық Республикасының (ҚХР) Шыңжаң Ұйғыр автономиялық өлкесінің Текес ауданында туған (1963ж.), тәуелсіздіктің алғашқы жылында (1992ж.) тарихи Отаны Қазақстанға біржола көшіп келген, содан бергі 30 жылға жуық уақыт бойына Қазақстанның ғылым-білім саласында табан аудармай қажырлы еңбек етіп, елдегі қытайтану ғылымының қалыптасуы мен дамуына елеулі үлес қосып келе жатқан ғалым-ұстаз, қазіргі уақытта ҚР БЖҒ министрлігі Ғылым комитетіне қарасты Рамазан Бимашұлы Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының директоры қызметіп атқарып отырған, қытайтанушы-ғалым, ақын, аудармашы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Халықаралық «Алаш» әдебиетінің, Шаңхай ынтымақтастық ұйымы (ШОС) «Жібек жолы: гуманитарлық ынтымақтастық» иегері, филология ғылымдарының докторы, профессор Дүкен Мәсімханұлымен сұхбатымызды назарларыңызға ұсынамыз.

Құрметті Дүкен Мәсімханұлы ал-

Dergimizin bu sayısında, Çin Halk Cumhuriyeti, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin Tekes ilçesinde (1963) doğmuş, bağımsızlığının ilk yılında (1992) Atayurdu olan Kazakistan'a göç eden Prof. Dr. Duken Masimhanuli ile yaptığımız röportajı dikkatinize sunuyoruz. Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı İlim Komitesi bünyesindeki "Ramazan Bimaşoğlu Süleymenov Şarkiyat Enstitüsü'nün Müdürlüğü görevini yürüten Masimhanuli, Çin dili ve edebiyatı üzerine yaptığı araştırma ve çalışmalarla yaklaşık otuz yıldır, Kazakistan'ın eğitim ve bilim alanında önemli hizmetler vermektedir. Sinolog, tercüman ve şair olan Masimhanuli, Kazakistan'ın Onurlu Vatandaşı, Alaş Uluslararası Edebiyat Ödülü ile Şangay İşbirliği Teşkilatı tarafından verilen "İpek Yolu: İnsan İşbirliği" Ödülü gibi çok sayıda ödüle layık görülmüştür.

Sayın Duken Masimhanuli, okuyucularımız için önce kendinizden bahsettikten sonra kısaca eğitim hayatınız hakkında bilgi verebilir misiniz?

1963 yılında Çin Halk Cumhuriyeti, günümüz-

дымен оқырмандарымыз үшін өзіңізбен жақыннан таныссақ, білім, ғылым жолын таңдау және өмірбаяныңыз туралы айтып берсеңіз!

Мен 1963 жылы Қытай Халық Республикасының (ҚХР) тарихи Шығыс Түркістан – қазіргі Шыңжаң Ұйғыр автономиялық өлкесінің (ШҰА) Текес ауданына қарасты Ақши деген жерінде дүниеге келдім. 1982 жылы туған ауданымнан орта мектепті тәмамдап, Пекин қаласындағы Орталық ұлттар институтының (кейіннен университет болды - ДМ) Филология факультетіне оқуға түстім, оны 1987 жылы бітіріп, ШҰА орталығы Үрімжі қаласындағы Шыңжаң гуманитарлық ғылымдар академиясының әдебиет институтында ғылыми қызметкер болып істедім. 1991 жылы Кеңес Одағы құлап, Отанымыз Қазақстан Тәуелсіз ел болған соң, тарихи отаныма оралудың қамына кірістім. Ол кезде шетелге шығатын қытай азаматының арнайы ұлттық паспорты қалтасында болмайтын. Ал оны жасатып алу өте қиын болатын. Атамекенге деген махаббатымның арқасында барлық қиындықты еңсердім. 1992 жылы Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті шақыртуымен аңсаған атамекенім Қазақстанға Алматыға көшіп келдім. Содан 1992 жылдың екінші оқу семестрінен бастап, 2002 жылға дейін Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дің Шығыстану факультетінде қытай тілі мен әдебиеті пәнінен дәріс бердім.

Ғылым жолына қалай келгенімді оқырманмен бөлісер болсам, алғаш еңбек жолымды академиядан бастағанымды әлгінде айттым. Қытайда ол кезде ғылыми дәреже талап етілмейтін. Сондықтан да, жастардың ғылыми дәреже алуға

**ОТАНЫМА
ОРАЛҒАН 30
ЖЫЛДАЙ УАҚЫТ
АРАЛЫҒЫНДА
ЕЛІМІЗДІҢ
ШЫҒЫСТАНУ
ҒЫЛЫМЫ
САЛАСЫНА БІР
КІСІДЕЙ ҚЫЗМЕТ
ЕТІП КЕЛЕМІН**

**MEMLEKETİME
DÖNDÜĞÜMDEN BU
YANA, YAKLAŞIK 30
YILDIR, ÜLKEMİZDE
ŞARKİYAT
ALANINDA İLMİ
ARAŞTIRMALARA
DEVAM ETMEKTEYİM**

de Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak adlandırılan tarihi Doğu Türkistan'ın, - Tekes ilçesine bağlı Akşi kasabasında doğdum. 1982'de liseden mezun olduktan sonra Pekin'deki Merkezi Milletler Enstitüsü (daha sonra Üniversitesi - DM), Filoloji Fakültesi'ni kazandım. Fakülteden 1987'de mezun oldum ve ardından Sincan'ın merkezi olan Urumçi şehrindeki Sincan Sosyal İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsü'nde araştırmacı olarak çalışmaya başladım. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra tarihi vatanıma geri dönme hazırlıklarını başlattım. O dönemlerde, Çin vatandaşlarına ulusal pasaport gibi bir doküman verilmiyordu. Böyle bir belgeyi yaptırmak çok zordu. Vatanıma olan sevgim sayesinde tüm zorlukların üstesinden geldim. 1992 yılında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nin daveti üzerine Kazakistan'ın Almatı şehrine taşındım. Daha sonra, 1992-1993 öğretim yılının ikinci döneminden 2002'ye kadar, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi'nde Çin dili ve Edebiyatı öğretmeni yaptım.

İlim yoluna nasıl başladığımı okuyucularımla paylaşacak olursam, az önce, ilk kariyerime akademide başladığımdan bahsetmiştim. O dönemlerde, Çin'de akademik kariyere pek rağbet yoktu. Bu nedenle gençler kariyer yapma işleriyle pek ilgilenmezlerdi. Yukarıda adı geçen akademide Çin'in dünyaca ünlü Kazak bilim adamları: Nigmet Minjani, Bulantay Dosjanin, Jakyp Mırzahanov, Beksultan Kasey, Nabijan Mukamethanulı gibi hocaların hem öğrencisi hem de kardeşi olarak ilmi çalışmaların tüm incelikleriyle tanıştım. Ata yurda yerleştikten sonra, gözlemlediğim hususlardan biri, Kazakistan eğitim sisteminde genç uzmanların akade-

қызығушылығы бола бермейтін. Жоғарыда аталған академияда Қытайдағы қазақтардың аты әлемге белгілі ғалымдары: Ниғмет Мыңжани, Бұлантай Досжанин, Жақып Мырзаханов, Бексұлтан Кәсей, Нәбижан Мұқаметханұлы секілді ғалымдарға әрі шәкірт әрі іні бола жүріп ғылыми жұмыстың қыр-сырымен таныстым. Атажұртқа орналасқан соң, Қазақстандағы білім беру жүйесінің тәртібі жас мамандардан әрдайым ғылыми дәреже қорғау талап етіледі екен. Алғашында бұл талапқа аса мән бермедім. Студенттерге дәріс беріп күнімді көріп жүре берермін деп ойладым. Оған қоса, бойымда құдай берген ақындығым бар, ол да бір кәдеге жарар деген оймен жүрдім. Алайда, ҚазҰУ басшылығы тарапынан ғылыми дәреже қорғау талабы үдей

misyen derecelerinin savunma zorunluluğu oldu. İlk başta bu talebe pek dikkat etmedim. Öğrencilere ders vererek geçimimi sağlamaya devam edeceğimi düşündüm. Üstelik, Allah'ın verdiği bir şairlik yeteneğim de vardı. Bunun yararlı olacağını düşünüyordum. Ancak, Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi yönetimi tarafından akademik derecelerin savunulması için talepler artmıştı. Sonra Kazak halkının tanınan bilim insanlarından biri olan Prof. Dr. Rımgali Nurgali'nin talebesi oldum. Birkaç yıl sonra, tez hocamın danışmanlığında, "Çin'de Yaşayan Kazak Şairlerinin Eserlerinde Ulusal Kurtuluş Fikri (20. yüzyılın 20-50'li yıllarında)" konulu Yüksek Lisans tezimi başarıyla savundum. 1992-2002 yılları arasında Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde çalıştım. Bu 10 yıl içerisinde öğretim üyeliğinin yanı sıra bölüm

түсті. Содан көп өтпей академик Рымғали Нұрғалиға шәкірт болдым. Бірер жылдан соң ол кісінің жетекшілігімен «Қытай қазақтары поэзиясындағы ұлт-азаттық идея (XX ғасырдың 20-50 жылдары)» деген тақырыпта кандидаттық диссертация жазып, сәтті қорғадым.

Жалпы Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-де он жыл (1992-2002жж.) жұмыс істедім. Кафедра меңгеруші болдым, доцент атағын алдым. Ал, 2002 жылы астанадағы Лев Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің шақырытуымен бас қаламызға қоныс аудардым. 2002 жылдан 2020 жылдың 1-маусымына дейін аталған университетте 18 жыл қызмет атқардым. Осы 18 жылдың ішінде кафедра меңгерушісі, институт директоры секілді қызметтерді атқара жүріп, шәкірттерге қытай тілі мен әдебиетінен, аударма мәселелері, қытай мәдениетінен дәріс оқыдым. Арада, 2008 жылы «Қазақ және қытай әдебиеттеріндегі ұлттық дәстүр мен жаңашылықдық (Мұхтар Әуезов пен Лу Шүн шығармалары негізінде)» деген тақырыпта докторлық диссертация қорғадым. Мақтанышым – шәкірттерімнің бәрі осалы емес. Олар Қазақстанның түрлі билік бұтақтарында әсіресе, Сыртқы істер министрлігінде, университеттерде, ғылыми-зерттеу институттарында жемісті қызмет етіп жүр. Отаныма оралған 30 жылдай уақыт аралығында еліміздің шығыстану ғылымы саласына бір кісідей қызмет етіп келемін.

Р.Б.Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының тарихы және бүгінгі жетістігі, Сізге дейін кімдер басқарды, кімдер жұмыс істейді, осы туралы айтып берсеңіз!

**КЕЙІН
Р.Б.СҮЛЕЙМЕНОВ
ҚҰРМЕТІНЕ
ИНСТИТУТҚА ОНЫҢ
АТЫ БЕРІЛЕДІ**

**R.B.
SÜLEYMENOV'UN
ANISINA,
ENSTITÜ'YE ONUN
ADI VERİLMİŞTİR**

басқалығы görevini yürüttüm.

2002 yılında Astana'da (Nur-Sultan) Lev Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi'nin daveti üzerine başkente taşındım. Bu üniversitede, 2002'den Haziran 2020'ye kadar çalıştım. Bu 18 yıl boyunca, Bölüm Başkanlığı ve Enstitü Müdürlüğü gibi görevlerin yanında öğrencilere "Çin Dili ve Edebiyatı", "Çeviri Teorisi", "Çin Kültürü" dersleri de verdim. 2008 yılında "Kazak ve Çin Edebiyatında Milli Gelenek ve Yenilikler (Muhtar Avezov ve Lu Şun eserlerinin temelinde)" konulu doktora tezi mi savundum.

Gurur duyduğum şeylerden biri, öğrencilerimin çoğunun bugün yüksek makamlarda görev yapıyor olmalarıdır. Dışişleri Bakanlığı, üniversiteler ve ilgili bilimsel araştırma enstitüleri bu kurumlardan bazılarıdır. Memleketime döndüğümünden bu yana, yaklaşık 30 yıldır, ülkemizde Şarkiyat alanında ilmi araştırmalara devam etmekteyim.

R.B.Süleymenov Şarkiyat Enstitüsü'nün geçmişi ve günümüzdeki başarılı çalışmaları hakkında okuyucularımızı bilgilendirebilir misiniz?

Yukarıda bahsettiğim gibi, 1 Haziran 2020 tarihinde Kazakistan Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından R.B.Süleymenov Şarkiyat Enstitüsü Müdürü olarak atandım. Aslında bu kurum benim için çok da yabancı değildi. Burada çalışan bazı ilim adamlarıyla daha önceden tanışmıştık. Ayrıca, Enstitü'nün eski başkanı, tanınmış bilim adamı Prof. Dr. Absattar Hacı Derbisali hoca ile Kazakistan'a geldiğim ilk yıllardan iyi ilişkilerimiz vardı. Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesinde, birlikte öğretim görevlisi olarak çalıştığım Şarkiyat Fakültesi Dekanı olan Prof.Dr. Absattar Hacı Derbisali, aynı zamanda Dil ve Uluslararası İlişkilerden sorumlu Rektör Yardımcısı görev-

Жоғарыда да айтып өттім, мен Р.Б.Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының директорлығына Қазақстанның Білім және ғылым министрілігі тарапынан 2020 жылдың 1-маусымына тағайындалдым. Асылында бұл мекеме маған соншалық бейтаныс емес еді. Мен бұрын да бұл ұжымдағы ғалымдардың біразымен таныс едім. Оның үстіне институтты маған дейін басқарған белгілі ғалым Әбсаттар қажы Дербісәлімен Қазақстанға келген жылдан бастап жақсы қатынаста болдық. Мен Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ оқытушы боп жүргенімде ол кісі Шығыстану факультетінде деканымыз әрі Тіл және халықаралық қатынастар бойынша проректор қызметінде болатын.

lerini yürütmekteydi. Enstitü, 1996 yılında hükümet kararnamesiyle kurulmuştu. Sovyetler Birliği Döneminde ülkemizin yurt dışı devletleri ile doğrudan ilişkileri yoktu. Bunun sebebi, herkesçe bilinmektedir. Zira o dönemde, dış politika Moskova tarafından belirlenirdi. 16 Aralık 1991 tarihinde ülkemizin bağımsızlığını kazanmasının ardından, "gemimizi dünya okyanusuna" salıverince, yabancı devletlerle doğrudan uluslararası diplomatik ilişkiler başlatılmıştır. O döneme kadar Doğu Dünyası: Doğu ülkeleri, İslam Dünyası, İslam ülkeleri, Uzak Doğu ülkeleri, Güney Asya ülkeleri bizim için sır dolu gizemli ülkeler durumundaydı. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, Doğu ülkeleri de dahil olmak üzere dünya ülkelerini tanımak, temas kurmak ve içerde ve dışarıda milli politikalar izleyebilmek için özel bir bilimsel araştırma merkezine ihtiyaç duyulmuştu. Bağımsızlığını ilk yıllarında Ş.Ş. Velihanov Tarih ve Etnoloji Enstitüsü'nde çalışan Prof. Dr. R.B. Süleymenov, kuruma bağlı olarak Şarkiyat bölümünü açarak çalışmaları başlatmıştı. Kısa bir süre sonra, Uygur Araştırmaları Enstitüsü ile birleşerek, "Şarkiyat Enstitüsü" olarak müstakil resmi bir kurum haline gelmiştir. Daha sonra, R.B. Süleymenov'un anısına, Enstitü'ye onun adı verilmişti. Bu yıl Enstitü'nün kuruluşunun 25. yıl dönümüdür. Bu süre, göz açıp kapamış gibi çok hızlı bir şekilde geçti. İnsan yaşamı için 25 yıl, önemli bir zaman dilimidir. Kuruluşundan bugüne kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen Enstitümüz, çalışmalarıyla Avrasya coğrafyasında haklı bir şöhret elde etmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Pensilvanya Üniversitesi'nin 2020 yılında hazırladığı rapor sonuçlarına göre Enstitümüz, Orta Asya kategorisinde önde gelen 58 araştırma merkezi arasında 37. sırada yer almıştır. 25 yıllık bir geçmişe sahip olan kurumumuzun faaliyetlerinin, okyanus ötesindeki uluslararası kuruluşlar tarafından yüksek düzeyde değerlendirilmesi, bizim için büyük bir onurdur. Bugün, Enstitü'nün yapısı yeniden gözden geçirilerek çalışmalar devam ettirilmektedir. 1992-1993 yılları arasında Ramazan Süleymenov; 1993-1996 yılları arasında Erden Kajibek; 1996-2013

Жалпы институт 1996 жылы Үкіметтің қаулысымен құрылған. Кеңес Одағы дәуірінде еліміздің шетелдермен тікелей қарым-қатынасы болмаған. Не үшін олай болғаны бәрімізге түсінікті. Ол кезде халықаралық байланыстың, шетелдермен қарым-қатынастың бәрін Мәскеу өзі шешетін. Ал, 1991 жылы 16-желтоқсанда еліміз Тәуелсіздік алған соң, әлем мұхитына өзіміздің кемеміздің алып шыққан кейін, басқа елдермен тікелей қарым-қатынас жасау керек болды. Ол күнге дейін шығыс әлемі, шығыс елдері, ислам әлемі, ислам елдері, Қиыр шығыс елдері, Оңтүстік азия елдері дегендердің бәрі де бізге жұмбақ еді. КСРО құлап жеке-жеке мемлекет болғаннан кейін әлем елдерін, оның ішінде Шығыс елдерін танып білу үшін, байланыс құру үшін, олардың ұлт ретінде, мемлекеттер ретінде алдыларына қойып отырған бағыт-бағдарын, ішкі, сыртқы саясатын бақылап отыру үшін арнайы бір ғылыми орталықтың қажеттілігі туындады. Тәуелсіздігіміздің алғашқы жылдарында қазіргі Ш.Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтында қызмет атқарып жүрген тарих ғылымдарның докторы, профессор Р.Б.Сүлейменов аталған институттың ішінен Шығыстану бөлімін ашып, жұмысын жүргізіп жатқан екен. Көп ұзамай аталған бөлім мен Ұйғыртану институты қосылып «шығыстану институты» болып жеке шаңырақ көтереді. Кейін Р.Б.Сүлейменов құрметіне институтқа оның аты беріледі. Институттың құрылғанына биыл не бары 25 жыл болды. Тарих көші жөнінен алғанда 25 жыл көзді ашып жұмғанмен бірдей, қасқағым сәт. Адам өмірі үшін 25 жылды белгілі бір кезең деуге болады. Құрылғанына аз ғана уақыт болса да, институтымыз Орталық Азия

**БІЗ КІМБІЗ?
ҚАЙДАН КЕЛДІК?
ТАРИХЫМЫЗ
ҚАНДАЙ? ДЕГЕН
СҰРАҚТАРДЫ
ҰДАЙЫ ҚОЙЫП,
ОНЫ АЙТЫП
ОТЫРУЫМЫЗ
КЕРЕК**

**БІЗІМ КІМЛІГІМІЗ
NEDİR? NEREDEN
GELDİK? TARİHİMİZ
NASILDI?
SORULARINI
DAİMA SORMALI VE
CEVAPLAMALIYIZ**

yılları arası Meruert Abuseytova ve 2013-2020 dönemi (1 Haziran'a kadar) Absattar Hacı Derbisali kurum başkanlığı görevlerinde bulundu.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in "Bağımsızlık Her Şeyden Değerlidir" makalesini okuduktan sonraki düşünceleriniz ve Bağımsızlığın 30. Yıl Dönümü öncesi kurumunuz tarafından yapılacak çalışmalarla ilgili de düşüncelerinizi paylaşmısınız?

Cumhurbaşkanımız Kasım Comart Tokayev, 2021 yılını, "Bağımsızlığın 30. Yıl Dönümü" olarak ilan etmiştir. Bu önemli tarihin onuruna "Bağımsızlık Her Şeyden Değerlidir" konulu bir makale yayımlamıştır. Bağımsızlık yıllarının tüm dönemlerini kapsayan makalede her detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Cumhurbaşkanı, söz konusu makalede 30 yılı 10'ar yıllık 3 döneme ayırmış, her dönemde yapılanları ayrı ayrı değerlendirerek, elde edilen başarıları "asra bedel çalışmalar" olarak nitelendirmiştir. Biz bazen kendimizi 1000 yıllık, 500 yıllık geçmiş olan Amerika ve Avrupa devletleriyle kıyaslayarak, "Onlarda var, bizde neden yoktur, neden hala sahip değiliz" diye sabırsızlanıyoruz. Kazaklar'da şöyle bir deyim vardır: "Müslümanlık yavaş yavaş (yayılır)". Bu deyimden manasını unutmamalıyız. Himalaya dağlarının tepesini fethetmek için yamaçlarından başlamak gerek. On ciltlik bir kitabın yazımının, harflerden, cümlelerden başladığını bazen gözden kaçırıyoruz. Toplum genel olarak iki türlü istikametle gelişir. Bunlardan birincisi, devrim, ikincisi ise tedrici gelişim olan evrimsel yoldur. Toplumumuz içerisinde pek çok farklı etnik grupların ve farklı inançlara mensup kişilerin olması nedeniyle, seçimimiz yalnızca evrimsel bir yol olmalıdır. Pek çok

мен ТМД елдері арасында өз орнын күреп алған, өз бағыт-бағдарын қалыптастырып үлгерген мекеме.

АҚШ-тың Пенсильвания университетінің 2019 жылдың қорытынды баяндамасында әлемдегі ең жетекші 63 ғылыми орталықтардың ішінде біздің институтымыз 43 орында екені көрсетілген. Бар болғаны 25

etnik grubun ve çok sayıda inanca mensup kişilerin yaşadığı ülkemizin bu durumunu bir avantaj olarak kullanmaya devam etmeliyiz. Çünkü, Kazakistan'da yaşayan bütün topluluklar devletimizin kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Bunun değerini bilmemiz gerekir. Biz huzur içinde yaşamayı tercih ederiz. Üstelik jeopolitik açıdan çok hassas bir bölgede bulun-

жылдық қана тарихы бар институт қызметінің мұхиттың арғы жағындағы халықаралық ұйымдардан бұндай жоғары баға алуы біз үшін үлкен абырой. Қазіргі уақытта институттың құрылымы қайтадан қарап, жаңғырту жұмыстарын жүргізіп жатырмыз. Институты маған дейін: 1992-1993 жылдар аралығында Рамазан Сүлейменов, 1992-

maktayız. Bu 30 yıl, devletimiz için verimli bir dönem idi. Biz bu dönemi devletimiz uğruna çok yararlı bir şekilde kullanabildik. Cumhurbaşkanı, makalesinde, milli tarihe bakışta yeni bir yaklaşımın oluşturulması ve genç nesillere yönelik bağımsızlığın önemini açıklamak için kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiğini detaylı olarak açıklamıştır. Son zamanlarda, toplumda bağımsızlığın değerini anlamayan, onu doğal bir süreç olarak algılayan görüşler ortaya çıkmaktadır. Bizim kimliğimiz nedir? Nereden geldik? Tarihimiz nasıldı? sorularını daima sormalı ve cevaplamalıyız. Zihnimizi, vatanseverlik duygularıyla beslemeliyiz. İşte o zaman eğlence yerine fikir üreten bir halk olacağız. Cumhurbaşkanımız, makalesinde ülkemizin gelişmesi ve refahına, topraklarımızın bütünlüğüne yan gözle bakanlara net bir cevap vermiştir. Sınırlarımızın sağlam ve topraklarımızın bütünlüğü hakkındaki düşüncelerinden çok mutlu oldum. Bilhassa, Cumhurbaşkanı'nın milli tarihimiz hakkındaki görüşlerinin, tarih alanındaki çalışmalar ile Şarkiyat araştırmalarına büyük bir sorumluluk yüklediğine inanıyorum.

Son olarak, Enstitü'nün yurtdışındaki ilmi araştırma kurumları ile işbirliğinden ve bu kapsamda elde ettiğiniz başarılarından bahsedebilir misiniz?

2020 yılı, "Kovid - 19" salgını ile insanlık tarihine geçti. Ben, tam karantina döneminde enstitü başkanlığı görevine başlamıştım. Bu dönemde çok sayıda aydın, bilim insanı, doktor, şair ve yazar vefat etti. Nüfusumuz zaten az idi. Uçsuz bucaksız topraklarımız var. Kazakistan için her birey önemlidir. Çaremiz var mıydı? Kendimize dikkat ederek, işimizi devam ettirmek zorundaydık. Eskisi gibi ilmi araştırma heyeti düzenlemek, iş seyahatlerine çıkmak artık imkansız bir hale geldi. Yurtdışına çıkarak ya da yurtdışından bilim insanlarını davet ederek yüzyüze bilimsel çalışmalar yapılamadı. Fakat, okullardan başlayarak devlet başkanlarına kadar dünyanın her yerinde uzaktan çevrimiçi format kullanıldığı herkesçe malumdur. Biz de planladığımız etkinlikleri çevrimiçi platformlarda gerçekleştirdik. Doğal

1996 жылдар Ерден Қажыбек мырза, 1996-2013 Меруерт Әбусейітова ханым, 2013 жылдан 2020 жылдың 1 маусымына дейін Әбсаттар қажы Дербісәлі мырза басқарып келді.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласын оқығаннан кейінгі әсеріңіз және Тәуелсіздігімізді 30 жылғы қарсаңында институттың қолға алар істерімен бөліссеңіз!

Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаев 2021 жылды «Тәуелсіздіктің 30 жылдығы» деп жариялады. Осы айтулы датаға орай, жылашар ретінде, дер кезінде, өз уақытында, әрі страгеиялық, әрі бағдарламалық «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» деген мақала жариялады. Мақалада ең әуелі Тәуелсіздік кезеңдегі әрбір кезеңге жан-жақты сараптама жасалған. Президент өз мақаласында мақаласында 30 жылды шартты түрде үш он жылға бөліп, әрбір онжылдықта атқарған істеріміз бен бағындырған белестеріміздің ғасырға жүк болатындай жетістіктермен көмкеріліп жатқанын атап өткен. Біз кейде қомағай көңілмен 1000 мылдық, 500 жылдық тарихы бар Америка және Еуропа елдерімен салыстырып, оларда бар, бізде неге жоқ деп асығыстық жасап жатамыз. Қазақта жақсы сөз бар ғой «мұсылмандық әсте-әсте» деген, соны ұмытпауымыз керек. Гималайдың шыңын бағындыру үшін оны етегінен жүріп бастау керек. Он томдық кітапты жазудың өзі әріптерді, сөйлемдерді жазудан басталатынын ескермей жатамыз. Жалпы азамзат қоғамы екі түрлі жолмен дамиды. Оның бірі революциялық жол, екіншісі, эволюциялық жол. Қоғамымыз көпэтноты және көпдінді болғандықтан, біздің

**ЮНЕСКО
ҰЙЫМЫ МЕН
ТЫҒЫЗ ҚАРЫМ
ҚАТЫНАСТА
ЖҰМЫС ІСТЕЙМІЗ**

**ӨЗЕЛЛІКЛЕ, UNESCO
ІЛЕ ЧОК САЙДА
ҚАЛЫҒМАЛАРИМИЗ
БУЛУНМАКТА**

оларак, Enstitü'deki bilim insanlarının planladıkları yurtdışı ilmi çalışmalar gerçekleştirmedi.

Esasında, Şarkiyat Enstitüsü'ndeki uluslararası ilişkiler çalışmaları çok kapsamlıdır. Özellikle, UNESCO ile çok sayıda çalışmalarımız bulunmaktadır. Öte yandan, Şarkiyat Enstitüsü, uluslararası bilimsel programları çerçevesinde ilmi çalışmaları, burslar ve projeler aracılığıyla destekleyen kurumlarla işbirliği yapmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü, St. Petersburg Doğu Dilleri El Yazma Eserler Enstitüsü, Çin Halk Cumhuriyeti No.1 Tarih Arşivi, Doğu Avrupa Devletlerinin Rusya ve Orta Asya Araştırma Enstitüsü, İngiltere'nin Cambridge Üniversitesi'ndeki Orta Asya Araştırmaları Forumu, Moğolistan'ın Uluslararası İlişkiler Araştırma Enstitüsü, Uluslararası Göçebe Medeniyetler Enstitüsü, Almanya'nın Şarkiyat Enstitüsü, Çek Cumhuriyeti'nin Bilimler Akademisi Etnoloji Enstitüsü, Fransa'nın Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü, Sorbonne-Kazakistan Enstitüsü, ABD'nin Wisconsin Madison Üniversitesi, Özbekistan'ın Şarkiyat Enstitüsü, Tacikistan'ın Tarih ve Şarkiyat Enstitüsü, Belçika'nın Leuven Katolik Üniversitesi ile işbirliği protokollerimiz bulunmaktadır. Bunların yanında, 2021-2023 döneminde Çin Halk Cumhuriyeti Sosyal Bilimler Akademisi, Şangay Üniversitesi, Şarkiyat Üniversitesi, Gürcistan'ın Şarkiyat Enstitüsü, Georgetown Üniversitesi'nin Katar'daki Uluslararası ve Bölgesel Araştırmalar Merkezi ile Kuala Lumpur Malezya'daki Asya'nın Strateji ve Liderlik Enstitüsü ile işbirliği protokollerini yapmayı planlamaktayız. Bu ülkelerle olan işbirliğimizde Kazakistan tarihi ve diğer alanlarda araştırma konusu olabilecek çalışmalar yapıyor, gerekli belgeleri topluyoruz.

таңдауымыз тек эволюциялық жол болуы керек. Көпэтностылықты, көпдінділікті біз артықшылық ретінде пайдаланып келдік, пайдалана да беруіміз қажет. Себебі, Қазақстанда өмір сүріп жатқан әрбір этнос Қазақстанның дамуына өз үлестерін қосып келеді. Соны бағалауға шақырамын. Бізге қазір тыныштық керек. Оның үстіне біз геосаяси жағынан өте сезімтал аймақтамыз. Осынау 30 жыл уақыт біз үшін өте ыңғайлы болды. Біз осы уақытты мемлекет ретінде тиімді пайдалана білдік.

Президенттің мақаласында ұлттық тарихқа жаңа көзқарас қалыптастыру өскелең ұрпаққа Тәуелсіздіктің мәнін жете түсіндіру жұмыстарымен кешенді түрде айналысу керектігі нақты айтылған. Соңғы кездері қоғамда Тәуелсіздіктің қадірін жете түсінбей, табиғи құбылыс ретінде қабылдау белен алып барады. Біз кімбіз? Қайдан келдік? Тарихымыз қандай? деген сұрақтарды ұдайы қойып, оны айтып отыруымыз керек. Сананы отарсындардыратын, отаншылықты қалыптастыратын, патриотизмді арттыратын дүниелерге көп көңіл бөлуіміз керек. Сонда біз той тойлайтын емес, ой ойлайтын халық боламыз. Президент мақаласында еліміздің дамуы мен гүлденуіне, жеріміздің тұтастығына көз алартушыларға ашық әрі нақты жауап берілген. Ауқамтық тұтастығымыз бен шекарамыздың шегенделгені туралы кесек-кесек ойларын оқып қатты риза болдым. Әсіресе Президенттің ұлттық тарихымыз туралы пайымдаулары отандық тарих ғылымының, шығыстану ғылымының мойнына үлкен міндет жүктейді деп есептеймін.

Институттың шетелдік ғылыми-зерттеу мекемелерімен ынтымақтастығы аясында ұлтымызға, мемлекетімізге қатысты қандай тарихи құнды жәдігерлерге қол жеткіздіңіздер?

2020 жыл адамзат тарихында «ковид 19» індетмен бірге тарихта қалды. Мен институтқа басшылыққа келген уақытында елімізде карантиннің өршіп тұрған кезі

Vakit ayırdığınız için okurlarımız adına teşekkür ederiz.

Türk Bayrağı

Türk halkının ulu evladı M. K. Atatürk'ün ruhuna bağışladım.

Ben kurt soylu Er Türk'üm, kardeşim,
Yıldız ruhum, ak ay onurumdur.
Kırmızı renk mi?
Kanıdır o atalarımın.
Türk isen şeffaf olsun düşünce sarayın.
Kan bozulursa hangi Tanrıya gideyim!?

Ay yıldızlı Türk bayrağı - gururum,
Sen olduğun sürece, çok üzülüp yıkılmadım.
Zor zamanlarda uzaklaşsam da ailemden,
Tonyukuk'un emanetini terk etmedim.
Atatürk'ün vasiyetini ezberledim!

Er Oğuz'un büyük ülkesini aydınlatarak,
Tek başına dalgalandın Avrupa'da.
Nereye gidersem gideyim Tanrı'dan,
Bir tek senin mutluluğunu diledim.
"Türk Türk" diye atıyor kalbim!

Tarihimin derinliğini herkese seslenen
Kurban olayım, ay yıldızlı al renkli azizim!
Seninle gelir vicdanım ve inancım,
Seninle büyür kişiliğim ve cömertliğim.
Yenilenir sana bakarak geleneğim ve dilim ...

Kurt sloganlı Göktürk'ün evladiyim,
Kazak - Türk, Türk – Kazak aynı anlamdır,
Aylı bayrağın parlak venüsüdür Kazak'ım,
Gök bayrağın keskin gözlü kartalıdır
Türk'üm.

еді. Еліміздің қаншама мықты азаматтары ғалымдары, академиктері, дәрігерлері, ақын-жазушылары өмірмен қош айтысты. Халқымыздың саны онсыз да аз. Ұлан-байтақ жері бар Қазақстан әрбір адамның орны бар. Амал қанша?.. Біз сақтана жүріп, жұмысымызды жалғастыруға мәжбүр болдық. Баяғыдағыдай, ғылыми экспедицияға баруға мүмкіндік болмады. Шетелге баруға, я керісінше шетелдің ғалымдары бізге келіп жүзбе-жүз отырып, ғылыми тұжырымдарымызды ортаға қоя алмадық. Бірақ әлем бойынша мектептен бастап, мемлекет басшыларына дейін онлайн форматты қолданғанын бәріңіз білесіздер. Біз де жоспарлаған ісшараларымызды zoom платформасында өткіздік.

Институт ғалымдарының шетелдік ғылыми экспедиция жоспарлары қанша мол болғанымен жүзеге аспай қалды.

Негізінде шығыстану институтының халықаралық байланысы өте ауқымды. Атап айтқанда ЮНЕСКО ұйымы мен тығыз қарым қатынаста жұмыс істейміз. Сонымен қатар, Шығыстану институтының ғылыми зерттеулерді гранттық және бағдарламалы-мақсатты қаржыландыру шеңберіндегі жобаларды орындауға қажетті халықаралық ғылыми байланыстардың кең желісі бар, атап айтқанда, Ресей ҒА Шығыстану институтымен, Санкт-Петербург Шығыс қолжазбалар институтымен, ҚХР-ның №1 тарихи мұрағатымен, Шығыс Еуропа елдерінің Ресей және Орталық Азияны зерттеу Институттарымен, Ұлыбританияның Кембридж университеті жанындағы Орталықазиялық зерттеулер Форумымен, Моңғолияның Халықаралық зерттеулер институтымен, Халықаралық Көшпелі өркениеттер институтымен, Германияның Шығыстану институтымен, Чехия ҒА Этнология институтымен, Францияның Орталық Азия зерттеулері институтымен, Сорбонна-Қазақстан институтымен, АҚШ Висконсин-Мэдисон Университетімен, Өзбекстанның Шығыстану институтымен, Тәжікстанның Тарих және шығыстану институттарымен, Бельгияның Лувэн Като-

↑

Bu yüzden de ben bilgeyim, güçlüyüm..

Ey benim ateş gibi kırmızı kutsalım,
Başımı bir tek sana eğerim.
Ben senin için kurşuna göğsümü gererim,
Ben senin için ateşe düşer yanarım.
Ben seni onurumla severim!

Aylı bayrak arım benim, kıymetlim,
Şerefimle onurlu bayrağa seslendim.
Doğduğumda Göktürk'tüm zaten ben.
Sonunda da Türk olarak ölürüm ben.
(Zaman çözer bu bilmedenin cevabını.)

Başımızdan geçti bizim nice zorluklar,
Şükür Allah'a!
Bugün yok benim derdim, sıkıntım.
Bana denk düşman da yoktur sanırım,
Aman olsun aylı bayrağım, gök bayrağım.
Tek 'Yigit Türk'üm!' diye kalk ayağa.

Uyan Türk, ağabeyler ve kardeşler,
Mavi bayrak, gökyüzüdür!
Al kırmızı bayrak, şimşektir.
Dili bir, dini bir kardeşler,
Bu asır Göktürk'ün asrı.
...Zamanı geldi, çağ bizim çağımız!
(Aktaran Doç. Dr. Ekrem AYAN)

лик университетімен келісім-шарттарымыз бар.

2021-2023 жылдары ҚХР Гуманитарлық ғылым академиясымен, ҚХР Шаңхай университеті Шығыстану институтымен, Грузияның Шығыстану институтымен, Катардағы Джорджтаун университетінің Халықаралық және аймақтық зерттеулер орталығымен

(CMRI, Доха, Катар) және Азияның стратегия мен көшбасшылық институтымен (Куала-Лумпур, Малайзия) келісім жасасу жоспарланып отыр.

Аталған елдерден Қазақстан тарихына, ғылыми айналымға қажетті дүниелерді жинап алдық.

Уақыт бөлгеніңізге рақмет!

ТҮРІК ТУЫ

*Түрік жұртының ұлы перзенті
М.К.Ататүріктің рухына бағыштадым*

Бөрі текті ер түрікпін, ағайын,
Жұлдыз – жаным, арым – анау ақ айың.
Қызыл түс пе?
Қаны ғой ол бабамның.
Түрік болсаң, тұнық болсын сарайың.
Қан бұзылса, қай құдайға барайын!?

Ай-жұлдызды түрік туы – мақтаным,
Сен болған соң, тым күйреп те жатпадым.
Қиын кезде адассам да үйірден,
Тоныкөктің аманатын сақтадым.
Ататүрік өсиетін жаттадым.

Ер Оғыздың нұрға бөлеп ұлы елін,
Желбіредің Еуропада бір өзің.
Қай қиырда жүрсем дағы, Құдайдан,
Бір өзіңнің бақытыңды тіледім.
«Түрік-түрік» деп соғады жүрегім!

Әйгілеген тарихымның қарттығын,
Айналайын, ай-жұлдызды нарт пірім!
Өзіңменен үйіріліп ар, иман,

Өсе түспек кісілігім, мәрттігім.
Жаңғырады саған қарап салт, тілім...

Бөрі ұранды көк түріктің ұлымын,
Қазақ – Түрік, Түрік – Қазақ, – бір ұғым.
Айлы тудың ақ шолпаны – Қазақ та,
Көк туымның қас қыраны –Түрігім.
Сондықтан да мен білгімін, ірімін.

Ойхой, менің оттай қызыл киелім,
Әз басымды саған ғана иемін.
Мен сен үшін оққа төсеп кеудемді,
Мен сен үшін отқа түсем, күйемін.
Мен өзіңді арымменен сүйемін!

Айлы байрақ арым менің, қымбаттым,
Ар алдында арлы туға тіл қаттым.
Жаралғанда-ақ мен Көк Түрік едім ғой,
Түбінде де Түрік болып тұнбақпын.
(Уақыт шешер жауабын бұл жұмбақтың).

Мына бастан не бір зауыл өтті күн,
Шүкір Алла!
Бүгін менің жоқ мұңым.
Маған сірә, тең келетін жау да жоқ,
Аман болса айлы байрақ, көк туым.
Беліңді тек «Ер Түрікпен!» деп буын.

Оян Түрік, үлкен аға, жас іні,
Көк ту – аспан!
Нарт қызыл ту – жасыны.
Бірігейік тіл, діні бір бауырлар,
Мына ғасыр – Көк түріктің ғасыры.
... Бізге де кезек келді асылы!

ANALYSIS OF THE GLOBAL WHEAT MARKET

AZIMZHAN KHITAKHUNOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

АНАЛИЗ ГЛОБАЛЬНОГО РЫНКА ПШЕНИЦЫ

Agriculture plays an important role in the global economy. Its functions are broad and include provision of food security, triggering of economic and industrial growth, poverty reduction, narrowing of income disparities, delivery of environmental services and structural transformations [Byerlee et al., 2009]. In the period of economic and political shocks, food security remains a major goal of any government. The recent pandemic shows an importance of trade in agricultural products for global food security, which increases the role and responsibility of food exporting countries. Wheat, which has a deep history in human civilization, remains one of the most important products in global trade. It is now the most widely cultivated cereal in the world. Its planted area exceeds 220 million hectares. Both developing and developed countries are involved in wheat production. The developing regions account for 53% of the total harvested area and 50% of the production. Wheat provides more than 35% of the cereal calorie intake in the developing world, 74% in the developed world and 41% globally from direct consumption. Almost 70% of wheat is used as food, while the shares of feed for livestock and industrial processing are 20% and 2–3%, respectively [Shif-

ALMOST 70% OF WHEAT IS USED AS FOOD, WHILE THE SHARES OF FEED FOR LIVESTOCK AND INDUSTRIAL PROCESSING ARE 20% AND 2–3%, RESPECTIVELY

ПОЧТИ 70% ПШЕНИЦЫ ИСПОЛЬЗУЕТСЯ В ПРОДОВОЛЬСТВИИ, А ДОЛИ КОРМОВ ДЛЯ ЖИВОТНОВОДСТВА И ПРОМЫШЛЕННОЙ ПЕРЕРАБОТКИ СОСТАВЛЯЮТ 20% И 2–3%, СООТВЕТСТВЕННО

Сельское хозяйство играет важную роль в мировой экономике. Его функции широки и включают обеспечение продовольственной безопасности, стимулирование экономического и промышленного роста, снижение бедности, сокращение неравенства доходов, оказание экологических услуг и структурные преобразования [Байерли и соавторы, 2009]. В период экономических и политических потрясений продовольственная безопасность остается главной целью любого правительства. Недавняя пандемия показывает важность торговли сельскохозяйственной продукцией для глобальной продовольственной безопасности, что повышает роль и ответственность стран-экспортеров продовольствия.

Пшеница, имеющая глубокую историю в человеческой цивилизации, остается одним из самых важных продуктов в мировой торговле. В настоящее время это самый культивируемый злак в мире. Его посевная площадь превышает 220 миллионов гектаров. И развивающиеся, и развитые страны участвуют в производстве пшеницы. На развивающиеся регионы приходится 53% общей убранной площади и 50% про-

eraw et al., 2013].

According to data from the International Grains Council (IGC, 2021), estimated production of wheat in 2019/2020 period was 763.7 million tons, of which more than 523.3 and 137.4 million tons were used for food and feed for livestock, respectively. The wheat volume for industrial processing equaled 24 million tons. Global export of wheat amounted to 184.3 million tons. The IGC forecasts that wheat production in 2020/2021 will reach 768 million tons, while consumption and export will increase to 531 and 186.8 million tons, respectively. Figure 1 shows trends in global production and export of wheat. According to data, in 1961 production and export of wheat amounted to 222 and

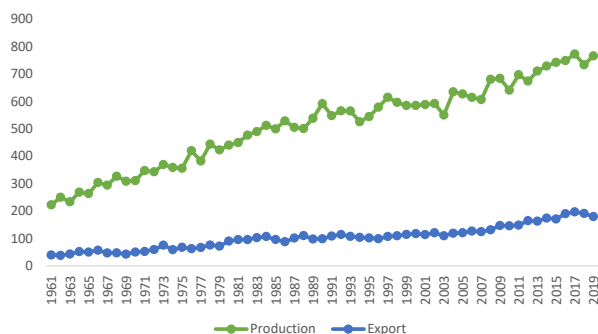
изводства. Пшеница обеспечивает более 35% калорий, потребляемых зерновыми в развивающихся странах, 74% в развитых странах и 41% во всем мире за счет прямого потребления. Почти 70% пшеницы используется в пищу, а доля кормов для животноводства и промышленной переработки составляет 20% и 2–3%, соответственно [Шиферо и соавторы, 2013].

Согласно данным Международного совета по зерну (МСЗ, 2021), оценочное производство пшеницы в период 2019/2020 годов составило 763.7 миллионов тонн, из которых более 523.3 и 137.4 миллионов тонн было использовано на продукты питания и корм для скота, соответственно.

Figure 1. Global production and export of wheat, million tons

Рисунок 1. Мировое производство и экспорт пшеницы, миллионы тонн

Source: The Author's compilation based on the FAOSTAT (2021) data

Источник: Составлено автором на основе данных FAOSTAT (2021).

40 million tons, respectively. In 2019, production reached 766 million tons, increasing by 3.5 times. In the same year, export of wheat equaled 180 million tons growing by 4.5 times. Global trade in wheat increased substantially in value terms. While in 1961 global exports amounted to \$2.5 billion, in 2019 it increased to \$39.6 billion.

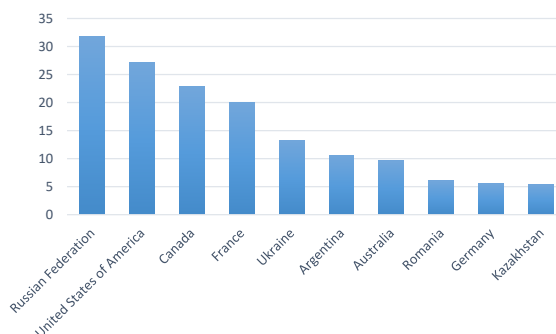
Figure 2 shows major exporters of wheat. Russia ranks first in the list of main wheat exporting countries. In 2019, its export equaled 32 million tons. The wheat supply of the United States amounted to 27 million tons, while Canada's export reached 23 million tons.

Ukraine ranked fifth and in 2019 exported 13 million tons. Kazakhstan, in turn, supplied 5 million tons of wheat. In 2019, revenues of Russia from wheat export amounted to \$6.4 billion. The United States and Canada exported wheat worth \$6.3 and \$5.4 billion, respectively. Ukraine and Kazakhstan, in turn, correspondingly earned \$3.1 and \$1 billion. This means that wheat export accounts for a significant share of the Eurasian countries' non-mineral exports.

Therefore, the countries of the Eur-

Figure 2. Major exporters of wheat, million tons

Рисунок 2. Основные экспортеры пшеницы, миллионы тонн

Source: The Author's compilation based on the FAOSTAT (2021) data

Источник: Составлено автором на основе данных FAOSTAT (2021).

ESTIMATED PRODUCTION OF WHEAT IN 2019/2020 PERIOD WAS 763.7 MILLION TONS, OF WHICH MORE THAN 523.3 AND 137.4 MILLION TONS WERE USED FOR FOOD AND FEED FOR LIVESTOCK

ОЦЕНОЧНОЕ ПРОИЗВОДСТВО ПШЕНИЦЫ В ПЕРИОД 2019/2020 СОСТАВИЛО 763.7 МИЛЛИОНОВ ТОНН, ИЗ КОТОРЫХ БОЛЕЕ 523.3 И 137.4 МИЛЛИОНОВ ТОНН БЫЛИ ИСПОЛЬЗОВАНЫ НА ПРОДОВОЛЬСТВИЕ И КОРМ ДЛЯ ЖИВОТНЫХ

Объем пшеницы для промышленной переработки достиг 24 миллионов тонн. Мировой экспорт пшеницы составил 184.3 миллиона тонн. МСЗ прогнозирует, что производство пшеницы в 2020/2021 годах достигнет 768 миллионов тонн, а потребление и экспорт увеличатся до 531 и 186.8 миллионов тонн, соответственно. На Рисунке 1 показаны тенденции мирового производства и экспорта пшеницы. Согласно представленным данным, в 1961 году производство и экспорт пшеницы составило 222 и 40 миллионов тонн, соответственно. В 2019 году производство достигло 766 миллионов тонн, увеличившись в 3.5 раза. В том же году экспорт пшеницы составил 180 миллионов тонн, увеличившись в 4.5 раза. В стоимостном выражении мировая торговля пшеницей показала значительный рост. Если в 1961 году мировой экспорт составлял \$2.5 миллиардов, то в 2019 году он увеличился до \$39.6 миллиардов. На рисунке 2 показаны основные экспортеры пшеницы. Россия занимает первое место в списке основных стран-экспортеров пшеницы. В 2019 году ее экспорт составил 32 миллиона тонн.

asian region play an important role in global wheat exports. Various studies show the importance of Russia, Ukraine and Kazakhstan for the international grain markets and global food security. In particular, harvest in these countries or their policy towards regulation of grain markets have a significant impact on global markets. For instance, lower harvest or export restrictions or bans cause higher world prices. Higher prices are harmful for consumers but at the same time can be beneficial for producers. Increasing prices generally do not affect food security in high-income countries. However, economic costs for net grain importing lower-income countries are high despite their farmers may benefit from higher prices [Fellmann et al., 2014]. The recent pandemic disrupted global supply chains in many sectors, including agriculture. Despite production levels of wheat expected to be high, there is a concern that for political reasons, governments may respond to the uncertainty of the overall situation by limiting or banning wheat exports as well as by building up pre-

Поставки пшеницы из США составили 27 миллионов тонн, а экспорт Канады достиг 23 миллионов тонн.

Украина заняла пятое место и в 2019 году экспортировала 13 миллионов тонн. Казахстан, в свою очередь, поставил 5 миллионов тонн пшеницы. В 2019 году доходы России от экспорта пшеницы составили \$6.4 миллиардов. США и Канада экспортировали пшеницу на сумму \$6.3 и \$5.4 миллиардов, соответственно. Украина и Казахстан, в свою очередь, заработали, соответственно, \$3.1 и \$1 миллиард. Это означает, что экспорт пшеницы составляет значительную долю несырьевого экспорта стран Евразии.

Следовательно, страны евразийского региона играют важную роль в мировом экспорте пшеницы. Различные исследования показывают важность России, Украины и Казахстана для международных рынков зерна и глобальной продовольственной

cautionary reserves. Such measures would affect global trade flows and would hurt all parts involved being counterproductive [Gutiérrez-Moya et al., 2020].

It should be noted that wheat dependence in low-income countries began after the Second World War and accelerated following the 1970s. However, the dependence on food imports does not necessarily mean food insecurity. At the same time, wheat dependence may well be a significant source of food insecurity, when combined with other variables, in particular income levels. Therefore, high wheat import dependency may be considered as a matter of food security in low-income countries, as wheat-based products account for a relatively high percentage of their total cereal consumption [González-Esteban, 2018]. For instance, countries of Central Asia spend high shares of their income for food consumption. In Tajikistan, this portion amounts to 63%, and wheat, mainly in the form of bread, accounts for 40% to 60% of total daily food calories. As a result, growth in food prices lead to social and political unrest. For example, higher prices caused public protests in Uzbekistan in September 2007, in Tajikistan in February 2008 and in Kyrgyzstan in April 2010. Therefore, wheat self-sufficiency is crucial for the local governments. Local production in the majority of countries does not satisfy their internal demand. Consequently, on average, imports account for 41% of wheat consumption in Central Asia and Kazakhstan remains an exclusive supplier. Costs of wheat trade in the region are high due to high transportation costs and unofficial payments [Svanidze et al., 2019].

Wheat prices experienced significant changes. In December 1990, prices for metric ton of wheat were \$113.2. In December 2000, they increased to

**WHILE IN 1961
GLOBAL WHEAT
EXPORTS AMOUNTED
TO \$2.5 BILLION, IN
2019 IT INCREASED
TO \$39.6 BILLION**

**ЕСЛИ В 1961
ГОДУ МИРОВОЙ
ЭКСПОРТ ПШЕНИЦЫ
СОСТАВИЛ \$2.5
МИЛЛИАРДОВ, ТО
В 2019 ГОДУ ОН
УВЕЛИЧИЛСЯ ДО
\$39.6 МИЛЛИАРДОВ**

безопасности. В частности, урожай в этих странах или их политика в отношении регулирования рынков зерна оказывают значительное влияние на мировые рынки. Например, низкий урожай, ограничения или запреты на экспорт приводят к повышению мировых цен. Более высокие цены убыточны для потребителей, но в то же время могут быть выгодны для производителей. Повышение цен обычно не влияет на продовольственную безопасность в странах с высоким уровнем доходов. Однако экономические издержки для нетто-импортеров зерна с низкими доходами высоки, несмотря на то, что их фермеры могут получить выгоду от более высоких цен [Феллманн и соавторы, 2014].

Недавняя пандемия нарушила глобальные цепочки поставок во многих секторах, включая сельское хозяйство. Несмотря на ожидаемые высокие уровни производства пшеницы, существует опасение, что по политическим причинам правительства могут отреагировать на неопределенность общей ситуации ограничением или запретом экспорта пшеницы, а также созданием предупредительных резервов. Такие меры могут повлиять на глобальные торговые потоки и нанести ущерб всем вовлеченным сторонам, будучи контрпродуктивными [Гутьеррес-Мойя и соавторы, 2020].

Следует отметить, что зависимость от пшеницы в странах с низкими доходами началась после Второй мировой войны и усилилась после 1970-х годов. Однако зависимость от импорта продуктов питания не обязательно означает отсутствие продовольственной безопасности. В то же время зависимость от пше-

\$128. Since the early 2000s the prices started to rise and peaked in March 2008, reaching almost \$440. The global financial crisis and significant reduction of oil prices negatively affected the wheat prices. In September 2020, they equaled \$198.4 [IndexMundi, 2021].

Majority of countries resisted agricultural trade liberalization and the sector was included only in the eighth round of multilateral trade negotiations, which is known as the Uruguay Round. A share of agriculture in global trade remains low but the sector is highly distorted. However, because of the relatively high levels of protection the sector accounts for almost 70% of the potential real income gains from trade reform. Therefore, economic costs of import tariffs and tariff-rate quotas remain significant [Laborde and Martin, 2012]. Understanding the importance of trade in agricultural products, many countries liberalized their trade policy. De-

ницы вполне может быть значительным источником отсутствия продовольственной безопасности в сочетании с другими факторами, в частности уровнем дохода. Следовательно, высокая зависимость от импорта пшеницы может рассматриваться как вопрос продовольственной безопасности в странах с низким уровнем дохода, поскольку продукты на основе пшеницы составляют относительно высокий процент их общего потребления зерновых [Гонсалес-Эстебан, 2018].

Например, страны Центральной Азии тратят большую часть своих доходов на потребление продуктов питания. В Таджикистане эта доля составляет 63%, а пшеница, в основном в виде хлеба, составляет от 40% до 60% от общего количества ежедневных калорий. В результате рост цен на продукты питания приводит к социаль-

spite agricultural tariffs remain highest, reduction in applied tariffs has been substantial. In particular, average agricultural tariff worldwide was reduced by 27.4% through multilateral, unilateral and regional concessions. It should be noted that applied agricultural protection is much lower than allowed by multilateral discipline within the World Trade Organization. Moreover, these reductions were driven mainly through self-imposed tariff reductions and regional trade agreements [Bureau et al., 2019].

Therefore, wheat plays a crucial role in many countries and provides a substantial share of daily calories. Both developing and developed countries produce wheat. As local production in the majority of countries do not satisfy internal needs, wheat import remains important for food security. Countries of the Eurasian region such as Russia, Ukraine and Kazakhstan play an important role in the global wheat market. Their decisions towards wheat export affect global prices and consumption. Higher prices for wheat products cause political unrest in many countries. Consequently, these countries and other wheat exporters should take into consideration economic and political implications of their decisions. It is important to note that countries started to liberalize their trade policy towards food products and achieved reduction of tariff and non-tariff barriers. This policy can lead to lower prices and improvement of their food security.

References:

1. Bureau, Jean-Christophe, Guimbard, Houssein and Sebastien Jean (2019). Agricultural Trade Liberalisation in the 21st Century: Has It Done the Business? *Journal of Agricultural Economics*, 70 (1): 3-25.
2. Byerlee, Derek, de Janvry, Alain, and Elisabeth Sadoulet (2009). *Agriculture for Deve-*

IN 2019, UKRAINE AND KAZAKHSTAN CORRESPONDINGLY EARNED \$3.1 AND \$1 BILLION FROM WHEAT EXPORT

В 2019 ГОДУ УКРАИНА И КАЗАХСТАН ЗАРАБОТАЛИ ОТ ЭКСПОРТА ПШЕНИЦЫ \$3.1 И \$1 МИЛЛИАРД

ным и политическим волнениям. Например, рост цен вызвал общественные протесты в Узбекистане в сентябре 2007 года, в Таджикистане в феврале 2008 года и в Кыргызстане в апреле 2010 года. Таким образом, самообеспеченность пшеницей имеет важное значение для местных органов власти. Местное производство в большинстве стран не удовлетворяет их внутренний спрос. Следовательно, в среднем на импорт приходится 41% потребления пшеницы в Центральной Азии, и Казахстан остается эксклюзивным поставщиком. Издержки торговли пшеницей в регионе высоки из-за высоких транспортных расходов и неофициальных платежей [Сванидзе и соавторы, 2019].

Цены на пшеницу существенно изменились. В декабре 1990 года цена за метрическую тонну пшеницы составляла \$113.2 долларов. В декабре 2000 года они выросли до \$128 долларов. С начала 2000-х цены начали расти и достигли пика в марте 2008 года, составив почти \$440 долларов. Мировой финансовый кризис и значительное снижение цен на нефть негативно отразились на ценах на пшеницу. В сентябре 2020 года они составили \$198.4 долларов [IndexMundi, 2021].

Большинство стран сопротивлялись либерализации торговли сельскохозяйственной продукцией, и этот сектор был включен только в восьмой раунд многосторонних торговых переговоров, который известен как Уругвайский раунд. Доля сельского хозяйства в мировой торговле остается низкой, но сектор сильно искажен. Однако из-за относительно высокого уровня защиты на сектор приходится почти 70% потенциальных реаль-

lopment: Toward a New Paradigm. Annual Review of Resource Economics, 1: 15–31.

3. FAOSTAT (2021). Production and Trade. Crops. Retrieved from <http://www.fao.org/faostat/en/#data>. Accessed on 20.01.2021.
4. Fellmann, Thomas, H  laine, Sophie and Olexandr Nekhay (2014). Harvest failures, temporary export restrictions and global food security: the example of limited grain exports from Russia, Ukraine and Kazakhstan. Food Security, 6: 727–742.
5. González-Esteban,   ngel Luis (2018). Patterns of World Wheat Trade, 1945–2010: the Long Hangover from the Second Food Regime. Journal of Agrarian Change, 18 (1): 87–111.
6. Gutiérrez-Moya, Ester, Adenso-Díaz, Belarmino and Sebastián Lozano (2020). Analysis and vulnerability of the international wheat trade network. Food Security, 13: 113–128. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s12571-020-01117-9>. Accessed on 20.01.2021.
7. IndexMundi (2021). Wheat Monthly Price - US Dollars per Metric Ton. Retrieved from <https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=wheat&months=360>. Accessed on 20.01.2021.
8. International Grains Council (2021). Supply and

ных доходов от торговой реформы. Таким образом, экономические издержки импортных тарифов и тарифных квот остаются значительными [Лаборде и Мартин, 2012].

Понимая важность торговли сельскохозяйственной продукцией, многие страны либерализовали свою торговую политику. Несмотря на то, что тарифы на сельскохозяйственную продукцию остаются самыми высокими, применяемые тарифы были существенно снижены. В частности, средний сельскохозяйственный тариф во всем мире был снижен на 27.4% за счет многосторонних, односторонних и региональных уступок. Следует отметить, что применяемая защита сельского хозяйства намного ниже, чем допускается многосторонней дисциплиной в рамках Всемирной

Demand. Wheat. Retrieved from <https://www.igc.int/en/markets/marketinfo-sd.aspx>. Accessed on 23.01.2021.

9. Laborde, David and Will Martin (2012). Agricultural Trade: What Matters in the Doha Round? *Annual Review of Resource Economics*, 4: 265–160.
10. Shiferaw, Bekele, Smale, Melinda, Braun, Hans-Joachim, Duveiller, Etienne, Reynolds, Mathew and Geoffrey Muricho (2013). Crops that feed the world 10. Past successes and future challenges to the role played by wheat in global food security. *Food Security*, 5: 291–317.
11. Svanidze, Miranda, Götz, Linde, Djuric, Ivan and Thomas Glauben (2019). Food security and the functioning of wheat markets in Eurasia: a comparative price transmission analysis for the countries of Central Asia and the South Caucasus. *Food Security*, 11: 733–752.

торговой организации. Более того, это сокращение было вызвано в основном добровольным снижением тарифов и региональными торговыми соглашениями [Бюро и соавторы, 2019].

Таким образом, пшеница играет важную роль во многих странах и обеспечивает значительную долю ежедневных калорий. И развивающиеся, и развитые страны производят пшеницу. Поскольку местное производство в большинстве стран не удовлетворяет внутренние потребности, импорт пшеницы остается ключевым для продовольственной безопасности. Страны евразийского региона, такие как Россия, Украина и Казахстан, играют важную роль на мировом рынке пшеницы. Их решения в отношении экспорта пшеницы влияют на мировые цены и потребление. Более высокие цены на пшеничную продукцию вызывают политические волнения во многих странах. Следовательно, эти страны и другие экспортеры пшеницы должны учитывать экономические и политические последствия своих решений. Важно отметить, что страны начали либерализацию своей торговой политики в отношении продовольствия и добились снижения тарифных и нетарифных барьеров. Эта политика может привести к снижению цен и повышению их продовольственной безопасности.

Источники:

1. Байерли, Дерек, де Жанври, Ален и Элизабет Садуле (2009). Сельское хозяйство в интересах развития: к новой парадигме. Ежегодный обзор экономики ресурсов, 1: 15–31.
2. Бюро, Жан-Кристоф, Гимбар, Хуссейн и Себастьян Жан (2019). Либерализация торговли сельскохозяйственной продукцией в 21 веке: пошло ли оно на пользу? *Журнал экономики сельского хозяйства*, 70 (1): 3–25.
3. Гонсалес-Эстебан, Анхель Луис (2018). Модели мировой торговли пшеницей, 1945–2010 годы: долгое наследие от второго продовольственного режима. *Журнал аграрных изменений*, 18 (1): 87–111.
4. Гутьеррес-Мойя, Эстер, Аденсо-Диас, Белармино и Себастьян Лосано (2020). Анализ и уязвимость международной торговой сети пшеницы. *Продовольственная безопасность*. <https://doi.org/10.1007/s12571-020-01117-9>.
5. Лаборде, Дэвид и Уилл Мартин (2012). Торговля сельскохозяйственной продукцией: что имеет значение в Доха раунде? Ежегодный обзор экономики ресурсов, 4: 265–160.
6. Международный совет по зерну (2021). Спрос и предложение. Пшеница. Доступно по адресу <https://www.igc.int/en/markets/marketinfo-sd.aspx>. Дата обращения 23.01.2021.
7. Сванидзе, Миранда, Гётц, Линде, Джурич, Иван и Томас Глаубен (2019). Продовольственная безопасность и функционирование рынков пшеницы в Евразии: сравнительный анализ трансмиссии цен для стран Центральной Азии и Южного Кавказа. *Продовольственная безопасность*, 11: 733–752.
8. Феллманн, Томас, Элен, Софи и Александр Нехай (2014). Неурожаи, временные ограничения на экспорт и глобальная продовольственная безопасность: пример ограниченного экспорта зерна из России, Украины и Казахстана. *Продовольственная безопасность*, 6: 727–742.
9. Шиферо, Бекеле, Смейл, Мелинда, Браун, Ханс-Иоахим, Дювейлер, Этьен, Рейнольдс, Мэтью и Джеффри Муричо (2013). Культуры, которыми питается мир 10. Прошлые успехи и будущие вызовы роли пшеницы в обеспечении глобальной продовольственной безопасности. *Продовольственная безопасность*, 5: 291–317.
10. FAOSTAT (2021). Производство и торговля. Пшеница. Доступно по адресу <http://www.fao.org/faostat/en/#data>. Дата обращения 20.01.2021.
11. IndexMundi (2021). Ежемесячная цена на пшеницу - доллары США за метрическую тонну. Доступно по адресу <https://www.indexmundi.com/commodities/?commodity=wheat&months=360>. Дата обращения 20.01.2021.

FILTER BUBBLES AS THE REALITY OF THE INTERNET

PROF. GULNAR NADIROVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ПУЗЫРИ ФИЛЬТРА КАК РЕАЛЬНОСТЬ ИНТЕРНЕТА

The widespread dissemination of new means of communication and new technologies used to ensure their functionality immerses all of us in previously unknown phenomena and definitions, the essence and meaning of which are not immediately revealed. It seems that the consequences and the side effects of many phenomena of these spheres can cause mixed reactions. We are left with the feeling of confusion and in order to try to understand what we are dealing with we plunge into the depths of the Internet. However, the deeper we go there, the more complicated this virtual reality becomes.

If you have noticed how quickly news sites offer you helpful information, then you, without knowing it, have fallen into a "filter bubble" or an "information bubble". Moreover, each user is located inside his/her "information bubble". Eli Pariser, the person who first discovered this phenomenon and described it in his book "The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You" [Pariser, 2011] argues that the Internet controls us and, by providing information, at the same time restricts us in information ... The Cambridge Dictionary offers this definition of the filter bubble: "a situation in which someone only hears or sees news and information that supports

**EACH USER IS
LOCATED INSIDE HIS/
HER "INFORMATION
BUBBLE"**

**КАЖДЫЙ ИЗ
НАС НАХОДИТСЯ
ВНУТРИ СВОЕГО
«ИНФОРМАЦИОН-
НОГО ПУЗЫРЯ»**

Широкое распространение новых средств коммуникации и новых технологий, обеспечивающих их функционирование, погружает всех нас в неизвестные прежде явления и определения, суть которых и понимание раскрывается не сразу. Создается ощущение, что последствия и побочные эффекты многих феноменов во всей полноте неизвестны никому. Нам остается только с некоторым чувством растерянности погружаться в глубины Интернета, чтобы попытаться понять, с чем мы имеем дело. Но чем глубже мы погружаемся туда, тем все более сложной оборачивается эта виртуальная реальность.

Если вы замечали, как быстро предлагают вам новостные сайты интересующую вас информацию, значит вы, сами того не подозревая, попали в «пузырь фильтра» или «информационный пузырь». Более того, внутри своего «информационного пузыря» находится каждый из нас. Эли Паризер, человек, впервые обнаруживший этот феномен и описавший его в своей книге «Пузырь фильтра: что от вас скрывает Интернет» (Паризер, 2011) утверждает, что Интернет контролирует нас и, предоставляя информацию, одновременно ограничивает нас в информации. Кембриджский словарь предлагает такое определение пузыря филь-

what they already believe and like, especially a situation created on the internet as a result of algorithms (= sets of rules) that choose the results of someone's searches" [Cambridge Dictionary, n.d.].

The algorithms and filters used by the largest Internet companies show what is most relevant for each particular visitor, creating a kind of "comfort zone". Whether it's web browsing, watching the news or ordering goods, companies such as Google, Facebook, etc. offer the users the information that seems most appropriate and relevant. Pariser gives a very simple example that proves the validity of his theory: when two people type in the Google search program only one word - the name of the country, the first one receives information about the political structure of this country, while the second - about its tourist routes. Isolated in a limited information space, very often one also does not suspect that there are other options for information, choices and points of view. As soon as you go online, the algorithms of the platforms you use, keep track of what grabs your attention. These algorithms provide the user with content based on what the algorithm thinks he/she likes and they will continue to do so until they show the content that each user is likely to consume. This process leads to the creation of the filter bubble.

Many experts have identified this phenomenon as an "online manipulation", that is, an attempt to influence individual decision-making and behavior, control and manage people using information technology [Sussner et al., 2019]. This manipulation involves deliberately and covertly influencing people's decision making in a way that they are not aware of. In his book, Pariser discovers how the modern Internet works and warns of the dangers of being isolated in the filter bubble. Search algorithms use

**ISOLATED IN
A LIMITED
INFORMATION SPACE,
VERY OFTEN ONE
ALSO DOES NOT
SUSPECT THAT THERE
ARE OTHER OPTIONS
FOR INFORMATION**

**БУДУЧИ
ИЗОЛИРОВАНЫ В
ОГРАНИЧЕННОМ
ИНФОРМАЦИОННОМ
ПРОСТРАНСТВЕ,
ОЧЕНЬ ЧАСТО ВЫ
НЕ ПОДОЗРЕВАЕТЕ,
ЧТО ЕСТЬ ДРУГИЕ
ВАРИАНТЫ
ИНФОРМАЦИИ**

тра: «Ситуация, в которой кто-либо слышит или видит только новости и информацию, подтверждающую то, во что они уже верят и что им нравится, особенно ситуация, созданная в Интернете в результате алгоритмов (= наборов правил), выбирающих результаты чьих-либо поисков» [Кембриджский словарь, б.д.].

Алгоритмы и фильтры, которые используют крупнейшие Интернет-компании, показывают то, что является наиболее релевантным для данного пользователя, создавая своеобразную «зону комфорта». Будь то поиск, просмотр новостей, заказ товаров, Google, Facebook и др. предлагают именно ту информацию, которая кажется посетителю сайта наиболее приемлемой и актуальной. Паризер приводит очень простой пример, доказывающий обоснованность его теории: когда два разных человека набирают в поисковой программе Google название одной и той же страны, то первый из них получает информацию о ее политическом устройстве, а второй – о туристических маршрутах в ней. Будучи изолированы в ограниченном информационном пространстве, очень часто вы также не подозреваете, что есть другие варианты информации, другой выбор и другие точки зрения. Как только вы заходите в Интернет, алгоритмы платформ, которыми вы пользуетесь, отслеживают то, что привлекло ваше внимание.

Эти алгоритмы предоставляют пользователю контент на основе того, что, по их мнению, ему понравится, и будут делать это до тех пор, пока не найдут что-то, что он, вероятно, потребит. Этот процесс приводит к созданию пузыря фильтра.

Многие эксперты обозначили данное явление как «онлайн-мани-

large amounts of user data to find and present relevant information to the individual visitor each time this person enters the Internet. Search and browsing history are key pieces of data used to tailor the results you get when you browse the web. Moreover, social media, personal preferences, geography, email, mobile notifications and several other factors affect the information a user finds.

On one hand, these algorithms play the role of a navigator in the ocean of information and help to quickly find the area and the data that would otherwise take much longer to find, and we all value our time very highly. However, by raising awareness in some areas, algorithmic systems cut off other areas, depriving you not only of information but possibly of obtaining an objective picture of the situation with differences of opinion, alternative positions and important opportunities.

Being inside the information bubble can have completely different consequences for different groups of people. For example, repetitive, obtrusive advertising of products and services can either induce the purchase or cause frustration and annoyance, which will only affect the personal mood or budget of an individual or a family. E-commerce sites have long used recommendation systems to filter, sort and suggest their products as well as the media we use on the Internet. Things

пулирование», то есть, попытку повлиять на индивидуальное принятие решений и поведение, контролировать и управлять людьми с помощью информационных технологий [Сассер и др., 2019]. Такое манипулирование подразумевает преднамеренное и скрытое влияние на принятие людьми решений таким способом, который они не осознают. В своей книге Паризер открывает читателям глаза на механизмы работы современного интернета и предостерегает об опасности оказаться изолированными в своем пузыре фильтров. Алгоритмы поиска используют большие объемы данных о пользователе, чтобы найти и предоставить соответствующую информацию всякий раз, как тот входит в Интернет. История поиска и просмотров - это ключевая часть данных, используемая для адаптации результатов, которые вы получаете при выполнении поиска в Интернете. Кроме того, социальные сети, личные предпочтения, география, электронная почта, мобильные оповещения и ряд других факторов влияют на информацию, которую пользователь находит.

С одной стороны, эти алгоритмы выполняют роль навигатора в океане информации и помогают находить быстро ту сферу и ту информацию, на поиски которой в другом случае ушло бы гораздо больше времени, а мы все ценим наше время очень дорого. Однако, повышая осведомленность в од-

get more complicated when the influence of algorithms spreads to public spheres, especially when it comes, for example, to political discussions and the phenomenon of political polarization, racial or religious differences in assessing social status, gender preference in posting job advertisements, the degree of tolerance of the AI control in people's private lives or a very relevant topic of vaccinations. The consequences of distorted information, such as, for example, the provision of exclusively conservative news to conservative users and liberal news to liberal users, can lead to errors and conflicts at the level of society, to a confrontation of social groups and failed decisions in governance by the authorities. In April 2019, concerns about this and understanding the need for control led a group of US Senators to propose the Algorithmic Accountability Act (AAA), in which they expressed concern that "automated decision-making systems" could exhibit bias and discrimination, especially when it comes to issues such as privacy and security [Booker, 2019].

↑

них направлениях, системы алгоритмов отсекают от вас другие направления, лишая вас не только информации, но, возможно, получения объективной картины ситуации, различия мнений, альтернативных позиций, важных возможностей

Пребывание внутри информационного пузыря может иметь совершенно разные последствия для разных групп людей. Скажем, повторяющаяся навязчивая реклама продуктов и услуг может либо склонить к покупке или вызвать досаду и раздражение, что отразится только на личном настроении или бюджете отдельного человека или семьи. Сайты электронной коммерции уже давно используют системы рекомендаций для фильтрации, сортировки и предложения своих продуктов, как и медиа, которыми мы пользуемся в Интернете. Все становится сложнее, когда влияние алгоритмов распространяется на общественные сферы, особенно, когда речь идет, например, о политических дискуссиях и явлении политической поляри-

However, experts believe that blaming these problems on algorithms and mechanisms of algorithm formation means ignoring the second important component of the system - the people themselves, who provide a huge amount of data to the entire chain of actions within the system, producing its dynamics and direction [Hosanagar and Miller, 2020]. Moreover, empirical studies conducted by Seth Flaxman (Oxford University), Sharad Goel (Stanford University) and Justin Rao (Microsoft Research) show that we live in echo chambers that we create; algorithms only marginally enhance these bubbles [Schwab, 2017]. By clicking the buttons "share", "like", "subscribe", like-minded people gather in homogeneous groups that share the same points of view and collect information from the same sources. Depending on the set of ideas and information data, such echo chambers can carry and implement both, a significant positive charge and accumulate negative impulses, as evidenced by various studies conducted by specialists on the impact of IT technologies on society. [fondationdescartes, 2020]

It is obvious that the phenomena of information bubbles and echo chambers requires empirical studies, given how widely the Internet space and communication technologies have entered our personal and social lives. In this situation, only objective knowledge can save us both from exaggerated fears and frivolous ignorance of the problem. Praemonitus - praemonitus. Forewarned is forearmed.

References:

1. Booker, Cory (2019). Booker, Wyden, Clarke Introduce Bill Requiring Companies to Target Bias in Corporate Algorithms [Press release]. Senate.gov. Retrieved from https://www.booker.senate.gov/?p=press_release&id=903. Accessed on 26.01.2021.
2. Cambridge Dictionary (n.d.). Filter-bubble. Retrieved from <https://dictionary.cam->

THINGS GET MORE COMPLICATED WHEN THE INFLUENCE OF ALGORITHMS SPREADS TO PUBLIC SPHERES

ВСЕ СТАНОВИТСЯ СЛОЖНЕЕ, КОГДА ВЛИЯНИЕ АЛГОРИТМОВ РАСПРОСТРАНЯЕТСЯ НА ОБЩЕСТВЕННЫЕ СФЕРЫ

зации, расовых или религиозных различиях при оценке социального статуса, гендерном предпочтении в размещении объявлений о вакансиях или степени допустимости ИИ контроля в частную жизнь людей, или очень актуальной сегодня темы вакцинации. Последствия искаженной информированности, такие как, например, предоставления исключительно консервативных новостей консервативным пользователям и либеральных новостей - либеральным пользователям, могут привести к ошибкам и конфликтам на уровне общества, к противостоянию социальных групп и провальным решениям в управлении со стороны властных структур. Опасения по этому поводу и понимание необходимости контроля привели к тому, что в апреле 2019 года группа сенаторов США предложила «Закон об алгоритмической ответственности» ("Algorithmic Accountability Act"), в котором они выразили озабоченность по поводу того, что «автоматизированные системы принятия решений» могут проявлять предвзятость и дискриминацию, особенно в том, что касается таких проблем как конфиденциальность и безопасность [Букер, 2019].

Однако эксперты считают, что обвинять в возникновении этих проблем алгоритмы и механизмы их формирования означает игнорировать второй важный компонент системы – самих людей, которые обеспечивают огромным количеством своих данных всю цепочку действий внутри системы, ее динамику и направленность [Хосанагар и Миллер, 2020].

Более того, эмпирические исследования, проведенные Сетом Флакманом (Оксфордский университет), Шарадом Гоэлом (Стэнфордский университет) и Джастином Рао (Microsoft Research), показывают, что мы живем в эхо-камерах, которые создаем сами; алгоритмы

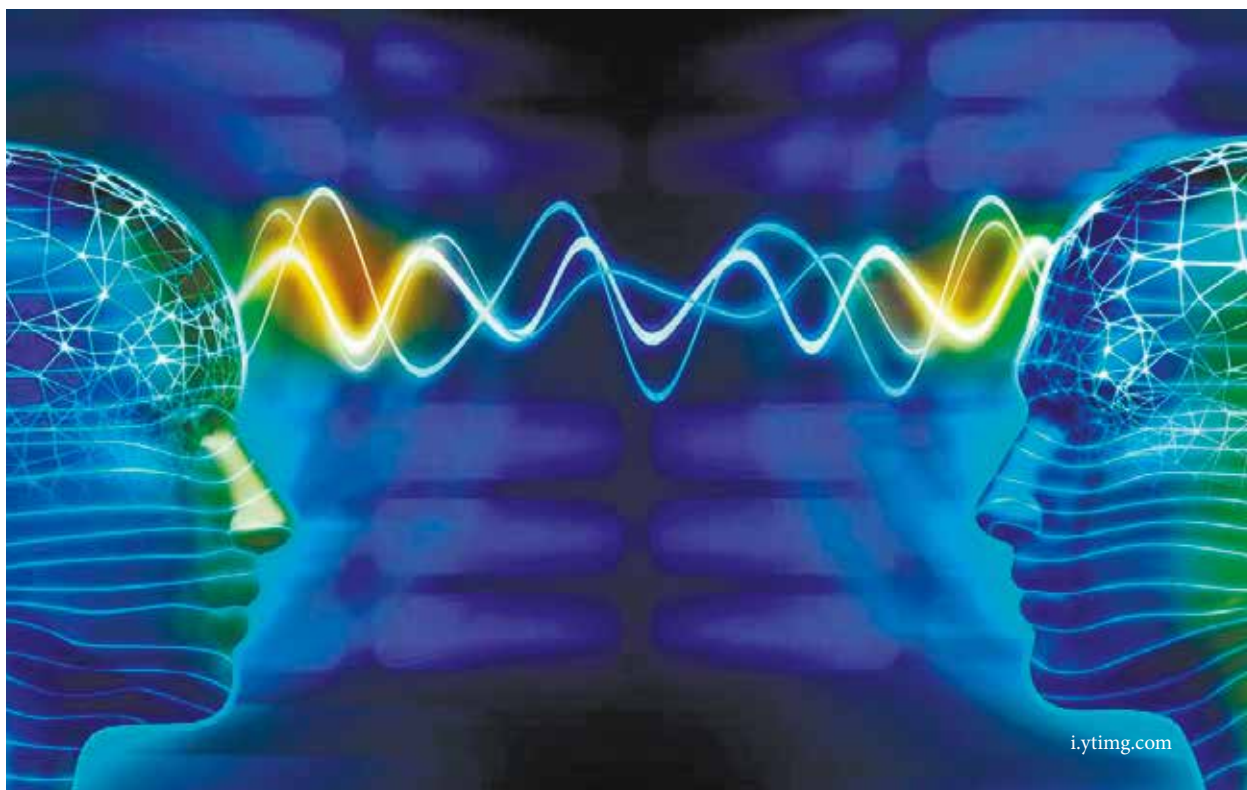
bridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/filter-bubble 26/01/2021/. Accessed on 22.01.2021.

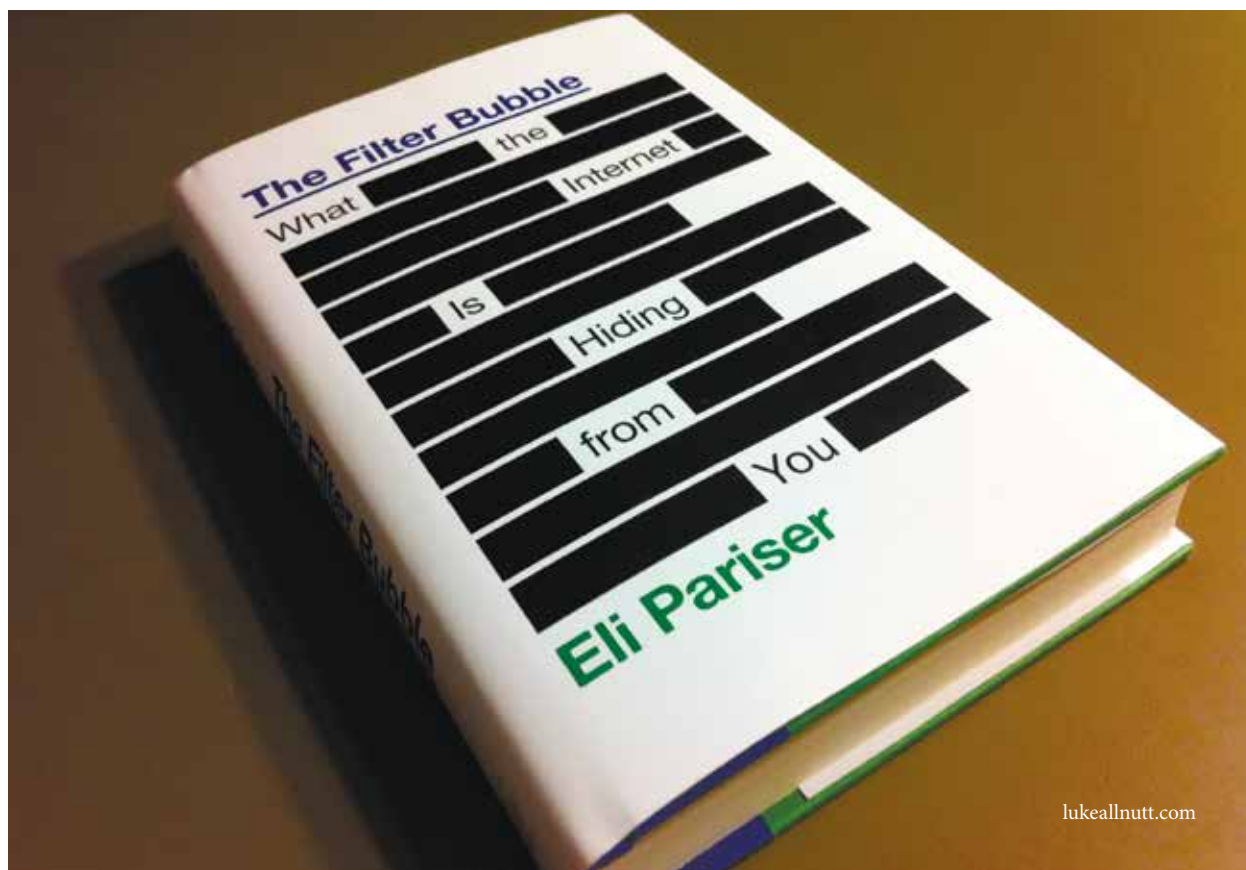
3. Fondation Descartes (2020). Filter Bubbles and Echo Chambers. Retrieved from <https://www.fondation-descartes.org/en/2020/07/filter-bubbles-and-echo-chambers/>. Accessed on 26.01.2021.
4. Hosanagar, Kartik, Miller, Alex (2020). Who Do We Blame for the Filter Bubble? On the Roles of Math, Data, and People in Algorithmic Social Systems. In K. Werbach (Ed.), *After the Digital Tornado: Networks, Algorithms, Humanity* (pp. 103-121). Cambridge: Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/search?filters%5BauthorTerms%5D=Alex%20P.%20Miller&eventCode=SE-AU>. Accessed on 26.01.2021.
5. Pariser, Eli (2011). *The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You*. Penguin UK, 304 p.
6. Schwab, Pierre-Nicolas (2017). Academic research debunks the myth of filter bubbles. Retrieved from <https://www.intotheminds.com/blog/en/academic-research-debunks-the-myth-of-filter-bubbles/>. Accessed on 21.01.2021.
7. Susser, Daniel, Roessler, Beate, Nissenbaum, Helen (2019). Technology, autonomy, and manipulation. *Internet Policy Review*, 8(2). Retrieved from <https://policyreview.info/articles/analysis/technology-autonomy-and-manipulation>. Accessed on 21.01.2021.

лишь незначительно способствуют усилению этих пузырей [Шваб, 2017]. Нажимая кнопки «поделиться», «нравится», «подписаться», единомышленники собираются в однородные группы, которые разделяют одни и те же точки зрения и собирают информацию из одних и тех же источников. В зависимости от набора идей и данных, такие эхо-камеры могут нести и реализовывать как значительный позитивный заряд, так и накапливать негативные импульсы, о чем свидетельствуют различные исследования, проводимые специалистами по воздействию ИТ технологий на общество [fondationdescartes, 2020]

Очевидно, что феномен информационных пузырей и эхо-камер требует эмпирического изучения, учитывая, насколько широко вошло Интернет пространство и коммуникационные технологии в нашу личную и общественную жизнь. И в этой ситуации только объективные знания могут избавить нас как от преувеличенных страхов, так и от легкомысленного игнорирования проблемы. Praemonitus, praemonitus. Предупреждён — значит вооружён.

lukeallnutt.com

Источники:

1. Букер, Кори (2019). Букер, Уайден, Кларк представляют законопроект, требующий от компаний устранять предвзятость в корпоративных алгоритмах [пресс-релиз]. Senate.gov. Доступно по адресу: https://www.booker.senate.gov/?p=press_release&id=903. Дата обращения: 26.01.2021.
2. Кембриджский словарь. Фильтр-пузырь. Доступно по адресу: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/> / фильтр-пузырь 26/01/2021 / . Дата обращения: 22.01.2021.
3. Фонд Декарта (2020). Пузыри фильтра и эхо-камеры. Доступно по адресу: <https://www.fondationdescartes.org/en/2020/07/filter-bubbles-and-echo-chambers/>. Дата обращения: 26.01.2021.
4. Хосанагар, Картик, Миллер, Алекс (2020). Кого мы виним в пузыре фильтра? О роли математики, данных и людей в алгоритмических социальных системах. В книге К. Вербаха (ред.), После цифрового торнадо:

**LIKE-MINDED
PEOPLE GATHER IN
HOMOGENEOUS GROUPS
THAT SHARE THE SAME
POINTS OF VIEW AND
COLLECT INFORMATION
FROM THE SAME
SOURCES**

**ЕДИНОМЫШЛЕН-
НИКИ СОБИРАЮТСЯ
В ОДНОРОДНЫЕ ГРУППЫ,
КОТОРЫЕ РАЗДЕЛЯЮТ
ОДНИ И ТЕ ЖЕ
ТОЧКИ ЗРЕНИЯ И
СОБИРАЮТ
ИНФОРМАЦИЮ ИЗ
ОДНИХ И ТЕХ ЖЕ
ИСТОЧНИКОВ**

сети, алгоритмы, человечество (стр. 103-121). Кембридж: Издательство Кембриджского университета. Доступно по адресу: <https://www.cambridge.org/core/search?filters%5BauthorTerms%5D=Alex%20P.%20Miller&eventCode=SE-AU>. Дата обращения: 26.01.2021.

5. Паризер, Эли (2011). Пузырь фильтра: что скрывает от вас Интернет. Пингвин Великобритания, 304 стр.
6. Шваб, Пьер-Николя (2017). Академические исследования развенчивают миф о пузырях фильтров. Доступно по адресу: <https://www.intotheminds.com/blog/en/academic-research-debunks-the-myth-of-filter-bubbles/>. Дата обращения: 21.01.2021.
7. Сассер, Даниэль, Ресслер, Бетте, Ниссенбаум, Хелен (2019). Технологии, автономия и манипуляции. Обзор интернет-политики, 8 (2). Доступно по адресу: <https://policyreview.info/articles/analysis/technology-autonomy-and-manipulation>. Дата обращения: 21.01.2021.

ELECTIONS IN KYRGYZSTAN: MORE SURPRISES, LESS HOPES

DR. ALBINA MURATBEKOVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ВЫБОРЫ В КЫРГЫЗСТАНЕ: БОЛЬШЕ СЮРПРИЗОВ, МЕНЬШЕ НАДЕЖД

On January 10, 2021, the people of the Kyrgyz Republic selected their sixth president at early presidential elections, which was urgently scheduled after the collapse of the previous government in October last year. According to the Central Election Commission, out of 16 candidates, Sadyr Japarov had won the elections with 79% of votes. However, this election had a number of inconsistencies, which makes it disputed, creating a precedent in the region. It also triggers us to scrutinize the overall political background of Kyrgyzstan and its socio-economic conditions that impact developments of internal politics and differentiate Kyrgyzstan from other Central Asian states, which is discussed further.

Kyrgyzstan has been in a political crisis since October 2020, in virtue of the disputable results of the parliamentary elections announced on October 4. The day following the election, protests and violent showdown between riot police and demonstrators occurred in Bishkek that led to the voluntary resignation of the then President Sooronbay Jeenbekov on October 15. A wave of discontent arose due to the results of parliamentary elections, where out of 16 parties participated in the elections to the

**OBVIOUSLY, THE
FREQUENT CHANGES
IN THE BASIC LAW
OF THE COUNTRY,
AS WELL AS THE
POWER HIERARCHY
UNDERMINE PEOPLE'S
FAITH IN THE
RULE OF LAW AND
GOVERNMENT**

**ОЧЕВИДНО, ЧАСТЫЕ
ИЗМЕНЕНИЯ В
ОСНОВНОМ ЗАКОНЕ
СТРАНЫ, А ТАКЖЕ
ИЕРАРХИИ ВЛАСТИ
ПОДРЫВАЮТ
ВЕРУ ЛЮДЕЙ В
ВЕРХОВЕНСТВО
ЗАКОНА И
ПРАВИТЕЛЬСТВО**

10 января 2021 года, народ Кыргызской Республики избрал своего шестого президента на внеочередных президентских выборах, которые были назначены досрочно после краха предыдущего правительства в октябре прошлого года. По данным Центральной избирательной комиссии, из 16 кандидатов Садыр Жапаров выиграл выборы, набрав 79% голосов. Однако эти выборы имели ряд несоответствий, которые ставят его под сомнение и создает прецедент в регионе. Это также побуждает нас внимательно изучить общий политический фон Кыргызстана и его социально-экономические условия, которые влияют на развитие внутренней политики и отличает Кыргызстан от других государств Центральной Азии, которое обсуждается далее.

Кыргызстан находится в политическом кризисе с октября 2020 года из-за спорных результатов парламентских выборов, объявленных 4 октября. На следующий день после выборов, в Бишкеке произошли протесты и ожесточенные столкновения между ОМОНОм и демонстрантами, которые привели к добровольной отставке тогдашнего президента Сооронбая Жээнбекова 15 октября. Волна недоволь-

Jogorku Kenesh (the Supreme Council), only four passed the 7% threshold, out of which two pro-government parties – “Birimdik” (Unity) and “Mekenim Kyrgyzstan” (My Homeland Kyrgyzstan) – obtained 75% of the seats, with President Jeenbekov lobbying the “Birimdik” and “Mekenim Kyrgyzstan” parties, supported by Raiymbek Matraimov, a former top customs official with strong political and economic influence in the country. The triumph of these two parties threatened to overwhelm the Jogorku Kenesh with presidential loyalists, shadow business figures, and individuals connected to criminal groups, in addition to the fact that both Jeenbekov and Matraimov were from the South, thus infringing voices of the northern representatives of the country [Engvall, 2020]. The remaining share of representation, meanwhile, was distributed among the centrist party “Kyrgyzstan” and the opposition “Butun Kyrgyzstan” party, although later the results of the October 4 parliamentary elections were abolished altogether.

All these circumstances led to a political vacuum in the country, when the incumbent parliament elected Sadyr Japarov as a new prime minister, who was released from prison just 24 hours earlier, as he was sentenced to 11.6 years for organizing mass unrest and attempts

ства возникла из-за результатов парламентских выборов, на которых из 16 партий, участвовавших в выборах в Жогорку Кенеш (Верховный Совет), только четыре преодолели 7-процентный порог, из которых две проправительственные партии – «Биримдик» (Единство) и «Мекеним Кыргызстан» (Моя Родина Кыргызстан) – получили 75% мест. Президент Жээнбеков лоббировал партию «Биримдик», а «Мекеним Кыргызстан» поддерживался Райымбеком Матраимовым, бывшим высокопоставленным таможенным чиновником с сильным политическим и экономическим влиянием в стране. Триумф этих двух партий угрожал захлестнуть Жогорку Кенеш сторонниками президента, представителями теневого бизнеса и лицами, связанными с преступными группировками, в дополнение к тому факту, что и Жээнбеков, и Матраимов были с юга, тем самым посягая на голоса северных представителей страны [Энгвалл, 2020]. Оставшаяся доля представительства, тем временем, была распределена между центристской партией «Кыргызстан» и оппозиционной партией «Бутун Кыргызстан», хотя позже результаты парламентских выборов 4 октября были аннулированы полностью.

to take a hostage during the mining protest in Northeastern Kyrgyzstan in October 2013. Sadyr Japarov was freed from the prison together with other imprisoned politicians, including the ex-president Almazbek Atambayev, (who was later imprisoned again), and followed an unprecedented path to the presidency. In just three months he became the leader of the protests, the new prime minister, and the acting president before resigning his duties to participate in the presidential elections, and subsequently turned to be the newly elected president of Kyrgyzstan. Hence, the unconstitutional way of becoming a prime minister and unexpunged convictions in two criminal records, in addition to his possible connection with the criminal world and with the Bakiyev clan, is widely criticized and the legitimacy of Japarov for the presidency was broadly questioned [DW, 2020]. Kyrgyzstan's key foreign partners such as Russia, the European Union (EU), China, and the USA were also hesitant to recognize the legitimacy of Japarov's presidency. Nevertheless, his victory with landslide partially resolved the issue, when foreign leaders congratulated Japarov with his triumph, including Kazakhstan's President Tokayev, who was among the first to congratulate his counterpart [Toktonaliev, 2021].

Another peculiarity of the past elections was that together with presidential elections, the referendum on constitutional reform, which aims to turn the country from parliamentary-presidential to presidential, took place. Kyrgyzstan obtained the parliamentary-presidential system as a result of the 2010 turmoil, when protests occurred throughout the country, accusing president Bakiyev of authoritarianism and the difficult economic situation of the country. However, the past referendum, initiated by Japarov, seeks to return once

**IF DURING THE
REVOLUTIONS OF
2005 AND 2010,
PEOPLE HAD AT
LEAST SOME BELIEF
THAT THEIR FUTURE
WAS IN THEIR
HANDS, THE PAST
ELECTIONS SHOWED
THAT THEIR HOPE IS
FADING**

**ЕСЛИ ВО ВРЕМЯ
РЕВОЛЮЦИЙ 2005
И 2010 ГОДОВ
ЛЮДИ ХОТЬ КАК-
ТО ВЕРИЛИ, ЧТО ИХ
БУДУЩЕЕ В ИХ РУКАХ,
ТО ПРОШЕДШИЕ
ВЫБОРЫ ПОКАЗАЛИ,
ЧТО ИХ НАДЕЖДА
УГАСАЕТ**

Все эти обстоятельства привели к политическому вакууму в стране, когда действующий парламент избрал новым премьер-министром Садыра Жапарова, который был освобожден из тюрьмы всего 24 часа до этого, поскольку был приговорен к 11,6 годам лишения свободы за организацию массовых беспорядков и попытки задержать заложника во время акции протеста против шахтеров на северо-востоке Кыргызстана в октябре 2013 года. Садыр Жапаров был освобожден из тюрьмы вместе с другими заключенными политиками, в том числе экс-президентом Алмазбеком Атамбаевым (который позже снова был заключен в тюрьму), и пошел беспрецедентным путем к президентству. Всего за три месяца он стал лидером протестов, новым премьер-министром и исполняющим обязанности президента, прежде чем сложить свои обязанности для участия в президентских выборах, а впоследствии стал новоизбранным президентом Кыргызстана. Следовательно, неконституционный способ стать премьер-министром и не снятые судимости по двум уголовным делам, в дополнение к его возможной связи с криминальным миром и кланом Бакиева, широко критикуются, а легитимность Джапарова на посту президента широко подвергается сомнению [DW, 2020]. Ключевые зарубежные партнеры Кыргызстана, такие как Россия, Европейский союз (ЕС), Китай и США, также не решились признать легитимность президентства Джапарова. Тем не менее его уверенная победа частично решила проблему, когда иностранные лидеры поздравили Джапарова с его триумфом, включая президента Казахстана Токаева, который одним из первых поздравил своего коллегу [Токтона-

more to a more authoritarian style, although it is not clear whether the interim parliament has the legitimacy to propose constitutional amendments. Nonetheless, the need for change was grounded on the allegations that parliamentarism was not established in Kyrgyzstan because the power bloc, the state prosecutor's office, and partly the judicial system remained under the control of the president, whereas the parliament became the place for entrepreneurs to protect their businesses, which led to the oligarchization of parliament [Ryskulova, 2020]. The results of elections show that 80% of voters supported the return to the presidential system, only 10.8% voted for the continuation of the current parliamentary system, and 5% of voters choose the option "against all" [Azattyq, 2021]. Meanwhile, the second referendum is expected to be held possibly in May 2021 and if approved, Kyrgyzstan will no longer be an exception in the region with its parliamentarism.

As for the new Constitution, a draft of which was presented for public discussion in November 2020, significant changes are made in terms of the distribution of power. In particular, the president receives unlimited power to

лиев, 2021].

Еще одна особенность прошедших выборов заключалась в том, что вместе с президентскими выборами прошел референдум по конституционной реформе, цель которой - превратить страну из парламентарно-президентской в президентскую. Кыргызстан получил парламентарно-президентскую систему в результате беспорядков 2010 года, когда по всей стране прошли акции протеста, в которых президент Бакиев обвинялся в авторитаризме и тяжелой экономической ситуации в стране. Однако прошедший референдум, инициированный Жапаровым, имеет целью снова вернуться к более авторитарному стилю, хотя неясно, имеет ли временный парламент легитимность предлагать поправки к конституции. В любом случае, необходимость изменений была основана на утверждениях о том, что парламентаризм не был установлен в Кыргызстане, потому что силовой блок, государственная прокуратура и частично судебная система оставались под контролем президента, а парламент стал местом, где предприниматели могли защитить свой бизнес, что привело к олигархизации парламента [Рыскулова, 2020].

personally pass and repeal laws, and will be responsible for the formation and operation of the government, while the power of the Jogorku Kenesh will be reduced to a minimum along with reducing the number of parliament members, thus all executive power will be in the hands of the president and his subordinate government. The new Constitution also affects the rights and freedoms of citizens, including the exclusion of the right to receive information on the activities of government bodies, to obtain information about themselves in public authorities, and the right of citizens to appeal to international human rights bodies for the protection of violated rights and freedoms and other limitations. The novelty of the new Constitution is the People's Kurultai, the supreme advisory, consultative, and coordinating body of democracy [Azattyq, 2020]. In fact, the restoration of the presidential system brings fears of potential return to the authoritarian regime as was during the presidency of Askar Akayev and Kurmanbek Bakiyev, both of whom were overthrown as a result of mass riots in 2005 and 2010 respectively. It is worth mentioning, that the past referendum on constitutional reforms is the tenth attempt to change the Constitution of Kyrgyzstan since independence. The first Constitution was adopted in May 1993 after two years of discussions. However, only during the presidency of Askar Akayev, amendments were made five times, and after the April 2010 revolution when the Constitution was changed in order to adopt a parliamentary form of government, a moratorium on constitutional amendments until 2020 was imposed. Despite that, in December 2016, another referendum was held to make amendments [Ryskulova, 2020].

Obviously, the frequent changes in

**KYRGYZSTAN'S
POLITICAL LIFE
IS RICH WITH
RAPID CHANGES
OF POLITICAL
ESTABLISHMENT
THAT ROOTS IN THE
DEEP DISCONTENT
OF ITS PEOPLE**

**ПОЛИТИЧЕСКАЯ
ЖИЗНЬ
КЫРГЫЗСТАНА
НАСЫЩЕНА
БЫСТРЫМИ
ИЗМЕНЕНИЯМИ
ПОЛИТИЧЕСКОГО
ИСТЕБЛИШМЕНТА,
КОТОРЫЕ КОРЕНЯТСЯ
В ГЛУБОКОМ
НЕДОВОЛЬСТВЕ ЕГО
НАРОДА**

Результаты выборов показывают, что 80% избирателей поддержали возвращение к президентской системе, только 10,8% проголосовали за продолжение нынешней парламентской системы, а 5% избирателей выбрали вариант «против всех» [Azattyq, 2021]. Между тем, второй референдум, как ожидается, состоится, возможно, в мае 2021 года, и в случае его одобрения Кыргызстан больше не будет исключением в регионе с его парламентаризмом.

Что касается новой Конституции, проект которой был вынесен на общественное обсуждение в ноябре 2020 года, внесены существенные изменения в плане распределения власти. В частности, президент получает неограниченные полномочия лично принимать и отменять законы и будет нести ответственность за формирование и деятельность правительства, в то время как власть Жогорку Кенеша будет сведена к минимуму вместе с сокращением числа членов парламента. Таким образом, вся исполнительная власть будет в руках президента и подчиненного ему правительства. Новая Конституция также затрагивает права и свободы граждан, включая исключение права получать информацию о деятельности государственных органов, получать информацию о себе в органах государственной власти, а также право граждан обращаться в международные органы по правам человека для защита нарушенных прав и свобод и других ограничений. Новшеством новой Конституции является Народный курултай, высший совещательный и координирующий орган демократии [Azattyq, 2020]. Фактически, восстановление президентской системы вызывает опасения по поводу возможного возврата к автори-

the basic law of the country, as well as the power hierarchy undermine people's faith in the rule of law and government. If during the revolutions of 2005 and 2010, people had at least some belief that their future was in their hands, the past elections showed that their hope is fading. It is evidenced particularly in the exceptionally low turnout of voters amounted to 39.75% of the possible voters – far below in comparison to the previous 2017 elections, when the turnout was 56.32%. Although officially low participation was explained by the cancellation of an opportunity to change the electoral address, it is more likely that people simply do not believe in elections, and the attitude that "nothing will change anyway" is widespread among the public. Either way, the minimum threshold for validating the referendum is 30% and the threshold for presidential elections is not defined, therefore the low turnout did not affect the outcome.

Needless to say, Kyrgyzstan's political life is rich with rapid changes of political establishment that roots in the deep discontent of its people. Thanks to the openness of the political system and open and active civil society, almost within three decades, Kyrgyzstan

тарному режиму, как это было во время президентства Аскара Акаева и Курманбека Бакиева, оба из которых были свергнуты в результате массовых беспорядков в 2005 и 2010 годах соответственно. Стоит отметить, что прошедший референдум о конституционных реформах является десятой попыткой изменить Конституцию Кыргызстана с момента обретения независимости. Первая Конституция была принята в мае 1993 года после двухлетних обсуждений. Однако только за время президентства Аскара Акаева поправки вносились пять раз, а после апрельской революции 2010 года, когда в Конституцию были внесены изменения с целью принятия парламентской формы правления, был введен мораторий на внесение поправок в Конституцию до 2020 года. Несмотря на это, в декабре 2016 г. был проведен еще один референдум о внесении изменений [Рыскулова, 2020].

Очевидно, частые изменения в основном законе страны, а также иерархии власти подрывают веру людей в верховенство закона и правительство. Если во время революций 2005 и 2010 годов люди хоть как-то верили, что их будущее в их руках,

had experienced three revolutions when Askar Akayev (2005), Kurmanbek Bakiyev (2010), and Sooronbay Jeenbekov (2020) were overthrown. The only president that peacefully transferred power after the expiration of his term was Almazbek Atambayev, who was later imprisoned on corruption charges. Therefore, the present changes of the government, as well as shifting the form of governance does not inspire hopes for dramatic changes, since corruption is profoundly entrenched in the minds of officials. Moreover, it is more than likely that the current issues will survive the incumbent government.

By and large, corruption and nepotism are Achilles' heels of Kyrgyzstan's political and public life. For instance, in the World Bank's report on the ratio between the aid disbursements and changes in the foreign bank accounts, Kyrgyzstan was included in the survey among the 22 most aid-dependent countries in the world. With its active civil society promoting openness and democratic values in the conditions of severe economic difficulties, Kyrgyzstan is the recipient of extensive development assistance from developing countries and organizations. However, according to the report, the correlation between received aid disbursements that actually target to develop socio-economic indicators of the country coincides with the significant increases in offshore bank deposits, thus promoting the wealth of elites rather than people [Andersen, et al., 2020]. Hence, the rampant corruption that is leaked to all sectors of the economy and at all levels of governance, led to extensive patronage networks that increased both incentives and opportunities for bureaucratic corruption, and was the main trigger for dissatisfaction with governments of the ousted presidents. As for the Transparency International's Corruption Perceptions Index, in 2019

**BY AND LARGE,
CORRUPTION AND
NEPOTISM ARE
ACHILLES' HEELS
OF KYRGYZSTAN'S
POLITICAL AND
PUBLIC LIFE**

**ПО БОЛЬШОМУ
СЧЕТУ, КОРРУПЦИЯ
И КУМОВСТВО — ЭТО
АХИЛЛЕСОВА ПЯТА
ПОЛИТИЧЕСКОЙ И
ОБЩЕСТВЕННОЙ
ЖИЗНИ
КЫРГЫЗСТАНА**

то прошедшие выборы показали, что их надежда угасает. Об этом свидетельствует, в частности, исключительно низкая явка избирателей, составившая 39,75% от числа возможных избирателей - намного ниже по сравнению с предыдущими выборами 2017 года, когда явка составила 56,32%. Хотя официально низкое участие объяснялось отменой возможности изменить избирательный адрес, более вероятно, что люди просто не верят в выборы, и среди населения широко распространено мнение, что «все равно ничего не изменится». В любом случае минимальный порог для подтверждения референдума составляет 30%, а порог для президентских выборов не определен, поэтому низкая явка не повлияла на результат.

Излишне говорить, что политическая жизнь Кыргызстана насыщена быстрыми изменениями политического истеблишмента, которые коренятся в глубоком недовольстве его народа. Благодаря открытости политической системы и открытому и активному гражданскому обществу, почти за три десятилетия Кыргызстан пережил три революции, когда были свергнуты Аскар Акаев (2005 г.), Курманбек Бакиев (2010 г.) и Сооронбай Жээнбеков (2020 г.). Единственным президентом, который мирно передал власть после истечения срока полномочий, был Алмазбек Атамбаев, который позже был заключен в тюрьму по обвинению в коррупции. Таким образом, нынешняя смена правительства, а также смена формы правления не вселяют надежд на кардинальные изменения, поскольку коррупция глубоко укоренилась в сознании чиновников. Более того, более чем вероятно, что текущие проблемы переживут нынешнее правительство.

Kyrgyzstan was placed in the 126th position out of 180 [Transparency International, 2020].

The regional factor – crucial in the political life of Kyrgyzstan – also impacted flourishing nepotism in the country. The North-South divide, critical in forming the government apparatus, similarly impacts the prevalence of nepotism in daily life. It is also dangerous during times of political turbulence, since it causes a wave of discontent among different groups and subsequently could have irreversible consequences.

In the conditions of widespread corruption and nepotism, together with the misuse of power and political corruption, which in turn cause political and economic instability, no wonder that Kyrgyzstan is stuck in the permanent economic crisis. It is moreover exacerbated by the aftermath of the global economic crisis thrived by the COVID-19 last year.

Kyrgyzstan's chronic political turbulence together with economic volatility forced the emergence of a "self-survival strategy of the population", which forced hundreds of thousands of Kyrgyz citizens to search for oppor-

По большому счету, коррупция и кумовство — это ахиллесова пята политической и общественной жизни Кыргызстана. К примеру, в отчете Всемирного банка о соотношении между выплатами помощи и изменениями на счетах в иностранных банках, Кыргызстан был включен в исследование среди 22 наиболее зависимых от помощи стран мира. Благодаря активному гражданскому обществу, продвигающему открытость и демократические ценности в условиях серьезных экономических трудностей, Кыргызстан является получателем обширной помощи в целях развития от развивающихся стран и организаций. Однако, согласно отчету, корреляция между полученными выплатами помощи, которые фактически нацелены на развитие социально-экономических показателей страны, совпадает со значительным увеличением депозитов в офшорных банках, что способствует повышению благосостояния элит, а не народа [Андерсен и др., 2020]. Таким образом, безудержная коррупция, просочившаяся во все сектора экономики и на все уровни управления, привела к разветвленным сетям патронажа, которые увеличили как

tunities for survival in neighboring countries. As a result, Kyrgyzstan accounts among the countries that are the most reliant on remittances from labor migrants, as more than 30% of the country's GDP comes from migrants' transfers. According to unofficial estimates, more than one million Kyrgyz work in Russia, that is every sixth or even fifth citizen of Kyrgyzstan is settled in Russian Federation, whilst a third of them plan to stay there indefinitely [Tusupbekov, 2020]. Due to the consequences of last year's coronavirus outbreak, revenue inflows from remittances decreased by approximately 20-25% that consequently caused 4-5% decline of the GDP, albeit after a deep recession in 2020, economists expect some growth in 2021 [EBRD, 2020].

Another source of income that was heavily affected by the consequences of both coronavirus and political changes was the reception of foreign assistance. If, on the one hand, foreign partner countries and organizations were supporting Kyrgyzstan for realizing the complexity of issues triggered by the corona crisis and political turmoil, on the other hand, they had postponed the provision of assistance aid targeted for the development of Kyrgyzstan due to uncertainty associated with the interim government. Particularly, Kyrgyzstan was among the first countries, which received coronavirus-related emergency financial assistance from the IMF, the Asian Development Bank, and the Eurasian Development Bank along with loans and grants from developed nations as part of development assistance [EBRD, 2020]. At the same time, the EU had postponed discussions of the new bilateral multi-year cooperation program for 2021-2027 and the planned allocation of 6 million euros for digitalization for the period after the parliamentary elections, the injections that were much

IN THE CONDITIONS OF WIDESPREAD CORRUPTION AND NEPOTISM, TOGETHER WITH THE MISUSE OF POWER AND POLITICAL CORRUPTION, WHICH IN TURN CAUSE POLITICAL AND ECONOMIC INSTABILITY, NO WONDER THAT KYRGYZSTAN IS STUCK IN THE PERMANENT ECONOMIC CRISIS

В УСЛОВИЯХ ШИРОКО РАСПРОСТРАНЕННОЙ КОРРУПЦИИ И КУМОВСТВА, А ТАКЖЕ ЗЛУОПОТРЕБЛЕНИЯ ВЛАСТЬЮ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ КОРРУПЦИИ, КОТОРЫЕ, В СВОЮ ОЧЕРЕДЬ, ВЫЗЫВАЮТ ПОЛИТИЧЕСКУЮ И ЭКОНОМИЧЕСКУЮ НЕСТАБИЛЬНОСТЬ, НЕУДИВИТЕЛЬНО, ЧТО КЫРГЫЗСТАН ЗАСТРЯЛ В ПЕРМАНЕНТНОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ КРИЗИСЕ

стимулы, так и возможности для бюрократической коррупции, и стала основным триггером недовольства правительствами свергнутых президентов. Что касается индекса восприятия коррупции Transparency International, то в 2019 году Кыргызстан занял 126-е место из 180 [Transparency International, 2020].

Региональный фактор, имеющий решающее значение в политической жизни Кыргызстана, также повлиял на процветание семейственности в стране. Разделение между Севером и Югом, имеющее решающее значение для формирования государственного аппарата, аналогичным образом влияет на распространенность семейственности в повседневной жизни. Это также опасно в периоды политической нестабильности, поскольку вызывает волну недовольства среди различных групп и впоследствии может иметь необратимые последствия.

В условиях широко распространенной коррупции и кумовства, а также злоупотребления властью и политической коррупции, которые, в свою очередь, вызывают политическую и экономическую нестабильность, неудивительно, что Кыргызстан застрял в перманентном экономическом кризисе. Более того, это усугубилось последствиями глобального экономического кризиса, вызванного COVID-19 в прошлом году.

Хроническая политическая нестабильность в Кыргызстане вместе с экономической нестабильностью вызвали появление «стратегии самовывживания населения», которая вынудила сотни тысяч граждан Кыргызстана искать возможности для выживания в соседних странах. В результате Кыргызстан входит в

needed for Kyrgyz economy [24.kg, 2020]. Hence, maintaining macro-economic stability is the primary task for the incumbent government.

Summarizing the recent political and economic developments in Kyrgyzstan, it could be concluded that for the new government it is essential primarily to return the long-term stability of the country, yet avoiding using radical methods of governance, since historically in Kyrgyzstan the concentration of power in one hand enables thriving corruption and nepotism that is a straight way to another mass protests. It seems that Mr. Japarov understands the complexity of the tasks assigned to him, as he stated that priority will be given to eliminating corruption and it might take three to four years to fix everything [BBC, 2021]. So far, we can only wish good luck to President Japarov.

References:

1. 24.kg (2020). Allocation of €6 million by EU for digitalization in Kyrgyzstan postponed. Retrieved from https://24.kg/english/170965_Allocation_of_6_million_by_EU_for_digitalization_in_Kyrgyzstan_postponed/. Accessed on 18.01.2021.
2. Andersen, Jørgen Juel, Johannesen, Niels and Rijkers, Bob (2020). Elite Capture of Foreign Aid Evidence from Offshore Bank Accounts. Policy Research Working Group 9150. World Bank, Development Research Group.
3. Azattyq (2020). Detailed analysis of the draft of the new Constitution. Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/30975909.html>. Accessed on 18.01.2021.
4. Azattyq (2021). How was the day of elections and referendum in Kyrgyzstan. Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/31040677.html>. Accessed on 18.01.2021.
5. BBC (2021). Kyrgyzstan election: Sadyr Japarov wins presidency with landslide. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-asia-55613552>. Accessed on 18.01.2021.
6. DW (2020). How much money does Japarov have and will Bakiyev return to Bishkek? Retrieved from <https://www.dw.com/ru/skolko-deneg-u-zhaparova-vernets-ja-li-bakiev-i-chto-nuzhno-znat-o-vybo-rah/a-56169358>. Accessed on 18.01.2021.

IT SEEMS THAT MR. JAPAROV UNDERSTANDS THE COMPLEXITY OF THE TASKS ASSIGNED TO HIM, AS HE STATED THAT PRIORITY WILL BE GIVEN TO ELIMINATING CORRUPTION AND IT MIGHT TAKE THREE TO FOUR YEARS TO FIX EVERYTHING

ПОХОЖЕ, Г-Н ЖАПАРОВ ПОНИМАЕТ СЛОЖНОСТЬ ПОСТАВЛЕННЫХ ПЕРЕД НИМ ЗАДАЧ, ПОСКОЛЬКУ ОН ЗАЯВИЛ, ЧТО ПРИОРИТЕТ БУДЕТ ОТДАН ИСКОРЕНЕНИЮ КОРРУПЦИИ, И НА ТО, ЧТОБЫ ВСЕ ИСПРАВИТЬ, МОЖЕТ УЙТИ ОТ ТРЕХ ДО ЧЕТЫРЕХ ЛЕТ

число стран, которые больше всего зависят от денежных переводов от трудовых мигрантов, поскольку более 30% ВВП страны приходится на переводы мигрантов. По неофициальным оценкам, в России работает более миллиона кыргызов, то есть каждый шестой или даже пятый гражданин Кыргызстана проживает в Российской Федерации, а треть из них планирует остаться там на неопределенный срок [Тусупбеков, 2020]. Из-за последствий прошлогодней вспышки коронавируса приток доходов от денежных переводов снизился примерно на 20-25%, что, в результате, привело к снижению ВВП на 4-5%, хотя после глубокой рецессии в 2020 году экономисты ожидают некоторого роста в 2021 году [ЕБРР, 2020].

Еще одним источником дохода, на который сильно повлияли последствия коронавируса и политических изменений, стало получение иностранной помощи. Если, с одной стороны, зарубежные страны-партнеры и организации поддерживали Кыргызстан в понимании сложности проблем, вызванных коронным кризисом и политическими беспорядками, с другой стороны, они откладывали предоставление помощи, направленной на развитие Кыргызстана, из-за неопределенности, связанной с временным правительством. В частности, Кыргызстан был в числе первых стран, получивших чрезвычайную финансовую помощь в связи с коронавирусом от МВФ, Азиатского банка развития и Евразийского банка развития наряду с кредитами и грантами от развитых стран в рамках помощи в целях развития [ЕБРР, 2020]. В то же время ЕС отложил обсуждение новой двусторонней многолетней программы сотрудничества на 2021-2027 годы и запланированного

7. EBRD (2020). Transition Report Kyrgyz Republic 2020-21. The State Strikes Back. Retrieved from <https://2020.tr-ebrd.com/countries/#>. Accessed on 18.01.2021.
8. Engvall, Johan (2020). Kyrgyzstan's Third Revolution. Retrieved from <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13643-kyrgyzstan%E2%80%99s-third-revolution.html>. Accessed on 18.01.2021.
9. Ryskulova, Nargiza (2020). "Rollback 30 years ago." Why is Japarov rewriting the Constitution of Kyrgyzstan? Retrieved from <https://www.bbc.com/russian/features-54982239>. Accessed on 18.01.2021.
10. Toktonaliev, Timur (2021). Populist Wins Kyrgyzstan's Presidential Election. Retrieved from <https://iwpr.net/global-voices/populist-wins-kyrgyzstans-presidential>. Accessed on 18.01.2021.
11. Transparency International (2020). Retrieved from <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/nzl>. Accessed on 18.01.2021.
12. Tusupbekov, Alibek (2020). The Kyrgyz are tired of the rampant "democracy" and now rejoice at the unprepossessing EAEU. Retrieved from <https://kazvedomosti.kz/article/kyrgyzy-ustali-ot-razgula-demokratii-i-teper-raduyutsya-nekazistomu-eaes/>. Accessed on 18.01.2021.

выделения 6 миллионов евро на цифровизацию на период после парламентских выборов - вливания, которые были так необходимы экономике Кыргызстана. [24.kg, 2020]. Следовательно, поддержание макроэкономической стабильности является первоочередной задачей действующего правительства.

Подводя итоги последних политических и экономических событий в Кыргызстане, можно сделать вывод, что для нового правительства важно прежде всего вернуть долгосрочную стабильность страны, избегая при этом радикальных методов управления, поскольку исторически в Кыргызстане концентрация власти с одной стороны, способствует процветанию коррупции и кумовства, а с другой - прямой путь к массовым протестам. Похоже, г-н Жапаров понимает сложность поставленных перед ним задач, поскольку он заявил, что приоритет будет отдан искоренению коррупции, и на то, чтобы все исправить, может уйти от трех до четырех лет [BBC, 2021]. Пока остается только пожелать удачи президенту Жапарову.

Источники:

1. 24.kg (2020). Выделение ЕС 6 млн евро на цифровизацию в Кыргызстане отложено. Доступно по адресу: https://24.kg/english/170965_Allocation_of_6_million_by_EU_for_digitalization_in_Kyrgyzstan_postponed/. Дата обращения: 18.01.2021.
2. Андерсен, Йорген Юэль, Йоханнесен, Нильс и Райкерс, Боб (2020). Элитный сбор доказательств иностранной помощи со счетов в офшорных банках. Рабочая группа по исследованию политики 9150. Всемирный банк, Группа исследований в области развития.
3. Azattyq (2020). Детальный анализ проекта новой Конституции. Доступно по адресу: <https://rus.azattyk.org/a/30975909.html>. Дата обращения: 18.01.2021.
4. Azattyq (2021). Как проходил день выборов и референдума в Кыргызстане. Доступно по адресу: <https://rus.azattyq.org/a/31040677.html>. Дата обращения: 18.01.2021.
5. BBC (2021). Выборы в Кыргызстане: Садыр Жапаров уверенно победил на президентских выборах. Доступно по адресу: <https://www.bbc.com/news/world-asia-55613552>. Дата обращения: 18.01.2021.
6. DW (2020). Сколько денег у Жапарова и вернется ли Бакиев в Бишкек? Доступно по адресу: <https://www.dw.com/ru/skolko-denegu-zhaparova-vernetsja-li-bakiev-i-chto-nuzhno-znat-o-vyborah/a-56169358>. Дата обращения: 18.01.2021.
7. ЕБРР (2020). Отчет о переходном процессе Кыргызской Республики 2020-21. Государство наносит ответный удар. Доступно по адресу: <https://2020.tr-ebrd.com/countries/#>. Дата обращения: 18.01.2021.
8. Энгвалл, Йохан (2020). Третья революция в Кыргызстане. Доступно по адресу: <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13643-kyrgyzstan%E2%80%99s-third-revolution.html>. Дата обращения: 18.01.2021.
9. Рыскулова, Наргиза (2020). «Откат на 30 лет назад». Зачем Жапаров переписывает Конституцию Кыргызстана? Доступно по адресу: <https://www.bbc.com/russian/features-54982239>. Дата обращения: 18.01.2021.
10. Токтоналиев, Тимур (2021). Популист победил на выборах президента Кыргызстана. Доступно по адресу: <https://iwpr.net/global-voices/populist-wins-kyrgyzstans-presidential>. Дата обращения: 18.01.2021.
11. Transparency International (2020). Доступно по адресу: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/nzl>. Дата обращения: 18.01.2021.
12. Тусупбеков, Алибек (2020). Кыргызцы устали от разгула «демократии» и теперь радуются неказистому ЕАЭС. Доступно по адресу: <https://kazvedomosti.kz/article/kyrgyzy-ustali-ot-razgula-demokratii-i-teper-raduyutsya-nekazistomu-eaes/>. Дата обращения: 18.01.2021.

KANT HAVA ÜSSÜ: JEOSTRATEJİK VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ

DR. ZHULDYZ KANAPIYANOVA

BAĞIMSIZ
ARAŞTIRMACI

ТӘУЕЛСІЗ
ЗЕРТТЕУШІ

КАНТ АВИАБАЗАСЫ: ГЕОСТРАТЕГИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Kırgızistan'ın Çui bölgesinde bulunan Kant hava üssü, 20 Eylül 2012 tarihinde imzalanan ve 29 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren "Rusya'nın Birleşik Askeri Üssünün Kırgızistan'daki Statüsü ve Kalma Koşulları Üzerine İkili Anlaşma"ya [Mid.ru, 2012] göre Rusya tarafından kullanılan askeri bir hava havaalanıdır. Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'nün (KGAÖ) ayrılmaz bir parçası olan hava üssü Kırgızistan'ın güvenliğini sağladığı için Rusya, Kırgız hükümetine herhangi bir bedel ödeme-mektedir. 15 yıl geçerli olacak anlaşma, ülkelerden birinin ya da karşılıklı olarak iki tarafın fesih talebi olmadıkça sonraki 5 yıllık dönemler için otomatik olarak yenilenecektir.

Askeri üs, Bişkek'in 20 kilometre (km) doğusunda, Kant şehrinin 2 km güneyindeki Çu Nehri Vadisi'nde bulunmaktadır. Üs, mesafe olarak Afgan sınırına 600 km uzaklıkta yer almaktadır. 14. Hava Kuvvetleri ve Hava Savunma Ordusu'nun bir parçası olan 999. Hava Üssü, (20022. askeri birim) havaalanına konuşlandırılmıştır. Orta Asya ülkelerine karşı dışarıdan bir tehdit olması durumunda, geniş bir yelpazede görevler icra eden Rus Hava Kuvvetleri'nden bir birlik burada hizmet vermektedir. Hava üssünde Su-25 saldırı uçağı, L-39 eğitim uçağı ve Mi-8 helikopterleri gibi askeri araç ve teçhizat kalıcı olarak bulunmaktadır. Üsteki uçak sayısı, sürekli değişmekte olup, buradan uçan Rus uçaklarının, kötü hava koşullarında veya öngörülemez diğer durumlarda diğer yerel havaalanlarını kullanmasına izin verilmektedir [Paromonov: 2008,

Kant авиабазасы Кыргызстанның Чуй облысында орналасқан, «Ресейдің Кыргызстандағы Біріккен әскери базасының мәртебесі мен болу шарттары туралы екі жақты келісімге» [Mid.ru, 2012] сәйкес 2012 жылдың 20 қыркүйегінде қол қойылған және 2017 жылдың 29 қаңтарында күшіне енген Ресей тарапынан қолданылатын әскери әуежай. Ұжымдық қауіпсіздік туралы шарт ұйымының (ҰҚШҰ) ажырамас бөлігі болып табылатын әуе базасы Кыргызстанның қауіпсіздігін қамтамасыз ететіндіктен, Ресей қырғыз үкіметіне ешқандай ақы төлемейді. Келісім 15 жылға жарамды және егер елдер бір-бірін біржақты немесе өзара келісім бойынша тоқтату ниеті туралы мәлімдемейтін болса, келесі 5 жылдық мерзімге автоматты түрде ұзартылады.

Әскери база Бішкектің 20 км шығысында, Кант қаласының 2 км оңтүстігінде Шу өзенінің аңғарында және Ауғанстан шекарасынан 600 км қашықтықта орналасқан. 14-ші әуе күштері мен әуеден қорғаныс армиясының құрамына кіретін 999-шы әуе базасы (20022-ші әскери бөлім) аэропортта орналастырылған. Мұнда Орталық Азия елдері үшін елеулі сыртқы қауіп төнген жағдайда кең ауқымды тапсырмаларды орындай алатын Ресей әскери-әуе күштерінің тобы қызмет етеді. Су-25 шабуылдау ұшағы, Л-39 жаттықтырушы ұшағы және Ми-8 тікұшағы сияқты авиациялық технологиялар осында тұрақты орналасқан. Бұл базадағы ұшақтардың саны үнемі өзгеріп отыруымен қатар, осы

s. 7]. Ayrıca üs 2. sınıf hava sahası statüsüne sahip olup, An-22 (kısmi yük ile), İl-76 (kısmi yük ile), Tu-154, Yak-42, An-12 tipi uçakları ve daha hafif olanların yanı sıra tüm helikopter tiplerini kabul edebilme kapasitesine sahiptir.

Kant havaalanının tarihi, Odessa Askeri Havacılık Pilot Okulu'nun Kırgızistan'a tahliye edildiği 1941 yılına uzanmaktadır. Daha sonra, 1947 yılında Kırgızistan'daki Okul'un adı, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Hava Kuvvetleri pilotlarının eğitim aldığı Frunze Askeri Havacılık Okulu olarak değiştirilmiştir. 1956 yılında Okul, gelişmekte olan dost ülkeler için pilot yetiştirmeye başlamış ve 6 Ağustos 1959 tarihinde adı, 5. Havacılık Personeli Eğitim ve Geliştirme Merkez Kursları olarak yeniden değiştirilmiştir. 1957 yılından 1992 yılına kadar 110 farklı havacılık uzmanlık alanında 54 ülkeden toplam 21682 kişi, bu okul ve kurslarda; 5698 pilot, 749 navigatör, 469 muharebe kontrol subayı, 165 radyo atıcısı, 8998 uçak teknisyeni ve diğer uzmanlık alanlarında 5000'den fazla kişi eğitilmiştir [Regnum, 2006]. 1992 yılında kurslardaki daimi personelin ve laboratuvar ekipmanlarının

базадан ұшатын ресейлік ұшақтарға ауа-райының нашарлауы немесе басқа күтпеген жағдайлар кезінде басқа жергілікті әуежайларды пайдалануға рұқсат етіледі [Паромонов: 2008, 6.7]. Сонымен қатар, базада 2-ші класты әуе кеңістігі бола отырып және базаның Ан-22 (ішінара жүктемесімен), Ил-76 (ішінара жүкпен), Ту-154, Як-42, Ан-12 сияқты барлық тікұшақ типтерін қабылдау мүмкіндігі бар.

Кант әуежайының тарихы 1941 жылы, Одесса әскери авиациялық ұшқыштар мектебінің Қырғызстанға көшірілуімен басталады. Кейінірек, 1947 жылы Қырғызстандағы мектеп, Кеңестік Социалистік Республикалар Одағы (КСРО) Әскери-әуе күштерінің ұшқыштары даярланған Фрунзе әскери авиация мектебі болып өзгертілді. 1956 жылы мектеп дос дамушы елдер үшін ұшқыштарды дайындай бастады және 1959 жылдың 6 тамызында 5-ші Авиациялық персоналды оқыту және дамыту орталығы болып қайтадан өзгертілді. 1957-1992 жылдар аралығында әлемнің 54 елінен 21.682 адам 110 авиациялық

bir kısmı ile simülаторлер, макетлер ve eğitim araçları, Киргизистан'ın Курган шеһrine таşınarak, Бағымсыз Киргизистан топракларында курс темелли, Frunzensky (1995'ten beri Бишкек) Аскери Hавачилик Техник Okulu kurulmuştur. 2000 yılında Okul, hавачилик statüsünden çıkarılmıştır. 2009 yılında Ош шеһrine таşınан үс, Sovyetler Birliğı Kahramanı Korgeneral Kalinur Usenbekov'un adıyla Киргиз Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri Аскери Enstitüsü'nün bir şubesine dönüştürülmüştür.

Киргизистан'ın Кант шеһrinde bir hava üssünün kurulması kararı, 25 Mayıs 2001 tarihinde KGAÖ'nün Toplu Güvenlik Konseyi tarafından alınmış ve Ekim 2003 tarihinde ise KGAÖ bünyesinde kurulan Kolektif Acil Müdahale Güçleri'nin hавачилик bölümü olarak açılmıştır [Zverev, 2017]. Böylece söz konusu üс SSCB dağıldıktan sonra Rusya'nın, sınırları dışında elde ettiği ilk askeri üс konumunda olup, KGAÖ kapsamında ortak hava savunma tatbikatlarında kullanılmaktadır.

Hava üssünün ana görevi, KGAÖ'nün Kolektif Acil Müdahale Güçleri'nin askeri birliklerinin eylemlerini havadan desteklemek ve Orta Азия'nın hava savunmasını korumak olarak belirlenmiştir. Ayrıca gerektiğinde üssün, terörist gruplara müdahale etme yetkisi de bulunmaktadır. Söz konusu hava üssünün, Tacikistan'daki 201. Rus Аскери Üssü ile birlikte kullanılabilmesi, Афганистан merkezli radikal gruplara karşı alınacak güvenlik önlemleri açısından da önemlidir.

2003 tarihinde Киргизистан'da Rus hava üssünün açılması 2001 yılında ABD'nin Афганистан'daki terörle mücadele bağlamında açılan Manas hava üssünün kapatılmasının bir habercisi olmuştur [McDermott, 2009]. ABD'nin Manas Бишкек Havalimanı'ndaki hava üssü, 11 Eylül saldırılarının ve Афганистан'daki operasyonların başlamasından kısa bir süre sonra Rusya'nın da katılımıyla kurulmuştur.

**KIRGIZİSTAN'IN
KANT ŞEHRİNDE
BİR HAVA ÜSSÜNÜN
KURULMASI
KARARI, 25 MAYIS
2001 TARİHİNDE
KGAÖ'NÜN TOPLU
GÜVENLİK KONSEYİ
TARAFINDAN
ALINMIŞ VE EKİM
2003 TARİHİNDE İSE
KGAÖ BÜNYESİNDE
KURULAN KOLEKTİF
ACİL MÜDAHALE
GÜÇLERİ'NİN
HAVACILIK BÖLÜMÜ
OLARAK AÇILMIŞTIR**

**ҚЫРГЫЗСТАННЫҢ
КАНТ ҚАЛАСЫНДА
ӘУЕ БАЗАСЫН ҚҰРУ
ТУРАЛЫ ШЕШІМДІ
ҰҚШҰ ҰЖЫМДЫҚ
ҚАУІПСІЗДІК
КЕҢЕСІ 2001 ЖЫЛЫ
25 МАМЫРДА
ҚАБЫЛДАДЫ ЖӘНЕ
2003 ЖЫЛДЫҢ
ҚАЗАНЫНДА
ҰҚШҰ АЯСЫНДА
ҚҚРЫЛҒАН
ҰЖЫМДЫҚ
ТӨТЕНШЕ ӘРЕКЕТ
ЕТУШІ КҮШТЕРДІҢ
АВИАЦИЯЛЫҚ
ҚҰРАМДАС БӨЛІГІ
РЕТІНДЕ АШЫЛДЫ**

мамандық бойынша аталмыш мектептер мен курстарда білім алды. Олардың 5.698-і ұшқыш, 749-ы штурман, 469-ы жауынгерлік бақылау офицері, 165-і радиошутер, 8998-і авиациялық техник және 5000-нан астам адам басқа мамандықтар бойынша білімдерін жетілдірді [Регнум, 2006]. 1992 жылы курстардың тұрақты құрамы және кейбір зертханалық жабдықтар, жаттығу құралдары, модельдер мен оқу жабдықтары Қырғызстанның Қорған қаласына көшірілді және тәуелсіз Қырғызстан аумағындағы курстар негізінде Фрунзенский (1995 жылдан бастап Бишкек) әскери авиациялық техникумы құрылды. 2000 жылы мектеп авиациялық мәртебеден алынып, 2009 жылы Кеңес Одағының Батыры, генерал-лейтенант Қалинур Үсенбеков атындағы Қырғыз Республикасы Қарулы Күштері Әскери институтының филиалына айналдырылып, Қырғызстанның Ош қаласына көшірілді.

Қырғызстанның Кант қаласында әуе базасын құру туралы шешімді ҰҚШҰ Ұжымдық қауіпсіздік кеңесі 2001 жылы 25 мамырда қабылдады және 2003 жылдың қазан айында ҰҚШҰ аясында құрылған Ұжымдық төтенше әрекет етуші күштердің авиациялық құрамдас бөлігі ретінде ашылды [Зверев, 2017]. Осылайша, қарастырылып отырған база, КСРО тарағаннан кейін Ресейдің өзінің территориясынан тыс жерлерде ие болған алғашқы базасы ретінде қабылда отырып, ҰҚШҰ шеңберінде әуе шабуылына қарсы қорғаныс жаттығуларында қолданылады.

Авиабазаның негізгі міндеті - ҰҚШҰ Ұжымдық төтенше әрекет етуші күштердің әскери бөлімдерінің әрекеттерін ауадан қолдау және Орталық Азияның әуе қорғанысын қорғау. Сондай-ақ базаның қажет

Стратегиялық рөлдік Манас үссу, Чин вe Иран сннрларна вe Русыа'нын Кнргызстан вe Тачкнстан аскерн үслерне яакн олмасындан өтүрү нн бн конума саһпнтр. Америкалылар, Орта Асыа вe коншу devletlerdeki oldukça генш бн аланн тарамасына нзн верен бн электроннк нстнһбарат конплексынн, үссе конушландырмнштр. Аырнча, АБД'нын Афғаннстан'дакн мөттөфнк гөчлери desteklemek ичн гөней yolunun гечтнғн Пакнстан нле нлншклерн 2000'лн ылларн sonunda бөйүк өлчөде көтөлөштнғннден долаян, Русыа вe Орта Асыа үзернден кузей тedarнк знцнрн ана тedarнк каналы оларак калмнштр. Бу кошулар алтнда Америкалылар Манас'н һнбнр шекнде бнракмак нстемемнштр. Öте yandan Русыа, кнса бн сөре sonra бөлгедекн чыкарлары доғрултусунда АБД аскерн үссүнден гнтткче rahatsыз олмуштр. Екнм 2011'de сечнм кампанысы снрасында үссүн kapatылмасы геректнғнн ачыкlayan Алмазбек Атамбайев Кнргызстан Cumhuriyаtkанн сечнлмш вe 2014 ылнда сөзлешменнн бнтнмн нле АБД үссүнүн kapatылмасынн нлан етмнштр. Орта Асыа'дакн аскерн варлнғннн кыбетмек нстемейен АБД, үссүн korunмасы ичн чаба гөс-термеснне рағмен 2014 ылнда Орта Асыа'дакн son АБД үссү kapatылмнштр [Sustov, 2014].

Знра Русыа, лндрн олдуғн бөлгеннн һа-кнмнйетннн бн баска актөр нле payлашмак нстемемектеднр, бөлгеде баска бн актөрүн варлнғн, ону rahatsыз етмнштр. Бу үзүдн Русыа'нын бөлгедекн лндрлнғннн елнде тутмак ичн днғер актөрлернн варлнғннн азалтарак, кендн курдуғн аскерн үс арацнлығннла нөфуз аланннн korunма чабасы ичернснде олдуғн сөйлнленбнлнр.

5 Екнм 2020'de Кнргызстан'да, парла-ментосу сечнмлерннн нлк sonуцларна каршн protesto оларак басlayan вe 15 Екнм 2020'de Кнргыз Devlet Baшkаны Sooronbay Ceenbekov'un нstnfасыла Кнргызстан тарнһннн 3. devрнмн оларак кайда гечен гелншмелер, һөкөмөтнн деғншмеснне себеп олмуштр [Sput-

**KOLEKTİF GÜVENLİK
ANLAŞMASI
ÖRGÜTÜ'NÜN
(KGAÖ) AYRILMAZ
BİR PARÇASI
OLAN HAVA ÜSSÜ
KIRGIZİSTAN'IN
GÜVENLİĞİNİ
SAĞLADIĞI İÇİN
RUSYA KIRGIZ
HÜKÜMETİNE
HERHANGİ
BİR BEDEL
ÖDEMEMEKTEDİR**

**ҰҚШҰ-НЫҢ
АЖЫРАМАС БӨЛІГІ
БОЛЫП ТАБЫЛАТЫН
ӘУЕ БАЗАСЫ
ҚЫРҒЫЗСТАННЫҢ
ҚАУІПСІЗДІГІН
ҚАМТАМАСЫЗ
ЕТЕТІНДІКТЕН, РЕСЕЙ
ҚЫРҒЫЗ ҮКІМЕТІНЕ
ЕШҚАНДАЙ АҚЫ
ТӨЛЕМЕЙДІ**

болған кезде террористік топтарға соққы беру мүмкіндігі бар. Бұл әуе базасы лаңкестік топтарға қарсы Тәжікстандағы 201-ші Ресей әскери базасымен бірге пайдалану кезінде өте тиімді болып келеді. Қырғызстан Тәжікстанмен бірге Ауғанстаннан келетін радикалды топтардың қауіп-қатерінен қорғану үшін бүкіл аймақтың әуе кеңістігінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуде үлкен маңызға ие.

2003 жылы Қырғызстанда ресейлік авиабазаның ашылуы 2001 жылы АҚШ-тың Ауғанстандағы терроризммен күрес аясында ашылған «Манас» әуе базасының жабылуының жаршысы болды [McDermott, 2009]. Бішкек Манас әуежайындағы АҚШ авиабазасы 11 қыркүйектегі шабуылдар мен Ауғанстандағы операциялар басталғаннан кейін көп ұзамай құрылған, ал Ресей оның құрылуына қатысқан болатын. Стратегиялық тұрғыдан алғанда, Манас базасы Қытай мен Иран шекараларына және Ресейдің Қырғызстан мен Тәжікстандағы әскери базаларына жақын орналасқанқандықтан мақызы ерекше болатын. Американдықтар Орталық Азияның және көрші мемлекеттердің кең аумағын бақылауға мүмкіндік беретін электронды барлау кешенін орналастырған болатын. Сонымен қатар, АҚШ-тың Ауғанстандағы одақтас күштерге қолдау көрсету үшін оңтүстік жолының Пәкістан арқылы өтуі және Пәкістанмен қарым-қатынастардың 2000 жылдың соңында күрт нашарлауына байланысты, Ресей мен Орталық Азия арқылы өтетін солтүстік жеткізу тізбегі негізгі жеткізілім арнасы болып қала берді. Мұндай жағдайда американдықтар Манастан мүлдем кеткілері келмеді. Екінші жағынан, Ресей өзінің мүдделері болған аумақта АҚШ әскери базасының орналасуына байланысты алаңдаушылық көрсеткен

nik.kg, 2021]. Ceenbekov'un istifasını ardından geçici hükümetin Başbakanı olarak görev atanmış Sadır Caparov, 14 Kasım 2020'de, Ocak 2021'deki cumhurbaşkanlık seçimlerine katılmak için istifa etmiştir. 10 Ocak 2021 tarihinde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi kazanan Caparov, Rusya ile ortak tarih ve ortak stratejik hedefleri paylaştıklarını ve bu bağlamda entegrasyon sürecinin devam edeceğini, ayrıca Kırgızistan'ın Rusya'ya askeri ve jeopolitik anlamda bağımlı olduğunu ve Rusya'sız Kırgızistan'ın durumunun zor olacağını bildirmiştir. Caparov, bunlara ilave olarak Rus dilinin resmi statüsünün korunacağını duyurmuştur [Sputnik.kg, 2021a]. Bu açıklamalar ışığında Kırgız-Rus ilişkilerinin olumlu yönde ilerleyeceği ve Rus askeri üslerinin varlığını koruyacağı söylenebilir.

Sonuç olarak, Kırgızistan'daki Birleşik Rus Askeri Üssü'nün işleyişini, Tacikistan'daki 201. Rus üssüyle birlikte düşünmek gerekir. Zira Rusya'nın iki ülkedeki askeri varlığı, Afganistan'daki durum ve bununla ilişkili terörizm ve aşırılık tehditleri, diğer sınır ötesi organize suçlar bağlamında Orta Asya'da güvenlik ve istikrarın sağlanması gibi ortak amaçlara hizmet etmektedir. Zira Kırgızistan'ın güney bölgelerinde dini radikalizm ve terörizm teh-

bolatın. 2011 жылдың қазанында сайлау науқаны кезінде базаның жабылуы туралы мәлімдеген Алмазбек Атамбаев Қырғызстан президенті болып сайлана отырып, АҚШ базасының 2014 жылы келісімшарт аяқталған соң жабылатынын мәлімдеген болатын. Орталық Азиядағы әскери базасын жоғалтқысы келмеген АҚШ базаны қорғауға күш салғанымен, АҚШ-тың Орталық Азиядағы соңғы базасы 2014 жылы жабылды [Шустов, 2014].

Ресей өз аймағының егемендігін басқа актермен бөліскісі келмегендіктен, аймақта басқа актордың болуы оны алаңдатады. Сондықтан аймақтағы көшбасшылықты сақтау үшін басқа акторлардың қатысуын азайту арқылы және өзі құрған әскери база арқылы ықпалға ие болу арқылы өзінің сабақтастығын сақтауға тырысады деп айтуға болады. Мұндағы мақсаты оның аймақтағы қауіпсіздікті қорғауды, сондай-ақ өзінің ықпал ету аймағын кеңейтуді қалауы болуы мүмкін.

2020 жылғы 5 қазанда Қырғызстан парламентінің сайлауының алдын ала нәтижелеріне наразылық ретінде басталған қырғыз тарихындағы үшінші революция,

didi devam etmektedir. Bazı tahminlere göre, ideolojik potansiyellerini geliştirmek, yerel imamlar da dâhil olmak üzere “kadrolarını” güçlendirmek için Özbek nüfusunun ağırlıklı yaşadığı Oş, Batken ve Celal-Abad bölgelerinde Hizb ut-Tahrir gibi cihadist aşırılık yanlısı dini örgütlerin etkisi artmıştır. Bu şartlar altında, iki ülkenin güvenlik kurumları ile iki taraflı formatta ve KGAÖ, Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) çerçevesindeki devletlerarası işbirliği giderek daha fazla gerekli hale gelmektedir [Zverev, Savin, Belyayev, 2018]. Ayrıca askeri konularda uzman Viktor Litovkin’e göre ne Kırgızistan ne de Tacikistan zayıf orduları ve güvenlik sistemlerinden dolayı tek başlarına tehditlerle mücadele etme kapasitesine sahip olmadıklarından dış yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Buna ilaveten Tacikistan’daki kara üssü muharebe operasyonları yapacak olsa dahi hava desteğine ihtiyaç duymaktadır [Litovkin, 2013]. Bu yüzden Kırgızistan ve Tacikistan’daki askeri üsler, birbiriyle bağlantılı ve birbirini tamamlar konumdadır. Biri olmadan diğeri fonksiyonunu tam anlamıyla yapamamaktadır. Zira Kırgızistan ve Tacikistan askeri anlamda yetersiz olduklarından Rusya’nın güvenliği için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Bu yüzden Rusya,

Кыргызстан президенті Сооронбай Жеенбековтың 2020 жылдың 15 қазанында отставкаға кетуіне әкелді [Sputnik.kg, 2021]. Жеенбеков отставкаға кеткеннен кейін уақытша үкіметтің басшысы болған Садыр Жапаров, 2020 жылдың 14 қарашасында 2021 жылы қаңтарда өтетін президенттік сайлауға қатысу үшін отставкаға кеткен болатын. 2020 жылы 10 қаңтарда өткен президенттік сайлауда жеңіске жеткен Жапаров, Ресеймен ортақ тарих пен ортақ стратегия бөлісетіндігін және осы тұрғыда интеграция үдерісінің жалғасатынын, сонымен қатар Қырғызстанның Ресейге әскери және геосаяси тұрғыдан байланысты екенін және Ресейсіз Қырғызстанның жағдайы қиын екенін мәлімдеді. Сонымен қатар, ол орыс тілі өзінің ресми мәртебесін сақтайтындығын хабарлады [Sputnik.kg, 2021a]. Осы мәлімдемелерді ескере отырып, қырғыз-ресей қарым-қатынасы ары қарай дами отырып, ресейлік әскери базалардың аумақта сақталатыны анықталды.

Қырғызстандағы Біріккен Ресей әскери базасының жұмысын Тәжікстандағы 201-ші Ресей базасымен бірге қарастыру керек,

güvenliğinin korunması için Orta Asya'daki bu boşluğu kurduğu askeri üsler ve benzer faaliyetleri ile daima doldurmak gerektiği algısına sahiptir. Bu yüzden bu iki ülkedeki askeri üslerin devamlılığı ve kalıcılığı, Rusya için her daim büyük bir jeostratejik ve jeopolitik öneme sahip olacaktır.

Kaynakça:

1. Litovkin V. (2013), Çtobi Ne Popast po Odinoçke (Teke Tek Yakalanmamak İçin), Alınan yer: <https://ruvek.ru/publications/print/59309>. Erişim tarihi: 31.01.2021.
2. McDermott R. (2009). Kant AirBase and Russia's Strategic Planning in Central Asia, Eurasia Daily Monitor. Cilt 6. Sayı 41. ss. 6-9.
3. Mid.ru (2012). Rusya'nın Birleşik Askeri Üssünün Kırgızistan'daki Statüsü ve Kalma Koşulları Üzerine İkili Anlaşma. Alınan yer: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-72/44567?fbclid=IwAR1iuFOPNNJPPhVh2lyzgtzFc6cY-NRgOOodgrETsJTIX336m2GDYA1N1Qdg. Erişim tarihi: 31.01.2021.
4. Paramonov V., Stolpovski O. (2008). Russia and Central Asia: Bilateral Cooperation in the Defence Sector. Alınan yer: https://www.files.ethz.ch/isn/92591/08_May.pdf, s. 7. Erişim tarihi: 31.01.2021.
5. Regnum (2006). V Kirgizii Otmеchaetsya Den Voennoy Aviacii (Kırgızistan'da Askeri Havacılık Günü Kutlanmaktadır). Alınan yer: <https://regnum.ru/news/polit/690669.html>. Erişim tarihi: 19.04.2020.
6. Sputnik.kg (2021). Kak Smenilas Vlast v Kirgizstane (Kırgızistan'da Hükümet Nasıl Değişti), Alınan yer: <https://ru.sputnik.kg/longread/20201021/1050139988/kyrgyzstan-october-2020-sobytiya.html>. Erişim tarihi: 20.01.2021.
7. Sputnik.kg (2021a). Sadır Japarov Rasskazal Kakimi Budut Otnoşeniya s Rossiei (Sadır Japarov Rusya ile İlişki Nasıl Olacağını Bildirdi). Alınan yer: <https://ru.sputnik.kg/politics/20201010/1050009824/kyrgyzstan-rossiya-otnoşeniya-sadyr-zhaporov.html>. Erişim tarihi: 17.01.2021.
8. Şustov A. (2014). SŞA Ostayutsya v Kirgizii (ABD Kırgızistan'da Kalıyor). Alınan yer: http://www.stoletie.ru/geopolitika/ssha_ostajutsya_v_kirgizii_391.html. Erişim tarihi: 12.04.2020.
9. Zverev Y. (2017). Rossiskie Voennye Bazy i Obyekty za Rubejom: Kazahstan, Tadzhikistan, Kirgiziya (Yurt Dışında Rus Askeri Üsleri: Kazakistan, Tacikistan, Kırgızistan). Alınan yer: <https://eurasia.expert/rossiskie-voennye-bazy-i-obyekty-za-rubezhom-asia/>. Erişim tarihi: 25.04.2020.

**HAVA ÜSSÜNÜN
ANA GÖREVİ,
KGAÖ'NÜN
KOLEKTİF ACİL
MÜDAHALE
GÜÇLERİ'NİN ASKERİ
BİRLİKLERİNİN
EYLEMLERİNİ
HAVADAN
DESTEKLEMEK VE
ORTA ASYA'NIN
HAVA SAVUNMASINI
KORUMAK OLARAK
BELİRLENMİŞTİR**

**АВИАБАЗАНЫҢ
НЕГІЗГІ МІНДЕТІ -
ҰҚШҰ ҰЖЫМДЫҚ
ТӨТЕНШЕ ӘРЕКЕТ
ЕТУ БӨЛІМДЕРІНІҢ
ӘРЕКЕТТЕРІН
АУАДАН ҚОЛДАУ
ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ
АЗИЯНЫҢ ӘУЕ
ҚОРҒАНЫСЫН
ҚОРҒАУ**

өйткені Ресейдің екі елдегі әскери қатысуы Ауғанстандағы жағдай мен онымен байланысты терроризм, экстремистік қауіп-қатерлер және басқа трансшекаралық ұйымдасқан қылмыс негізінде Орталық Азиядағы қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз ету сияқты ортақ мақсаттарға қызмет етеді. Себебі діни радикализм және терроризм қауіпі Қырғызстанның оңтүстік аймақтарында жалғасуда. Кейбір бағалау бойынша, олардың идеологиялық әлеуетін дамыту, Өзбек халқы тұратын Ош, Баткен және Жалал-Абад облыстарында жергілікті имамдарды нығайту үшін «кадрлар» даярлау үшін Хизб-ут-Тахрир сияқты жиһадист діни экстремистік ұйымдардың ықпалы күшейді. Мұндай жағдайда екі елдің қауіпсіздік институттары мен жеке қызметтер арасындағы екіжақты форматтағы және ҰҚШҰ, ШЫҰ және ТМД шеңберіндегі мемлекетаралық ынтымақтастықтың қажеттілігі арта түседі [Зверев, Савин, Беляев, 2018]. Бұл жағдайда екі жақты формат және ҰҚШҰ, Шанхай ынтымақтастық Ұйымы (ШЫҰ) және Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы (ТМД) аясындағы мемлекетаралық ынтымақтастықтың қажеттілігі артып келеді [Зверев, Савин, Беляев, 2018]. Сонымен қатар, әскери мәселелер бойынша сарапшы Виктор Литовкиннің сөзіне қарағанда, армия мен қауіпсіздік жүйесінің әлсіздігінен Қырғызстан мен Тәжікстан өздігінен қауіп-қатерге қарсы тұра алмайды, сондықтан олар сыртқы көмекке мұқтаж. Сонымен қатар, Тәжікстандағы құрлық базасы жауынгерлік операцияларды орындайтын болса, әуе қолдауына мұқтаж [Литовкин, 2013]. Сондықтан Қырғызстан мен Тәжікстандағы әскери базалар өзара байланысты және бірін-бірі толықтырады. Біреуі болмаса, екіншісі толық жұмыс істей алмайды. Қырғызстан мен Тәжікстан өз қауіпсіздігін қорғауға мүмкіндіктері болмаған

10. Zverev R., Savin I., Belyayev V. (2018). Ros-sisko-Kirgizskie Otnosheniya: Istoriya i Sovremennost, Rossiya i Novie Gosudrstva Evrazii (Rus-Kirgiz Ilişkileri: Tarih ve Günümü), No. 1, ss. 106-125.

дықтан, Ресейдің қауіпсіздігіне үлкен қауіп төндіреді, сондықтан Ресей өзінің қауіпсіздігін қорғау үшін Орталық Азиядағы осы олқылықты әскери базалармен және осыған ұқсас іс-шаралармен толтыруы керек. Сондықтан осы екі елдегі әскери базалардың үздіксіздігі мен тұрақты болуы Ресей үшін әрдайым үлкен геостратегиялық және геосаяси маңызға ие болады.

Дереккөз:

1. Зверев Ю. (2017). Российские военные базы и объекты за рубежом: Казахстан, Таджикистан, Киргизия. Сілтеме: <https://eurasia.expert/rossiyskie-voennye-bazy-i-obekty-za-rubezhom-asia/>. Қаралған уақыты: 25.04.2020.
2. Зверев Р., Савин И., Беляев В. (2018). Российско-Киргизские отношения: История и современность, Россия и новые государства Евразии. №. 1, сс. 106-125.
3. Литовкин В. (2013). Чтобы не попасть по одиночке. Сілтеме: <https://ruvek.ru/publications/print/59309/>, Қаралған уақыты:

**СӨЗ КОНУСУ
НАВА ÜSSÜNÜN,
TACİKİSTAN'DAKİ
201. RUS ASKERİ
ÜSSÜ İLE BİRLİKTE
KULLANILABİLMESİ,
AFGANİSTAN
MERKEZLİ RADİKAL
GRUPLARA KARŞI
ALINACAK GÜVENLİK
ÖNLEMLERİ
AÇISINDAN DA
ÖNEMLİDİR**

**БҰЛ ӘУЕ БАЗАСЫ
ЛАҢКЕСТІК
ТОПТАРҒА ҚАРСЫ
ТӘЖІКСТАНДАҒЫ
201-ШІ РЕСЕЙ
ӘСКЕРІ БАЗАСЫМЕН
БІРГЕ ПАЙДАЛАНУ
КЕЗІНДЕ ӨТЕ ТИІМДІ
БОЛЫП КЕЛЕДІ**

ты: 31.01.2021.

4. McDermott R. (2009). Kant AirBase and Russia's Strategic Planning in Central Asia, Eurasia Daily Monitor.Vol. 6. Issue 41.
5. Mid.ru (2012). Ресейдің Қырғызстандағы біріккен әскери базасының мәртебесі мен болу шарттары туралы екіжақты келісім. Сілтеме: https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-72/44567?fbclid=IwAR1iuFOPNNJPhfVh2IyzgtzFc6cYNRgOOodgrETsJTX336m2GDY A1N1Qdg. Қаралған уақыты: 31.01.2021.
6. Парамонов В., Столповский О. (2008). Russia and Central Asia: Bilateral Cooperation in the Defence Sector. Сілтеме: https://www.files.ethz.ch/isn/92591/08_May.pdf, S.7.
7. Regnum. (2006). В Киргизии отмечается день военной авиации. Сілтеме: <https://regnum.ru/news/polit/690669.html>. Қаралған уақыты: 19.04.2020.
8. Sputnik.kg (2021). Как сменилась власть в Кыргызстане. Сілтеме: <https://ru.sputnik.kg/longread/20201021/1050139988/kyrgyzstan-october-2020-sobytiya.html>. Қаралған уақыты: 20.01.2021.
9. Sputnik.kg (2021a). Садыр Жапаров рассказал какими будут отношения с Россией. Сілтеме: <https://ru.sputnik.kg/politics/20201010/1050009824/kyrgyzstan-rossiya-otnosheniya-sadyr-zhaporov.html>. Қаралған уақыты: 17.01.2021.
10. Шустов А. (2014). США остаются в Киргизии. Сілтеме: http://www.stoletie.ru/geopolitika/ssha_ostajutsa_v_kirgizii_391.html. Қаралған уақыты: 12.04.2020.

AGRICULTURE OF TURKEY: PRODUCTION, TRADE AND POLICY REFORMS

AZIMZHAN KHITAKHUNOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
JUNIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
МЛАДШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО ТУРЦИИ: ПРОИЗВОДСТВО, ТОРГОВЛЯ И ПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕФОРМЫ

Turkey has been one of the fastest growing economies for several decades despite the recent slowdown and economic crisis. Many sectors of Turkey's economy experienced significant transformations. Agriculture became one of the most important sectors, which provided not only food security, but also a significant amount of revenues from exports. Therefore, this commentary aims to analyze the agricultural sector of Turkey in terms of production, trade and evolution of policy reforms.

Turkey is one of the global leaders in production of agricultural and food products. According to the World Bank (2021) data, its value added agriculture increased from \$27.5 billion in 2000 to \$48.9 billion in 2019 (in current prices). The indicator peaked in 2010 reaching \$69.7 billion and experienced significant reduction during 2011-2018. In constant 2010 prices, the country's value added agriculture demonstrates long-term positive trend, increasing from \$57.1 billion in 2000 to \$89.7 billion in 2019. A share of the value added agriculture in Turkey's gross domestic prod-

**TURKEY IS ONE OF
THE GLOBAL LEADERS
IN PRODUCTION OF
AGRICULTURAL AND
FOOD PRODUCTS**

**ТУРЦИЯ ЯВЛЯЕТСЯ
ОДНИМ ИЗ
ГЛОБАЛЬНЫХ
ЛИДЕРОВ ПО
ПРОИЗВОДСТВУ
СЕЛЬСКОХОЗЯЙ-
СТВЕННЫХ И
ПИЩЕВЫХ
ПРОДУКТОВ**

Турция является одной из самых быстрорастущих экономик в течение нескольких десятилетий, несмотря на недавний спад и экономический кризис. Во многих секторах экономики Турции произошли значительные преобразования. Сельское хозяйство стало одним из важнейших секторов, обеспечивающих не только продовольственную безопасность, но и значительную часть доходов от экспорта. Таким образом, данный комментарий направлен на анализ сельскохозяйственного сектора Турции с точки зрения производства, торговли и развития политических реформ.

Турция является одним из мировых лидеров по производству сельскохозяйственных и пищевых продуктов. По данным Всемирного банка (2021), добавленная стоимость в сельском хозяйстве увеличилась с \$27.5 миллиардов в 2000 году до \$48.9 миллиардов в 2019 году (в текущих ценах). Показатель достиг своего пика в 2010 году, составив \$69.7 миллиардов, и значительно снизился в течение 2011-2018

uct has a declining trend. It decreased from 10% in 2000 to 6.4% in 2019. Employment in agriculture as a share of total employment also shows steady reduction. It decreased from 39.3% in 2000 to 18.4% in 2019. However, the indicator remains high compared to developed or other developing countries. For the same period, labor productivity in Turkey increased from \$7.200 to \$16.900.

Calculations based on the International Trade Centre (2021) data show that Turkey's exports of agricultural and food products increased from \$4 billion in 2001 to \$17.7 billion in 2019. For the same period, a share of agriculture in total exports decreased from 13% to 10.4%. The country's agricultural exports are diversified and include fruits, vegetables, products of the milling industry, tobacco products, etc. Trade balance in agricultural products is positive for Turkey. In 2001, the country imported agricultural and food products worth \$1.6 billion. The imports increased to almost \$12.7 billion in 2019. A share of agricultural imports in total imports increased from 3.7% to 6.3%. As a result, positive trade balance grew from \$2.4 billion to \$5 billion for the reported period. The country's agricultural imports mainly consist of cereals, oil seeds, fruits and vege-

годов. В постоянных ценах 2010 года добавленная стоимость сельского хозяйства страны демонстрирует долгосрочную положительную тенденцию, увеличившись с \$57.1 миллиардов в 2000 году до \$89.7 миллиардов в 2019 году. Доля добавленной стоимости сельского хозяйства в валовом внутреннем продукте Турции имеет тенденцию к снижению. Она сократилась с 10% в 2000 году до 6.4% в 2019 году. Занятость в сельском хозяйстве как доля от общей занятости также демонстрирует устойчивое сокращение. Она снизилась с 39.3% в 2000 году до 18.4% в 2019 году. Однако показатель остается высоким по сравнению с развитыми или другими развивающимися странами. За тот же период производительность труда в Турции выросла с \$7200 до \$16900.

Расчеты, основанные на данных Центра международной торговли (2021), показывают, что экспорт сельскохозяйственной и пищевой продукции из Турции увеличился с \$4 миллиардов в 2001 году до \$17.7 миллиардов в 2019 году. За тот же период доля сельского хозяйства в общем объеме экспорта снизилась с 13% до 10.4%. Сель-

tables, tobacco products, etc.

Prior to the 1980s, the agricultural sector of Turkey was state-centered. The government provided strong support to farmers and state-owned enterprises played a key role. In the following period, the government started to liberalize the sector with introduction of the Structural Adjustment Policies in the 1980-s. This decision was mainly driven by pressure from the international financial institutions such as the International Monetary Fund and the World Bank. Crisis periods of 1994 and 2001 accelerated the process of liberalization. Beside the international financial institutions, the European Union and the World Trade Organization demanded from Turkey to liberalize its agricultural sector, as it was one of the conditions for financial assistance during the crises. As a result, Turkey adopted several laws, which aimed to accelerate the privatization process. These include the 2001 Tobacco Law, the 2001 Sugar Law, the 2006 Agrarian Law and the 2006 Seeds Law. Privatization and liberalization led to important consequences for Turkey's agriculture. Firstly, large farms and corporations formed jointly with multinationals started to substitute local producers and smallholders. Secondly, opening of Turkey's market led to intensification of competition from international producers of agricultural and food products. This decision also negatively affected the country's smallholders, as they had to compete with well-established international agricultural businesses. Thirdly, significant reduction of state support made millions of farmers leave agriculture and migrate to urban areas [Aydin, 2010].

Transition from state-centered developmentalist and protectionist

TURKEY'S EXPORTS OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS INCREASED FROM \$4 BILLION IN 2001 TO \$17.7 BILLION IN 2019

ЭКСПОРТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ И ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ ИЗ ТУРЦИИ УВЕЛИЧИЛСЯ С \$4 МИЛЛИАРДОВ В 2001 ГОДУ ДО \$17.7 МИЛЛИАРДОВ В 2019 ГОДУ

скохозяйственный экспорт страны диверсифицирован и включает в себя фрукты, овощи, продукцию мукомольной промышленности, табачные изделия и др. Торговый баланс сельскохозяйственной продукции для Турции является положительным. В 2001 году в страну импортировано сельскохозяйственной и пищевой продукции на \$1.6 миллиардов. В 2019 году импорт вырос почти до \$12.7 миллиардов. Доля импорта сельскохозяйственной продукции в общем объеме импорта увеличилась с 3.7% до 6.3%. В результате положительное сальдо торгового баланса за отчетный период выросло с \$2.4 до \$5 миллиардов. Сельскохозяйственный импорт страны в основном состоит из зерновых, масличных культур, фруктов и овощей, табачных изделий и др.

До 1980-х годов в сельскохозяйственном секторе Турции государство играло центральную роль. Правительство оказывало сильную поддержку фермерам, а государственные предприятия играли ключевую роль. В последующий период правительство начало либерализацию сектора с введением Политики структурной перестройки в 1980-х годах. Это решение было вызвано в основном давлением со стороны международных финансовых институтов, таких как Международный валютный фонд и Всемирный банк. Кризисные периоды 1994 и 2001 годов ускорили процесс либерализации. Помимо международных финансовых институтов, Европейский Союз и Всемирная торговая организация потребовали от Турции либерализации ее сельскохозяйственного сектора, поскольку это было одним из условий финансовой помощи во

policies to free market accelerated the process of de-peasantization in Turkey. As a result, new realities of the free market brought to the small farms higher levels of uncertainty about their production and marketing decisions. At the same time, indebtedness of smallholders increased substantially and many of them had to sell their land. However, despite price support policies, subsidies for agricultural inputs, and a protectionist trade regime were abolished, the government did not completely withdraw from the sector. The state continued to support farmers through direct income transfers, input subsidies for the growers of certified vegetables and fruits, deficiency and compensatory payments. For instance, it introduced a new government support package in 2005 for olive growers. Competition and other market forces made the farmers in Turkey change their strategies. Farmers responded by product diversification, compliance with quality standards, and looking for product placement in niche markets [Keyder and Yenil, 2011].

**PRIOR TO THE 1980-S,
THE AGRICULTURAL
SECTOR OF TURKEY
WAS STATE-CENTERED**

**ДО 1980-Х ГОДОВ
ГОСУДАРСТВО
ИГРАЛО
ЦЕНТРАЛЬНУЮ
РОЛЬ В СЕЛЬСКОМ
ХОЗЯЙСТВЕ ТУРЦИИ**

время кризиса. В результате Турция приняла несколько законов, направленных на ускорение процесса приватизации. К ним относятся Закон о табаке 2001 года, Закон о сахаре 2001 года, Аграрный закон 2006 года и Закон о семенах 2006 года. Приватизация и либерализация привели к серьезным последствиям для сельского хозяйства Турции. Во-первых, крупные фермы и корпорации, созданные совместно с транснациональными корпорациями, начали заменять местных производителей и мелких землевладельцев. Во-вторых, открытие рынка Турции привело к усилению конкуренции со стороны международных производителей сельскохозяйственной и пищевой продукции. Это решение также негативно повлияло на мелких фермеров страны, поскольку им приходилось конкурировать с хорошо налаженным международным сельскохозяйственным бизнесом. В-третьих, значительное сокращение государственной поддержки заставило миллионы фермеров покинуть сельское хозяйство и мигрировать в города [Айдын, 2010].

Figure 1. Production of unmanufactured tobacco in Turkey, tons
Рисунок 1. Производство необработанного табака в Турции, тонны

Source: The Author's compilation based on the FAOSTAT (2021) data.

Источник: Составлено автором на основе данных FAOSTAT (2021).

Переход от политики развития и протекционизма, ориентированной на государство, к свободному рынку ускорил процесс декрестьянизации в Турции. В результате новые реалии свободного рынка повысили уровень неуверенности мелких фермерских хозяйств в своих производственных и маркетинговых решениях. В то же время значительно увеличилась задолженность мелких землевладельцев, и многим из них пришлось продать свои земли. Однако, несмотря на отмену поддерживающей ценовой политики, субсидий на сельскохозяйственные ресурсы

It is important to note that reduction of state support substantially affected the production of certain products. For instance, liberalization of the tobacco market led to significant decline of both production and area harvested (Figure 1). Production of unmanufactured tobacco shows a long-term declining trend. It peaked in 1993 reaching almost 339 thousand tons. In 2019, production decreased to 70 thousand tons. At the same time, area harvested for tobacco declined from 320 thousand hectares in 1990 to 81 thousand hectares in 2019.

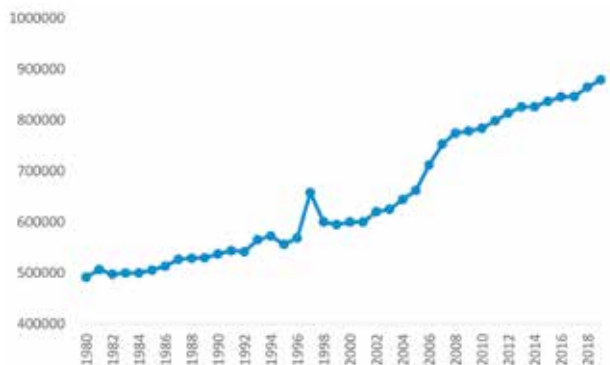
Support measures introduced in 2005 positively affected olive growers. The area harvested for olives started to increase rapidly (Figure 2). It grew from 662 thousand hectares in 2005 to 711.8 thousand hectares in 2006 and continued to increase with higher rate in 2007 reaching 753 thousand hectares. In 2019, the harvested area exceeded 879 thousand hectares. Olive production also demonstrates positive trends. It increased from 1.1 million tons in 1990 to 1.5 million tons in 2019.

и протекционистский торговый режим, правительство не полностью ушло из этого сектора. Государство продолжало поддерживать фермеров через прямые переводы доходов, производственные субсидии для производителей сертифицированных овощей и фруктов и компенсационные выплаты. Например, в 2005 году оно представило новый пакет государственной поддержки производителям оливок. Конкуренция и другие рыночные силы заставили турецких фермеров изменить свою стратегию. Фермеры ответили диверсификацией продукции, соблюдением стандартов качества и поиском возможностей для размещения продукции на нишевых рынках [Кейдер и Йенал, 2011].

Важно отметить, что сокращение государственной поддержки существенно повлияло на производство некоторых видов продукции. Например, либерализация табачного рынка привела к значительному сокращению как производства, так и убранных площадей (Рисунок 1). Производство необработанного табака имеет долгосрочную тенденцию к снижению.

Figure 2. Area for olive harvesting in Turkey, hectares.
Рисунок 2. Площадь сбора оливок в Турции, гектары.

Source: The Author's compilation based on the FAOSTAT (2021) data.

Источник: Составлено автором на основе данных FAOSTAT (2021).

Production of other vegetables also demonstrates positive tendencies. Tomatoes remain one of the most important vegetables produced in Turkey that have export significance. Volumes of tomato production in-

Figure 3. Production of tomatoes in Turkey, million tons.
Рисунок 3. Производство помидоров в Турции, миллионы тонн.

Source: The Author's compilation based on the FAOSTAT (2021) data.

Источник: Составлено автором на основе данных FAOSTAT (2021).

Пик производства пришелся на 1993 год, составив почти 339 тысяч тонн. В 2019 году производство снизилось до 70 тысяч тонн. В то же время посевы табака сократились с 320 тысяч гектаров в 1990 году до

creased substantially. While in 1980 the production amounted to 3.55 million tons, in 2019 it increased to 12.8 million tons (Figure 3). For the same period, the area for tomato harvesting grew from 108 to 181.5 thousand hectares.

Additional feature of the transformation of agriculture in Turkey is the expansion of supermarkets. However, small-scale producers cannot readily meet the quality, consistency, volume and sorting–packaging–transportation requirements of supermarkets. Therefore, they could not benefit from new trade opportunities. To facilitate smallholders' participation in the supply chain, the government restructured wholesale markets, formerly state-led agricultural sales co-operatives, and producers' unions into 'joint - stock company'-like private organizations [Atasoy, 2013].

Later studies on development of smallholdings in Turkey show promising results. Despite the number of people living in villages in Turkey declined massively, the number of smallholdings did not. Moreover, small peasant farms remain the main feature of villages and the peasant families still comprise the main part of the rural population. It is important to note that active engagement in labor relations outside the farm helps to maintain the peasant production. Therefore, new peasantry emerged in Turkey [Ozturk et al., 2018]. Despite lack of state support, the smallholders have many advantages. Their production is vital for the country's food security. Development of smallholders can contribute to poverty alleviation in Turkey. Moreover, traditional agricultural knowledge is crucial for modern agriculture. Many farmers in Turkey express the significance of traditional knowledge in their agricultural practices. They

MARKET-LED REFORMS SIGNIFICANTLY TRANSFORMED AGRICULTURAL SECTOR OF TURKEY, BUT THE GOVERNMENT WAS ABLE TO USE THESE CHANGES TO DIVERSIFY PRODUCTION OF AGRICULTURAL GOODS

РЫНОЧНЫЕ РЕФОРМЫ ЗНАЧИТЕЛЬНО ИЗМЕНИЛИ СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО ТУРЦИИ, НО ПРАВИТЕЛЬСТВО СМОГЛО ИСПОЛЬЗОВАТЬ ЭТИ ИЗМЕНЕНИЯ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ПРОИЗВОДСТВА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ТОВАРОВ

81 тысячи гектаров в 2019 году.

Меры поддержки, введенные в 2005 году, положительно повлияли на производителей оливок. Площадь сбора оливок стала быстро увеличиваться (Рисунок 2). Она выросла с 662 тысяч гектаров в 2005 году до 711.8 тысяч гектаров в 2006 году и продолжила увеличиваться более высокими темпами в 2007 году, достигнув 753 тысяч гектаров. В 2019 году убранная площадь превысила 879 тысяч гектаров. Производство оливок также демонстрирует положительные тенденции. Оно увеличилось с 1.1 миллионов тонн в 1990 году до 1.5 миллионов тонн в 2019 году.

Положительные тенденции демонстрирует и производство других овощей. Помидоры остаются одними из важнейших овощей, производимых в Турции, которые имеют экспортное значение. Объемы их производства существенно увеличились. Если в 1980 году производство составило 3.55 миллионов тонн, то в 2019 году оно увеличилось до 12.8 миллионов тонн (Рисунок 3). За этот же период убранная площадь томатов выросла со 108 до 181.5 тысяч гектаров.

Дополнительной особенностью трансформации сельского хозяйства Турции является расширение супермаркетов. Однако мелкие производители не могут удовлетворить требования супермаркетов по качеству, последовательности, объему и сортировке – упаковке – транспортировке продукции. Следовательно, они не смогли получить выгоду от новых торговых возможностей. Чтобы облегчить участие мелких производителей в цепочке поставок, правительство реструктурировало оптовые рын-

idsb.tmgrup.com.tr

inherited this knowledge from their elderly and kept it with pride and dignity. According to farmers, this knowledge helped them to overcome problems associated with agricultural production through solutions that are in harmony with nature [Aksoy and Oz, 2020].

Therefore, market-led reforms significantly transformed the agricultural sector of Turkey. At the same time, the government was able to use these changes to diversify production of agricultural goods. Agriculture remains an important source of export revenues. Turkey's government should re-evaluate its policy towards smallholders, as they remain crucial for food security and poverty alleviation. Moreover, they are an important source of agricultural knowledge. Studying Turkey's experience can be beneficial for countries of Central Asia, which are currently seeking alternative development models and consider agriculture as one of the growth drivers.

ки, бывшие государственные сельскохозяйственные торговые кооперативы и союзы производителей в частные организации, подобные «акционерным компаниям» [Атасой, 2013].

Более поздние исследования развития мелких хозяйств в Турции показывают многообещающие результаты. Несмотря на то, что количество людей, живущих в сельской местности в Турции, резко сократилось, количество мелких землевладельцев осталось прежним. Более того, мелкие фермерские хозяйства остаются главной особенностью сельской местности, а фермерские семьи по-прежнему составляют основную часть сельского населения. Важно отметить, что активное вовлечение в трудовые отношения вне сельского хозяйства способствует сохранению фермерского производства. Таким образом, в Турции появилось новое фермерство [Озтюрк и соавторы, 2018].

Несмотря на отсутствие государственной

References:

1. Aksoy, Zuhre and Ozlem Oz (2020). Protection of traditional agricultural knowledge and rethinking agricultural research from farmers' perspective: A case from Turkey. *Journal of Rural Studies*, 80: 291-301.
2. Atasoy, Yildiz (2013). Supermarket Expansion in Turkey: Shifting Relations of Food Provisioning. *Journal of Agrarian Change*, 13 (4): 547-570.
3. Aydin, Zulkuf (2010). Neo-Liberal Transformation of Turkish Agriculture. *Journal of Agrarian Change*, 10 (2): 149-187.
4. Faostat (2021). Production of crops. Turkey. Retrieved from <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>. Accessed on 26.01.2021.
5. International Trade Centre (2021). List of products exported and imported by Turkey. Retrieved from https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1. Accessed on 27.01.2021.
6. Keyder, Caglar and Zafer Yenal (2011). Agrarian Change under Globalization: Markets and Insecurity in Turkish Agriculture. *Journal of Agrarian Change*, 11 (1): 60-86.
7. Ozturk, Murat, Jongerden, Joost, and Andy Hilton (2018). The (re)production of the new peasantry in Turkey. *Journal of Rural Studies*, 61: 244-254.
8. World Bank (2021). Agricultural indicators of Turkey. Retrieved from <https://data.worldbank.org/country/turkey>. Accessed on 27.01.2021.

поддержки, у мелких землевладельцев есть много преимуществ. Их производство жизненно важно для продовольственной безопасности страны. Развитие мелких землевладельцев может способствовать сокращению бедности в Турции. Более того, традиционные сельскохозяйственные знания имеют важное значение для современного сельского хозяйства. Многие фермеры в Турции подчеркивают важность традиционных знаний в своей сельскохозяйственной практике. Они унаследовали эти знания от своих предков и хранят их с гордостью и достоинством. По словам фермеров, эти знания помогают им преодолевать проблемы, связанные с сельскохозяйственным производством, за счет решений, которые гармонируют с природой [Аксой и Оз, 2020].

Таким образом, рыночные реформы значительно изменили сельскохозяйственный

сектор Турции. В то же время правительство смогло использовать эти изменения для диверсификации производства сельскохозяйственной продукции. Сельское хозяйство остается важным источником экспортных доходов. Правительству Турции следует пересмотреть свою политику в отношении мелких фермеров, поскольку они по-прежнему имеют решающее значение для продовольственной безопасности и сокращения бедности. Более того, они являются важным источником сельскохозяйственных знаний. Изучение опыта Турции может быть полезным для стран Центральной Азии, которые в настоящее время ищут альтернативные модели развития и рассматривают сельское хозяйство в качестве одного из драйверов роста.

Источники:

1. Айдын, Зулкуф (2010). Неолиберальная трансформация турецкого сельского хозяйства. *Журнал аграрных изменений*, 10 (2): 149-187.
2. Аксой, Зюре и Озлем Оз (2020). Защита традиционных сельскохозяйственных знаний и переосмысление сельскохозяйственных исследований с точки зрения фермеров: пример из Турции. *Журнал сельских исследований*, 80: 291-301.
3. Атасой, Йылдыз (2013). Расширение супермаркетов в Турции: изменение отношений в сфере снабжения продуктами питания. *Журнал аграрных изменений*, 13 (4): 547-570.
4. Всемирный банк (2021). Индикаторы сельского хозяйства Турции. Доступно по адресу <https://data.worldbank.org/country/turkey>. Дата обращения 27.01.2021.
5. Кейдер, Чаглар и Зафер Йенал (2011). Аграрные изменения в условиях глобализации: рынки и отсутствие безопасности в сельском хозяйстве Турции. *Журнал аграрных изменений*, 11 (1): 60-86.
6. Озтюрк, Мюрат, Йонгерден, Йост и Энди Хилтон (2018). Возобновление нового мелкого фермерства в Турции. *Журнал сельских исследований*, 61: 244-254.
7. Центр международной торговли (2021). Список товаров, экспортируемых и импортируемых Турцией. Доступно по адресу https://www.trademap.org/Product_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c792%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1. Дата обращения 27.01.2021.
8. Faostat (2021). Производство сельскохозяйственных культур. Турция. Доступно по адресу <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>. Дата обращения 26.01.2021.

SEVERE DROUGHTS IN TURKEY: CAUSES AND SOLUTIONS

SAULE AKHMETKALIYEVA

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

СИЛЬНАЯ ЗАСУХА В ТУРЦИИ: ПРИЧИНЫ И РЕШЕНИЯ

Recently, news agencies around the globe disseminated news regarding an issue of intense droughts in Turkey, saying that the water levels in water reservoirs in and near the largest city in Turkey, Istanbul, had reached the lowest levels in the past 15 years. As of January 13, 2021, water levels in seven reservoirs near the city dropped below 25% (Patel, 2021). Dams in another large city, Izmir, are 36% full, while water levels in reservoirs in Bursa has dropped below 24% (McKernan, 2021).

The drought is a result of recent lack of rain: summer and fall 2019 had low levels of precipitation, followed by another year with low rainfall. Moreover, 2020 was the driest year in the past five years: since July 2020, most of Turkey had below average rainfall, while October-December received 48% less precipitation than the average over the period of 1981 to 2010 (Patel, 2021).

Climate change is one of the most important pressing issues affecting the entire world. This is especially true for Turkey due to its location. The Mediterranean Basin, where Turkey is located, is becoming a drier area due to the effects of anthropogenic climate change (Kayam and Cetin, 2012). As a result, average temperatures are

**THE MEDITERRANEAN
BASIN, WHERE
TURKEY IS LOCATED,
IS BECOMING A
DRIER AREA DUE
TO THE EFFECTS OF
ANTHROPOGENIC
CLIMATE CHANGE**

**СРЕДИЗЕМНОМОР-
СКИЙ БАССЕЙН, ГДЕ
РАСПОЛОЖЕНА
ТУРЦИЯ, ОДИН ИЗ
НАИБОЛЕЕ
ЗАСУШЛИВЫХ
РАЙОНОВ В СВЯЗИ
С ВОЗДЕЙСТВИЯМИ
АНТРОПОГЕННОГО
ИЗМЕНЕНИЯ
КЛИМАТА**

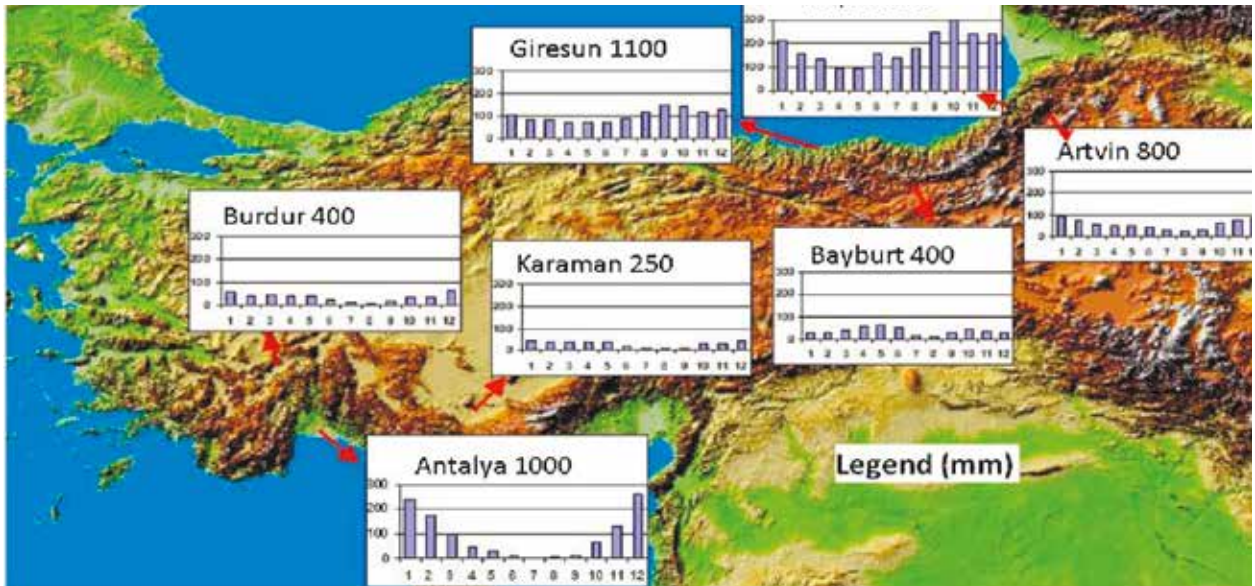

Недавно информационные агентства по всему миру распространили новости о проблеме сильной засухи в Турции, заявив, что уровень воды в водохранилищах в крупнейшем городе Турции, Стамбуле и его окрестностях, достиг самого низкого уровня за последние 15 лет. По состоянию на 13 января 2021 года уровень воды в семи водохранилищах рядом с городом упал ниже 25% (Пател, 2021). Плотины в другом крупном городе, Измире, заполнены на 36%, а уровень воды в водохранилищах Бурсы упал ниже 24% (МакКернан, 2021).

Засуха является результатом недавнего отсутствия дождя: летом и осенью 2019 года выпало мало осадков, затем последовал еще один год с низким уровнем осадков. Более того, 2020 год был самым засушливым годом за последние пять лет: с июля 2020 года на большей части территории Турции выпало осадков ниже среднего, а в октябре-декабре выпало на 48% меньше осадков, чем в среднем за период с 1981 по 2010 год (Пател, 2021).

Изменение климата - одна из важнейших неотложных проблем, влияющих на весь мир. Это особенно актуально для Турции из-за

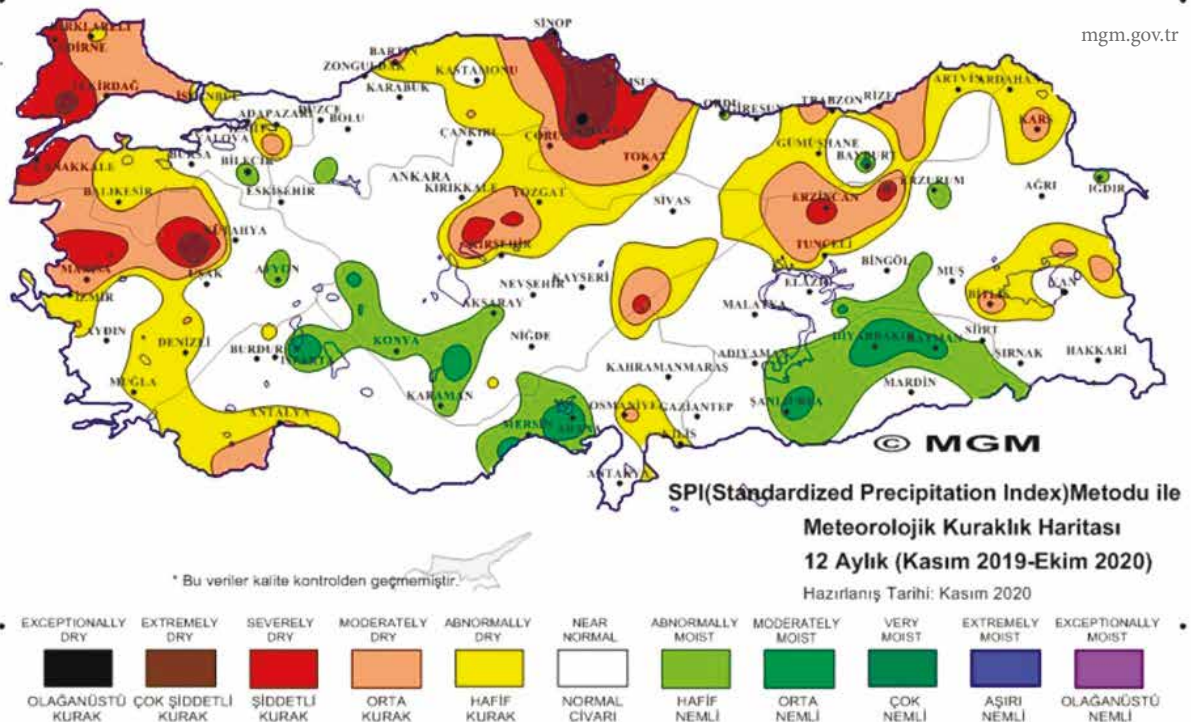
Figure 1. Map of precipitation in different areas of Turkey. The values are given in mm (Source: Sensoy et al., 2016).
Рисунок 1. Карта осадков в разных районах Турции. Значения даны в мм (Источник: Сенсой и др., 2016).

slowly creeping up and rainfall is becoming scarcer, exacerbating the situation.

Moreover, there is a big variation in precipitation between coastal and inland areas of the country, high elevation areas receiving most of the precipitation (Figure 1). The coastal area of the Marmara Sea,

ее расположения. Средиземноморский бассейн, где расположена Турция, один из наиболее засушливых районов в связи с воздействиями антропогенного изменения климата (Каям и Цетин, 2012). В результате средние температуры медленно повышаются, а количество осадков становится меньше, что усугубляет ситуацию.

including Istanbul, has a moderate climate. In general, annual mean temperature throughout the country was 13.5 °C for the period of 1981 to 2010, while the annual average precipitation was 574 mm (Sensoy et al., 2016).

Turkey is a “water stressed” country. According to Sensoy et al. (2016), the inland areas of Turkey already have harsh climates with limited precipitation. Usually, the amount of precipitation is higher in winter months due to lower temperatures and limited evaporation. Figure 2 shows Turkey’s climate according to the Thornthwaite climate classification, which is based on the relationship between precipitation, temperature and evaporation. With few exceptions, most of the country has semi-humid to semi-dry climate with the central part of the country being the driest.

Climate change directly and indirectly

MOST OF THE COUNTRY HAS SEMI-HUMID TO SEMI-DRY CLIMATE, CENTRAL PART OF THE COUNTRY BEING THE DRIES

НА БОЛЬШЕЙ ЧАСТИ СТРАНЫ КЛИМАТ ВАРЬИРУЕТСЯ ОТ ПОЛУВЛАЖНОГО ДО ПОЛУСУХОГО, ПРИЧЕМ ЦЕНТРАЛЬНАЯ ЧАСТЬ СТРАНЫ ЯВЛЯЕТСЯ САМОЙ ЗАСУШЛИВОЙ

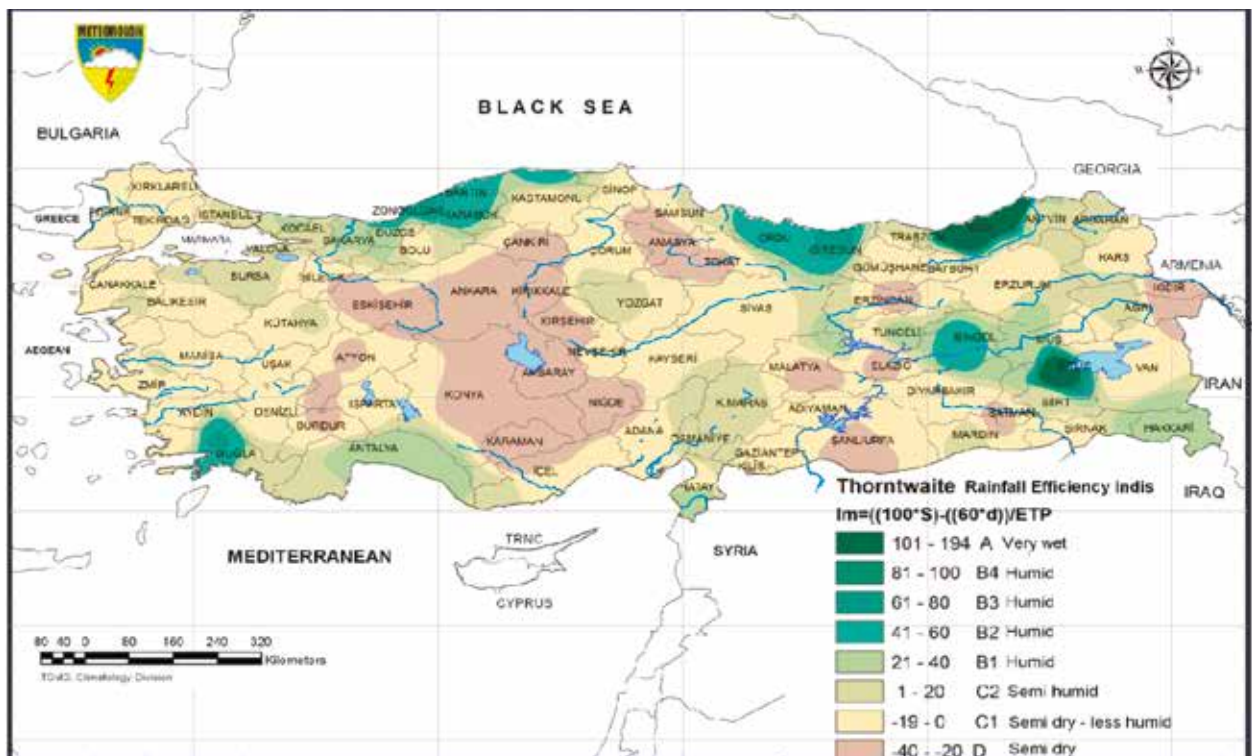

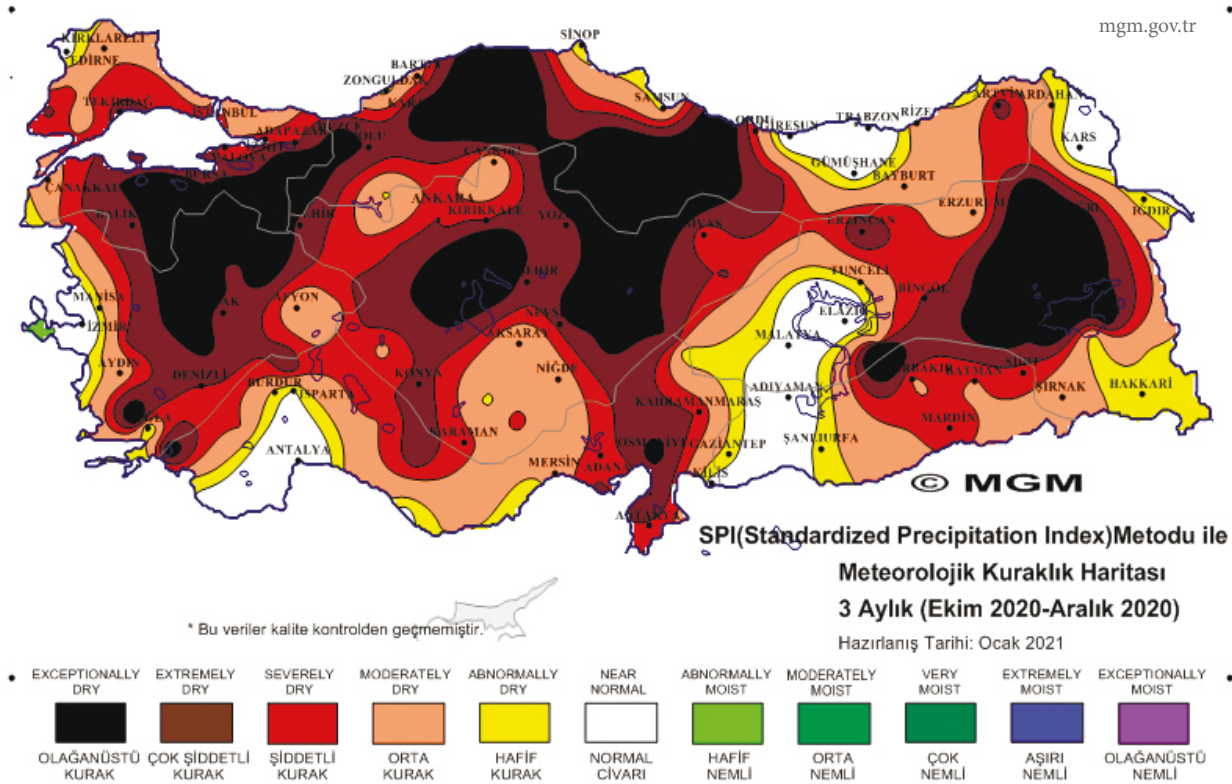
Более того, существует большая разница в количестве осадков между прибрежными и внутренними районами страны, причем большая часть осадков выпадает на высокогорные районы (Рисунок 1). Прибрежная зона Мраморного моря, включая Стамбул, отличается умеренным климатом. В целом, среднегодовая температура по всей стране за период с 1981 по 2010 год составила 13,5 °C, а среднегодовое количество осадков - 574 мм (Сенсой и др., 2016).

Турция - страна, испытывающая дефицит воды. По данным Сенсой и др. (2016), внутренние районы Турции уже имеют суровый климат с ограниченным количеством осадков. Обычно количество осадков выше в зимние месяцы из-за более низких температур и ограниченного испарения. На рисунке 2 показан климат Турции в соответствии с классификацией климата Торнтуэйта, которая основана

Figure 2. Turkey’s climate according to the Thornthwaite climate classification (Source: Sensoy et al., 2016).

Рисунок 2. Климат Турции в соответствии с климатической классификацией Торнтуэйта (Источник: Сенсой и др., 2016).

affects water hydrology and quality, especially in areas with the lack of precipitation, which is true for Turkey's current condition. This relationship is complicated due to spatial and temporal variabilities. In arid areas, groundwater is an important element of nature's water cycle and being able to use it is a great strategy to mitigate droughts. Groundwater residence time can take up to thousands of years and replenishing aquifers is dependent on not only climate but also soil porosity and permeability (Green, 2016). It can be seen that currently, aquifers throughout Turkey have very low levels of water saturation (Figure 3). Since aquifer depletion is a major issue, it should be addressed via management of surface and subsurface water storage.

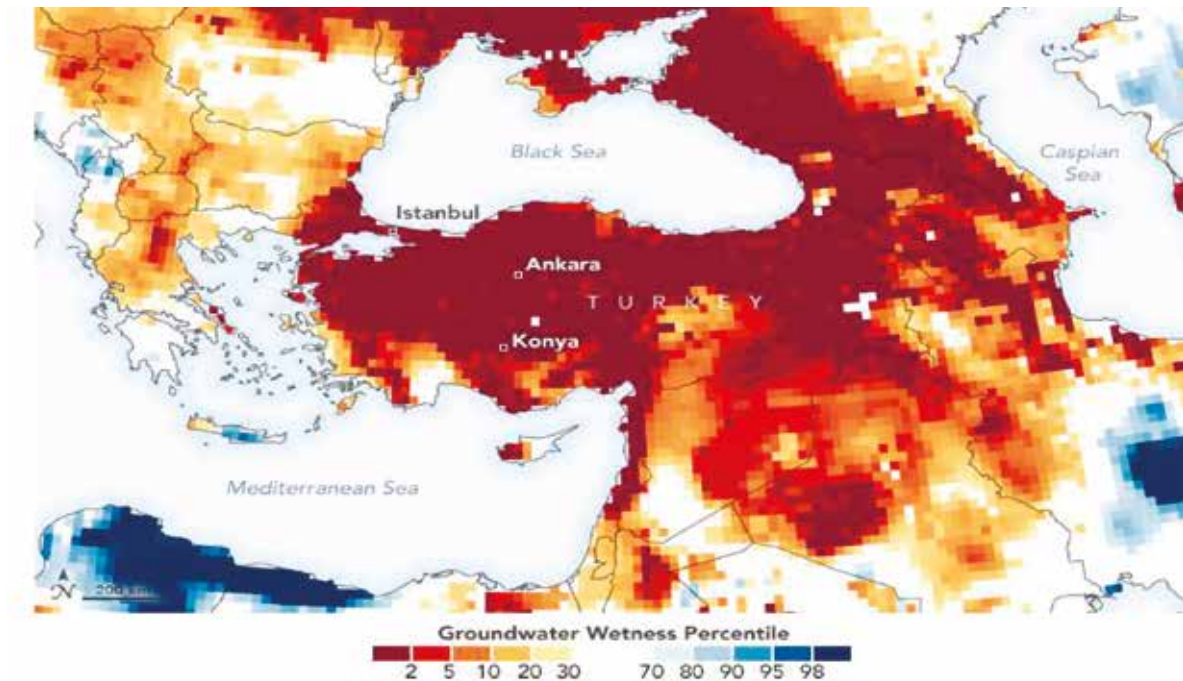
According to Kayam and Cetin (2012), previously Turkey has experienced severe droughts in 1973, 1974, 1983, 1989, 1990, 1996, 2001 and 2007. Same as the current drought, the previous events were caused by the lack of precipitation for an extended period of time. The droughts affected hydrological flow and agricultural production. 75% of fresh water resources of the country are used by the

на соотношении между осадками, температурой и испарением. За некоторыми исключениями, на большей части страны климат варьируется от полувлажного до полусухого, причем центральная часть страны является самой засушливой.

Изменение климата прямо или косвенно влияет на гидрологию и качество воды, особенно в районах с отсутствием осадков, что верно для нынешнего состояния Турции. Эта взаимосвязь усложняется из-за пространственной и временной изменчивости. В засушливых районах подземные воды являются важным элементом круговорота воды в природе, и возможность их использования - отличная стратегия для смягчения последствий засух. Время пребывания грунтовых вод может достигать тысяч лет, а восполнение водоносных горизонтов зависит не только от климата, но и от пористости и проницаемости почвы (Грин, 2016). Видно, что в настоящее время водоносные горизонты по всей Турции имеют очень низкий уровень водонасыщенности (Рисунок 3). Поскольку истощение водоносного горизонта является серьезной проблемой, ее следует

Figure 3. Map of the shallow groundwater storage in aquifers measured using Gravity Recovery and Climate Experiment Follow On (GRACE-FO) satellites (Source: Dauphin, L., NASA Earth Observatory).

Рисунок 3. Карта неглубоких запасов грунтовых вод в водоносных горизонтах, измеренная с помощью спутников Gravity Recovery и Climate Experiment Follow On (GRACE-FO) (Источник: Дофин, Л., Обсерватория Земли НАСА).

agricultural sector (Kayam and Cetin, 2012). Studies show that as a result of drought in 2007, the crop production declined by 4.5% to 15.3%, leading to 6.5-34.7% price increase (Dellal and McCarl, 2010). Based on the previous experience, concerns are being raised by farmers whose living is supported by being able to cultivate lands. Farmers from the wheat-producing areas such as Konya and Edirne have raised concerns of potential crop failure (McKernan, 2021).

Unfortunately, the public authorities took measures only after the events had already caused damage to the agricultural lands, decreasing crop production. According to Kayam and Cetin (2012), after the drought of 2007, the government of Turkey started some initiatives for an efficient drought management system and the Agricultural Drought Management Coordination Committee (ADMCC – Work Force), the Monitoring and Early Warning, the Risk Assessment Committees, the Data Collection Unit and the National Drought Data Center were founded. On provincial levels, the Provincial Agricultural Drought Crisis Centers

решать путем управления хранением поверхностных и подземных вод.

Согласно Каям и Цетин (2012), ранее Турция испытала сильные засухи в 1973, 1974, 1983, 1989, 1990, 1996, 2001 и 2007 годах. Как и текущая засуха, предыдущие события были вызваны отсутствием осадков в течение длительного периода времени. Засуха повлияла на гидрологический сток и сельскохозяйственное производство. 75% ресурсов пресной воды страны используются в сельскохозяйственном секторе (Каям и Цетин, 2012). Исследования показывают, что в результате засухи в 2007 году производство сельскохозяйственных культур снизилось на 4,5–15,3%, что привело к росту цен на 6,5–34,7% (Деллал и МакКарл, 2010). Опираясь на предыдущий опыт, фермеры, чей основной доход зависит от возделывания земли, выражают особую озабоченность. Фермеры из таких районов выращивания пшеницы, как Кonya и Эдирне, выразили обеспокоенность по поводу возможного неурожая (МакКернан, 2021).

started their operations (Kayam and Cetin, 2012).

It can be concluded, that even though the government of the country has started the initiatives to manage and overcome drought events, it will take more robust efforts to actually solve the reoccurring issue. While in the short term, the country needs sustained rainfall immediately, in the long term, the government of Turkey, which is yet to ratify the 2015 Paris Agreement, should prioritize environmental concerns on both national and local levels.

References:

1. Dellal, I., & McCarl, B. (2010). The economic impacts of drought on agriculture: The case of Turkey. In: López-Francos A. (comp.), López-Francos A. (collab.). Economics of drought and drought preparedness in a climate change context. Zaragoza : CIHEAM / FAO / ICARDA / GDAR / CEIGRAM / MARM, 2010. p.169-174 (Options Méditerranéennes : Série A. Séminaires Méditerranéens; n. 95).
2. Green T.R. (2016). Linking Climate Change and Groundwater. In: Jakeman A.J., Barreteau O., Hunt R.J., Rinaudo J. D. Ross A. (eds) Integrated Groundwater Management. Springer, Cham. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-319-23576-9_5. Accessed on 29.01.2021.

IN ARID AREAS, GROUNDWATER IS AN IMPORTANT ELEMENT OF NATURE'S WATER CYCLE AND BEING ABLE TO USE IT IS A GREAT STRATEGY TO MITIGATE DROUGHTS

В ЗАСУШЛИВЫХ РАЙОНАХ ПОДЗЕМНЫЕ ВОДЫ ЯВЛЯЮТСЯ ВАЖНЫМ ЭЛЕМЕНТОМ КРУГОВОРОТА ВОДЫ В ПРИРОДЕ, И ВОЗМОЖНОСТЬ ИХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ - ОТЛИЧНАЯ СТРАТЕГИЯ ДЛЯ СМЯГЧЕНИЯ ПОСЛЕДСТВИЙ ЗАСУХ

К сожалению, центральное правительство приняло меры только после того, как события уже нанесли ущерб сельскохозяйственным угодьям, снизив урожайность. Согласно Каям и Цетин (2012), после засухи 2007 года правительство Турции начало ряд инициатив по созданию эффективной системы управления засухой, в результате чего были созданы Координационный Комитет по Борьбе с Засухой в Сельском Хозяйстве (ККБ-ЗСХ – Рабочий Комитет), Мониторинг и Раннее Предупреждение, Комитет по оценке Риска, Группа Сбора Данных и Национальный Центр Данных по Засухе. На уровне провинций, начали свою работу Провинциальные Кризисные Центры Сельскохозяйственной Засухи (Каям и Цетин, 2012).

Можно сделать вывод, что даже несмотря на то, что правительство страны начало инициативы по управлению и преодолению засухи, потребуются более энергичные усилия для реального решения повторяющейся проблемы. Хотя в краткосрочной перспективе страна нуждается в немедленных продолжительных осадках, в дол-

3. Kayam, Y., & Cetin, O. (2012). The impacts of drought and mitigation strategies in Turkey. BALWOIS 2012: 5th Conference on Water, Climate and Environment.
4. McKernan, B. (2021). Turkey drought: Istanbul could run out of water in 45 days. The Guardian. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/13/turkey-drought-istanbul-run-out-water-45-days>. Accessed on 29.01.2021.
5. Patel, K. (2021). Turkey experiences intense drought. NASA Earth Observatory. Retrieved from <https://earthobservatory.nasa.gov/images/147811/turkey-experiences-intense-drought>. Accessed on 29.01.2021.
6. Sensoy, S., Demircan, M., & Ulupinar, Y. (2016). Climate of Turkey. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Serhat_Sensoy/publication/296597022_Climate_of_Turkey/links/56d6c0d008aee73df6c2e138.pdf. Accessed on 29.01.2021.

госрочной перспективе правительство Турции, которое еще не ратифицировало Парижское соглашение 2015 года, должно уделять первоочередное внимание экологическим проблемам как на национальном, так и на местном уровнях.

**75% OF FRESH
WATER RESOURCES
OF THE COUNTRY
ARE USED BY THE
AGRICULTURAL
SECTOR**

**75% РЕСУРСОВ
ПРЕСНОЙ ВОДЫ
СТРАНЫ ИСПОЛЬ-
ЗУЮТСЯ В
СЕЛЬСКОХОЗЯЙ-
СТВЕННОМ СЕКТОРЕ**

Источники:

1. Деллал, И., и МакКарл, Б. (2010). Экономические последствия засухи для сельского хозяйства: пример Турции. В: Лопес-Франкос А. (сост.), Лопес-Франкос А. (коллаб.). Экономика засухи и готовности к засухе в контексте изменения климата. Сапароса: CIHEAM / FAO / ICARDA / GDAR / CEIGRAM / MARM, 2010. стр.169-174 (Options Méditerranéennes: Série A. Séminaires Méditerranéens; № 95).
2. Грин Т.Р. (2016). Связь изменения климата и грунтовых вод. В: Джейкман А.Дж., Баррето О., Хант Р.Дж., Ринаудо Д.Д., Росс А. (ред.) Интегрированное управление подземными водами. Спрингер, Чам. https://doi.org/10.1007/978-3-319-23576-9_5.
3. Каям Ю. и Цетин О. (2012). Влияние засухи и стратегии смягчения ее последствий в Турции. BALWOIS 2012: 5-я конференция по воде, климату и окружающей среде.
4. МакКернан, Б. (2021). Засуха в Турции: В Стамбуле может закончиться вода через 45 дней. The Guardian. Получено с <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/13/turkey-drought-istanbul-run-out-water-45-days>. Доступ 29.01.2021.
5. Пател, К. (2021). Турция переживает сильную засуху. Земная обсерватория НАСА. Получено с <https://earthobservatory.nasa.gov/images/147811/turkey-experiences-intense-drought>. Доступ 29.01.2021.
6. Сенсой, С., Демиркан, М., & Улупинар, Ю. (2016). Климат Турции.

THE TURKIC SIDE OF UKRAINE'S POLITICAL IDENTITY: THE ROLE OF CRIMEAN CONFLICT IN UKRAINE'S NATION-BUILDING

KANAT MAKHANOV

EURASIAN RESEARCH INSTITUTE,
SENIOR RESEARCH FELLOW

ЕВРАЗИЙСКИЙ НАУЧНО-
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ,
СТАРШИЙ НАУЧНЫЙ СОТРУДНИК

ТУРЕКСКАЯ СТОРОНА ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ УКРАИНЫ: РОЛЬ КРЫМСКОГО КОНФЛИКТА В НАЦИОНАЛЬНОСТРОЕНИИ УКРАИНЫ

Since the outbreak of the Russo-Ukrainian war in February 2014, the two countries have lived in a constant confrontation mode. It can be said that the active phase of the conflict was a continuation of the previous long-lasting controversies regarding the underlying principles of the development models of the two neighboring states that had been becoming more and more evident. The active phase of the conflict since 2014 certainly caused some technical difficulties and challenges for the accomplishment of Ukraine's European aspirations. Ukraine's long lasting withstand against Russia and attempts to seek grounds for partnerships with the EU showed its unswerving position to prioritize its pro-western choice over contacts with its eastern neighbor. However, it also led it to reconsider its self-identification and the way it presents itself before European and the global community.

The conflict over Crimea as well as eastern regions of Ukraine put forward the issues of identity. Besides political preferences, the conflict occurred along ethnic and linguistic cleavages, which was a rather sensitive and unresolved issue for Ukraine. Within this context, the case of Crimean Tatars

THE FACTOR OF MINORITIES IN THE RUSSO-UKRAINIAN CONFLICT INFLUENCED UKRAINE'S PERCEPTION OF ITS NATIONAL IDENTITY IN THE LIGHT OF ITS ETHNIC DIVERSITY

ФАКТОР МЕНЬШИНСТВ В РОССИЙСКО-УКРАИНСКОМ КОНФЛИКТЕ ПОВЛИЯЛ НА ВОСПРИЯТИЕ УКРАИНОЙ СВОЕЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В СВЕТЕ ЕЕ ЭТНИЧЕСКОГО РАЗНООБРАЗИЯ

С момента начала российско-украинского конфликта в феврале 2014 года две страны живут в режиме постоянного противостояния. Можно сказать, что активная фаза конфликта была продолжением прежних длительных споров относительно основополагающих принципов моделей развития двух соседних государств, которые становились все более очевидными. Активная фаза конфликта с 2014 года, безусловно, вызвала некоторые технические трудности и проблемы для реализации европейских устремлений Украины. Длительное сопротивление Украины России и попытки найти основания для партнерства с ЕС продемонстрировали ее непоколебимую позицию, отдававшую предпочтение прозападному выбору, а не сближению с восточным соседом. Длительное противостояние также привело к тому, что Украина понемногу начала менять свою самоидентификацию и то, как она предстает перед европейским и мировым сообществом.

Конфликт из-за Крыма, а также восточных регионов Украины среди прочих выдвинул вопросы идентичности. Помимо политических предпочтений, конфликт возник

received much attention from the EU and global community in general. Several documents have been issued following the establishment of Russian control over the Crimean peninsula in 2014 (Muižnieks, 2014) and afterwards (Council of Europe, 2016; European Parliament, 2016) raising concerns over the human rights of Crimean Tatars and the legality of the presence of Russian authorities on the territory of Crimea. This growing awareness of the situation provided Ukraine an opportunity, which it used embarking on comprehensive actions of addressing its claims to restore its own territorial integrity along with its aspirations of European integration. At the same time, the factor of minorities in the Russo-Ukrainian conflict influenced Ukraine's perception of its national identity in the light of its ethnic diversity.

The factor of Crimean Tatars has become an important component of the nation-building process of Ukraine over the last few years. Since the beginning of the Russo-Ukrainian conflict we can see that Ukraine has taken steps to making the Crimean Tatar identity an important component of a broader understanding of Ukraine's national identity in its foreign affairs. For instance, in January 2021, the Ministry of Ukraine for Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine announced about creating a Concept for Development of Crimean Tatar language until 2032. The Ministry has sent a request to Google and Duolingo to integrate the Crimean Tatar language into their technological platforms [Unian.info, 27.01.2021]. It is important to note that Ukraine's support for Crimean Tatars and attempts not only to preserve but also to bring it into an international context implies additional

**UKRAINE HAS
STRONG REASONS
TO DEVELOP AND
ESTABLISH CLOSER
TIES WITH TURKIC
STATES**

**УКРАИНЫ ЕСТЬ
ВЕСКИЕ ПРИЧИНЫ
ДЛЯ РАЗВИТИЯ И
УСТАНОВЛЕНИЯ
БОЛЕЕ ТЕСНЫХ
СВЯЗЕЙ С
ТЮРКСКИМИ
СТРАНАМИ**

на почве этнического и языкового разделения, что до этого было довольно чувствительным и нерешенным вопросом для Украины. В этом контексте случай с крымскими татарами привлек большое внимание со стороны ЕС и мирового сообщества в целом. После установления контроля России над Крымским полуостровом в 2014 г. (Muižnieks, 2014) и позже (Совет Европы, 2016; Европейский парламент, 2016) было выпущено несколько документов, в которых высказывалась обеспокоенность по поводу прав человека крымских татар и законности присутствия российских властей на территории Крыма. Это растущее осознание ситуации предоставило Украине возможность, которую она использовала, для того, чтобы предпринять комплексные действия по удовлетворению своих требований по восстановлению своей территориальной целостности наряду с ее стремлениями к европейской интеграции. В то же время фактор меньшинств в российско-украинском конфликте повлиял на восприятие Украиной своей национальной идентичности в свете ее этнического разнообразия.

Фактор крымских татар стал важной составляющей процесса национального строительства Украины за последние несколько лет. С самого начала российско-украинского конфликта мы видим, что Украина предприняла шаги по превращению крымскотатарской идентичности в важный компонент более широкого понимания национальной идентичности Украины во внешней политике. Например, в январе 2021 года Министерство реинтеграции временно оккупированных территорий Украины объявило о создании Концепции развития крымскотатар-

channels of interaction for Ukraine with Turkic states. The Minister for Reintegration of the Temporarily Occupied Territories of Ukraine Aleksey Reznikov also noted that the knowledge of Crimean Tatar language would open up a new quality of relations for Ukraine with Turkic states such as Turkey, Azerbaijan and Central Asian states with a combined population of about 170 million people [Ukrinform.net, 2021]. In August 2020, in an interview with the Demirören Turkish news agency the First Deputy Minister of Foreign Affairs of Ukraine Emine Dzheppar said that Ukraine wanted to obtain an observer status in the Turkic Council [Ukrinform.net, 2020a]. A month after that the Ambassador of Ukraine to Ankara Andrii Sybiha met with the Secretary General of the Turkic Council Baghdad Amreyev, during which the Ukrainian Ambassador expressed Ukraine's intentions to establish closer cooperation and deeper integration with the Turkic Council members [Turkkon.org, 2020].

It should be admitted that Ukraine has strong reasons to develop and establish closer ties with Turkic states. The Russo-Ukrainian conflict had a visible negative effect on Ukraine's cooperation with Central Asian states although they were not involved in it. Ukraine started the process of abandoning the Commonwealth of Independent States (CIS) almost

ского языка до 2032 года. Министерство направило запрос в Google и Duolingo на интеграцию крымскотатарского языка в свои технологические платформы [Unian.info, 27.01.2021]. Важно отметить, что поддержка Украиной крымских татар и попытки не только сохранить, но и вывести их в международный контекст подразумевают дополнительные каналы взаимодействия Украины с тюркскими государствами. Министр по реинтеграции временно оккупированных территорий Украины Алексей Резников также отметил, что знание крымскотатарского языка откроет новое качество отношений для Украины с тюркскими государствами, такими как Турция, Азербайджан и государствами Центральной Азии с общим населением около 170 млн человек [Укринформ.net, 2021]. В августе 2020 года в интервью турецкому информационному агентству Demirören первый заместитель министра иностранных дел Украины Эмине Джеппар заявила, что Украина хочет получить статус наблюдателя в Тюркском совете [Ukrinform.net, 2020a]. Через месяц после этого Посол Украины в Анкаре Андрей Сибига встретился с Генеральным секретарем Тюркского совета Багدادом Амреевым, в ходе которой посол Украины выразил намерение Украины наладить

immediately after the outbreak of the conflict with Russia, which suspended many agreements of cooperation between Ukraine and Central Asian states in various fields [Lenta.ru, 2014]. The conflict increased the cost of trade between Central Asia and Ukraine and the trade plummeted. For instance, in the bilateral trade between Ukraine and Kazakhstan in 2013 were at \$4.3 billion and by 2015 it more than halved dropping to \$2.0 billion. In 2019, the bilateral trade between Ukraine and Kazakhstan was only \$1.3 billion [UN Comtrade, 2021]. In 2015, Russia and Ukraine banned each other from flying in airspaces, which increased the costs of Ukraine International Airlines (UAI) and 2019 it had to cease operations in Kazakhstan. Moreover, Ukraine had GDP downturns of -6.5% and -9.8% in 2014 and 2015 respectively, which led to corresponding effects on its trade and economic connections with all countries. Thus, the Russian-Ukrainian conflict has led to a certain gap in cooperation between Ukraine and the Central Asian states, and there is a certain demand for their restoration..

It is worth mentioning that Turkey is a key partner of Ukraine outside the European Union (EU) in many areas and it plays a key role in helping Ukraine in promoting and internationalizing the Turkic identity of Crimean Tatars. Currently, Turkey is the second largest trade partner of Ukraine outside the EU after Russia. The bilateral trade between Ukraine and Turkey amounted to \$4.9 billion in 2019 [Comtrade, 2021] and the two countries have ambitious plans to increase the bilateral trade to \$10 billion [Aa.com.tr, 2020]. Turkey is the country that received the most number of Crimean Tatars (nearly

THE KEENNESS OF UKRAINE IN SUPPORTING SUCH INITIATIVES OF CRIMEAN TATARS CAN BE UNDERSTOOD AS ATTEMPTS TO DEFEND ITS TERRITORIAL INTEGRITY AND SEEKING INTERNATIONAL SUPPORT IN ITS CONFLICT WITH RUSSIA

АКТИВНОСТЬ УКРАИНЫ В ПОДДЕРЖКЕ ТАКИХ ИНИЦИАТИВ КРЫМСКИХ ТАТАР МОЖНО ВОСПРИНИМАТЬ КАК ПОПЫТКИ ЗАЩИТИТЬ СВОЮ ТЕРРИТОРИАЛЬНУЮ ЦЕЛОСТНОСТЬ И ПОИСК МЕЖДУНАРОДНОЙ ПОДДЕРЖКИ В КОНФЛИКТЕ С РОССИЕЙ

более тесное сотрудничество и более глубокую интеграцию с членами Тюркского совета [Turkkon.org, 2020].

Следует признать, что у Украины есть веские причины для развития и установления более тесных связей с тюркскими странами. Российско-украинский конфликт оказал видимое негативное влияние на сотрудничество Украины с государствами Центральной Азии, хотя они и не были вовлечены в него. Украина начала процесс выхода из Содружества Независимых Государств (СНГ) практически сразу после начала конфликта с Россией, который приостановил действие многих соглашений о сотрудничестве между Украиной и государствами Центральной Азии в различных областях [Lenta.ru, 2014]. Конфликт увеличил издержки торговли между Центральной Азией и Украиной, и объемы торговли резко упали. Например, двусторонний товарооборот между Украиной и Казахстаном в 2013 году составлял 4,3 миллиарда долларов, а к 2015 году он снизился более чем вдвое, опустившись до 2,0 миллиардов долларов. В 2019 году двусторонняя торговля между Украиной и Казахстаном составила всего 1,3 миллиарда долларов [UN Comtrade, 2021]. В 2015 году Россия и Украина запретили друг другу полеты в воздушном пространстве, что увеличило издержки Международных авиалиний Украины (UAI), и в 2019 году им пришлось прекратить полеты в Казахстане. Более того, в 2014 и 2015 годах в Украине спад ВВП составил -6,5% и -9,8% соответственно, что привело к соответствующему влиянию на ее торгово-экономические связи со всеми странами. Таким образом, российско-украинский конфликт привел к

20 thousand) that abandoned Crimea after Russia established its control over the peninsula [Rusi.org, 2020]. In August 2015, Ankara hosted the Second Congress of Crimean Tatars on which Crimean Tatars were declared as the main and indigenous people of the Crimean peninsula [Svoboda.org, 2015]. Obviously, besides Ukraine Turkey is the country that contributes the most to raising the issue of Crimean Tatars ensuring international exposure for the issue through comprehensive support.

Since recently, Ukraine has started its application for observer status in the Organization of Islamic Cooperation (OIC), which has been done in the context of the situation around Crimea since 2014. During a video conference meeting with OIC General Yousef Al-Othaimeen held in November of 2020, the First Deputy Minister of Foreign Affairs of Ukraine Emine Dzheppar announced of reinitiating the process of Ukraine's application

→ определенному разрыву в сотрудничестве между Украиной и государствами Центральной Азии, и существует определенный запрос на их восстановление.

Стоит отметить, что Турция является ключевым партнером Украины за пределами Европейского Союза (ЕС) во многих сферах и играет ключевую роль в оказании помощи Украине в продвижении и интернационализации тюркской идентичности крымских татар. В настоящее время Турция является вторым после России торговым партнером Украины за пределами ЕС. Двусторонняя торговля между Украиной и Турцией в 2019 году составила 4,9 миллиарда долларов [Comtrade, 2021], и у двух стран есть амбициозные планы по увеличению двусторонней торговли до 10 миллиардов долларов [Aa.com.tr, 2020]. Турция - страна, принявшая наибольшее количество крымских татар (почти 20 тысяч), которые покинули Крым после того, как

for observer status in the organization [Ukrinform.net, 2020b]. The idea came up for the first time yet in April 2014 when during a meeting with the Leader of Crimean Tatar people Mustafa Jemilev the Secretary General of the OIC Iyad bin Amin Madani pointed out the possibility and necessity for Ukraine to join the organization [Islam.in.ua, 2020]. The keenness of Ukraine in supporting such initiatives of Crimean Tatars, including through means that emphasize its plurality of national identity, can be understood as attempts to defend its territorial integrity and seeking international support in its conflict with Russia. At the same time, these actions present a positive image of Ukraine to the EU and the entire global community as a multiethnic state, which protects the rights and freedoms of its ethnic and religious minorities.

Over the course of the Russo-Ukrainian conflict over Crimea that lasts since 2014 Ukraine has managed to mobilize different types of diplomatic resources to defend its territorial integrity. Its extensive efforts to attract the attention of the EU and global community voicing the issue of Crimean Tatars presented it as a modern democratic multiethnic state. By putting forward the agenda of Crimean Tatars, Ukraine also demonstrates that Turkic and Islamic identities are also inseparable parts of the Ukrainian national identity. This recent trend in the Ukrainian diplomacy sets the stage for new cooperation prospects to Ukraine with the Turkic and Islamic worlds.

References:

1. Aa.com.tr (2020). Turkey and Ukraine aim at \$ 10 billion in trade. Retrieved from www.aa.com.tr/ru/экономика/турция-и-украина-нацелены-на-товарооборот-в-10-млрд/1960896. Accessed on 06.02.2021.

BY PUTTING FORWARD THE AGENDA OF CRIMEAN TATARS, UKRAINE ALSO DEMONSTRATES THAT TURKIC AND ISLAMIC IDENTITIES ARE ALSO INSEPARABLE PARTS OF THE UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY

ВЫДВИГАЯ ПРОБЛЕМУ КРЫМА И КРЫМСКИХ ТАТАР, УКРАИНА ТАКЖЕ ДЕМОНСТРИРУЕТ, ЧТО ТЮРКСКАЯ И ИСЛАМСКАЯ ИДЕНТИЧНОСТИ ТАКЖЕ ЯВЛЯЮТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ ЧАСТЬЮ УКРАИНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

Россия установила свой контроль над полуостровом [Rusi.org, 2020]. В августе 2015 года в Анкаре прошел Второй съезд крымских татар, на котором крымские татары были объявлены главным и коренным народом Крымского полуострова [Svoboda.org, 2015]. Очевидно, что помимо Украины Турция является страной, которая больше всего способствует поднятию вопроса о крымских татарах, обеспечивая международное освещение этого вопроса посредством всесторонней поддержки.

С недавнего времени Украина на-

avatars.mds.yandex.net

2. Council of Europe (2016). The situation of national minorities in Crimea following its annexation by Russia. Directorate-General for External Policies Policy Department. April 2016 -PE 578.003.
3. European Parliament (2016). European Parliament resolution of 12 May 2016 on the Crimean Tatars. (2016/2692(RSP)).
4. Islam.in.ua (2020). The Organization of Islamic Cooperation supports territorial integrity of Ukraine. Retrieved from <https://islam.in.ua/en/world-news/organisation-islamic-cooperation-supports-territorial-integrity-ukraine-0>. Accessed on 07.02.2021.
5. Lenta.ru (2014). Ukraine decided to leave the CIS. Retrieved from <https://lenta.ru/news/2014/05/27/ukraine/>. Accessed on 20.01.2021.
6. Muižnieks, Nils (2014). Commissioner for Human Rights of the Council of Europe. Report ComDH(2014)19. Strasbourg, 27 October 2014.
7. Rusi.org (2020). Turkey Forges a New Geo-Strategic Axis from Azerbaijan to Ukraine. Retrieved from <https://rusi.org/commentary/turkey-forges-new-geo-strategic-axis-azerbaijan-ukraine>. Ac-

чала подавать заявки на получение статуса наблюдателя в Организации исламского сотрудничества (ОИС), что было сделано в контексте ситуации вокруг Крыма с 2014 года. Во время встречи по видеоконференции с генеральным секретарем ОИС Юсефом Аль-Отаймином, состоявшейся в ноябре 2020 года первый заместитель министра иностранных дел Украины Эмине Джеппар заявила о возобновлении процесса подачи заявки Украины на получение статуса наблюдателя в организации [Ukrinform.net, 2020b]. Идея впервые возникла еще в апреле 2014 года, когда на встрече с лидером крымскотатарского народа Мустафой Джемилевым Генеральный тогдашний секретарь ОИК Ияд бин

cessed on 05.02.2021.

8. Svoboda.org (2015). Second Congress of Crimean Tatars completed in Ankara. Retrieved from <https://www.svoboda.org/a/27165926.html>. Accessed on 05.02.2021.
9. Turkkon.org (2020). The Secretary General of the Turkic Council received the Ambassador of Ukraine to Ankara. Retrieved from https://www.turkkon.org/en/haberler/secretary-general-of-the-turkic-council-received-the-ambassador-of-ukraine-to-ankara_2066. Accessed on 05.02.2021.
10. Ukrinform.net (2021). Concept of Crimean Tatar language development to be presented within a week. Retrieved from <https://www.ukrinform.net/rubric-society/3174558-concept-of-crimean-tatar-language-development-to-be-presented-within-a-week.html>. Accessed on 20.01.2021.
11. Ukrinform.net (2020a). Ukraine seeks to obtain observer status in Turkic Council. Retrieved from <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3077509-ukraine-seeks-to-obtain-observer-status-in-turkic-council.html>. Accessed on 05.02.2021.

Амин Мадани указал на возможность и необходимость вхождения Украины к организации [Islam.in.ua, 2020]. Активность Украины в поддержке таких инициатив крымских татар, в том числе с помощью средств, подчеркивающих ее многонациональную идентичность, можно воспринимать как попытки защитить свою территориальную целостность и поиск международной поддержки в конфликте с Россией. В то же время эти действия представляют собой позитивный образ Украины для ЕС и всего мирового сообщества как многонационального государства, защищающего права и свободы своих этнических и религиозных меньшинств.

12. Ukrinform.net (2020b). Foreign Ministry renewed Ukraine's application for observer status in the Organization of Islamic Cooperation. Retrieved from <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3128323-foreign-ministry-renews-ukraines-application-for-observer-status-in-organization-of-islamic-cooperation.html>. Accessed on 06.02.2021.
13. UN Comtrade (2020). Trade data Ukraine-Kazakhstan 2013, 2015 and 2019. Retrieved from <https://comtrade.un.org/data/>. Accessed on 06.02.2021.
14. Unian.info (2021). Reintegration ministry drafts concept for promoting Crimean Tatar language. Retrieved from <https://www.unian.info/society/crimea-ukraine-drafts-concept-for-promoting-crimean-tatar-language-11299562.html>. Accessed on 05.02.2021.

В ходе российско-украинского конфликта из-за Крыма, который длится с 2014 года, Украине удалось мобилизовать различные дипломатические ресурсы для защиты своей территориальной целостности. Его активные усилия по привлечению внимания ЕС и мирового сообщества к проблеме крымских татар представили его как современное демократическое многонациональное государство. Выдвигая проблему Крыма и крымских татар, Украина также демонстрирует, что тюркская и исламская идентичности также являются неотъемлемой частью украинской национальной идентичности. Эта недавняя тенденция в украинской дипломатии создает основу для новых перспектив сотрудничества Украины с тюркским и исламским миром.

Источники:

1. Aa.com.tr (2020). Турция и Украина нацелены на товарооборот в \$10 млрд. Доступно по адресу: www.aa.com.tr/tu/ekonomika/turciya-i-ukraina-naцелены-na-tovaroоборот-v-10-млрд/1960896. Дата обращения: 06.02.2021.
2. Европейский парламент (2016). Резолюция Европарламента от 12 мая 2016 г. о крымских татарах. (2016/2692(RSP)).
3. Islam.in.ua (2020). Организация исламского сотрудничества поддерживает территориальную целостность Украины. Доступно по адресу: <https://islam.in.ua/en/world-news/organisation-islamic-cooperation-supports-territorial-integrity-ukraine-0>. Дата обращения: 07.02.2021.
4. Lenta.ru (2014). Украина решила выйти из СНГ. Доступно по адресу: <https://lenta.ru/news/2014/05/27/ukraine/>. Дата обращения: 20.01.2021.
5. Muiznieks, Nils (2014). Комиссар Совета Европы по правам человека. Отчет CommDH(2014)19. Strasbourg, 27 October 2014.
6. Rusi.org (2020). Турция создает новую геостратегическую ось от Азербайджана до Украины. Доступно по адресу: <https://rusi.org/commentary/turkey-forges-new-geo-strategic-axis-azerbaijan-ukraine>. Дата обращения: 05.02.2021.
7. Совет Европы (2016). Положение национальных меньшинств в Крыму после его аннексии Россией. Генеральный директорат Департамента внешней политики. April 2016 -PE 578.003.
8. Svoboda.org (2015). В Анкаре завершил работу Второй конгресс крымских татар. Доступно по [адресу: https://www.svoboda.org/a/27165926.html](https://www.svoboda.org/a/27165926.html). Дата обращения: 05.02.2021.
9. Turkkon.org (2020). Генеральный секретарь Тюркского совета принял посла Украины в Анкаре. Доступно по адресу: https://www.turkkon.org/en/haberler/secretary-general-of-the-turkic-council-received-the-ambassador-of-ukraine-to-ankara_2066. Дата обращения: 05.02.2021.
10. Ukrinform.net (2021). Концепция развития крымскотатарского языка будет представлена в течение недели. Доступно по адресу: <https://www.ukrinform.net/rubric-society/3174558-concept-of-crimean-tatar-language-development-to-be-presented-within-a-week.html>. Дата обращения: 20.01.2021.
11. Ukrinform.net (2020a). Украина стремится получить статус наблюдателя в Тюркском совете. Доступно по адресу: <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3077509-ukraine-seeks-to-obtain-observer-status-in-turkic-council.html>. Дата обращения: 05.02.2021.
12. Ukrinform.net (2020b). МИД возобновил заявку Украины на получение статуса наблюдателя в Организации исламского сотрудничества. Доступно по адресу: <https://www.ukrinform.net/rubric-politics/3128323-foreign-ministry-renews-ukraines-application-for-observer-status-in-organization-of-islamic-cooperation.html>. Дата обращения: 06.02.2021.
13. UN Comtrade (2020). Данные о торговле Украина-Казахстан за 2013, 2015 и 2019 годы. Доступно по адресу: <https://comtrade.un.org/data/>. Дата обращения: 06.02.2021.
14. Unian.info (2021). Министерство реинтеграции разработало концепцию развития крымскотатарского языка. Доступно по адресу: <https://www.unian.info/society/crimea-ukraine-drafts-concept-for-promoting-crimean-tatar-language-11299562.html>. Дата обращения: 05.02.2021.

**5 ОCAK 2021 TAPİHİNDE AVRASYA
APAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN
UZMAN APAŞTIRMACISI KANAT
MAHANOV "KAZAKİSTAN'IN ETNİK
COĞRAFYASI: KAZAKİSTAN'IN
SON 10 YILDAKİ ETNİK YAPISININ
MEKANSAL ANALİZİ" BAŞLIKLİ
ÇEVİRİMİÇİ BİR SEMİNER VERDİ.**

2021 ЖЫЛДЫҢ 5 ҚАҢТАРЫНДА
ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА ҒЫЛЫМИ
ҚЫЗМЕТКЕРІ ҚАНАТ МАХАНОВ
«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ
ГЕОГРАФИЯСЫ: ҚАЗАҚСТАННЫҢ
СОҢҒЫ 10 ЖЫЛДАҒЫ ЭТНИКАЛЫҚ
ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ КЕҢІСТІКТІК
ТАЛДАУЫ» АТТЫ ОНЛАЙН-СЕМИНАР
ӨТКІЗДІ.

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзімен басталған семинарда Қанат Маханов Қазақстандағы қазақтар мен басқа этностардың географиялық орналасуы туралы әңгімеледі. Зерттеуші Махановтың аймақтық ақпараттарды қамтитын презентациясы осы саладағы алғашқы зерттеу ретінде ерекшеленетінін болжады. Сондай-ақ, ол өзінің презентациясында соңғы статистикалық деректерді қамтитының көрсетті. Мұнда Қазақстанда өткен жылы өзгерген көптеген демографиялық мәліметтермен бөлісе отырып, Маханов елдегі халық саны 2020 жылдың басындағы статистикаға сәйкес 2010 жылғы 16,2 миллионнан 18,6 миллионға жетті деп атап өтті.

Маханов еліміздегі соңғы 10 жылда болған этникалық құрылымының өзгерістерін айта отырып, қазақтардың жалпы халық санындағы үлесі 63,5%-дан 68,5%-ға дейін өскенін, ал этникалық азшылықтар 36,5%-дан 31,5%-ға дейін төмендегенін жеткізді. Ол этникалық азшылықтардың ішінде де әр түрлі де-

Ethnic landscape of Kazakhstan: spatial analysis of ethnic demographics in Kazakhstan during 2010-2020

ERI seminar session by Kanat Makhanov

zoom

Methodology and data

- 176 spatial units: 173 districts (аудан, район) and 3 cities (Almaty, Nur-Sultan and Shymkent)
- 30 ethnic groups
- Data taken from statistical records of the Committee on Statistics of Kazakhstan
- Techniques applied: HH index, Dissimilarity index, GINI index

zoom

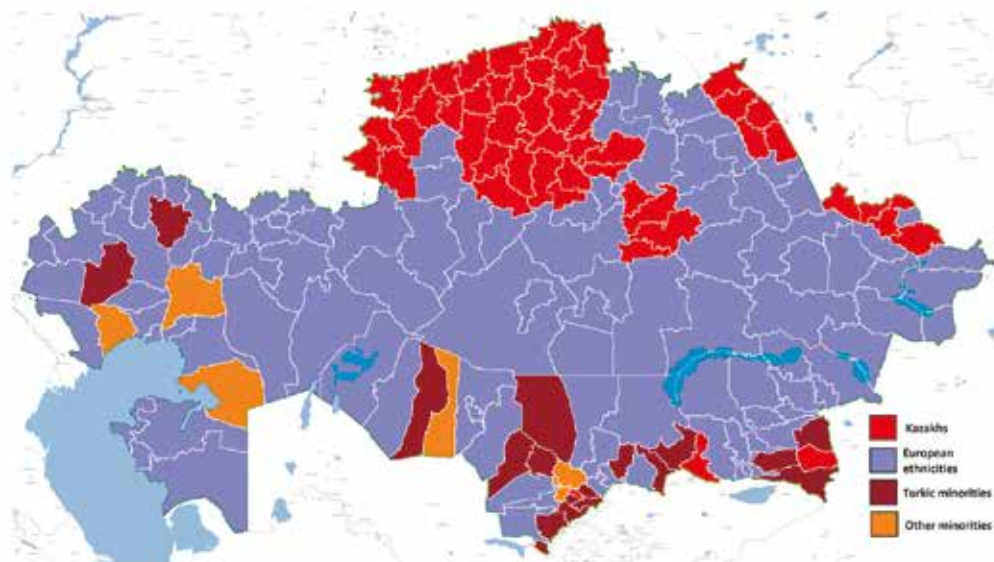
Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakkur Sümer'in takdim konuşması ile başlayan seminerde Kanat Mahanov ana hatlarıyla, Kazakistan'da Kazaklar'ın ve etnik grupların coğrafi yaşam konumlarından bahsetti. Araştırmacı Mahanov, avdan (küçük bölge) olarak tabir edilen bölgesel çaptaki bilgileri de içeren sunumunun, bu özelliği ile muhtemelen alanında yapılan ilk çalışma olduğunu belirtti. Yazım aşamasında olan makalesindeki bilgilere dayandığı sunumunun en son istatistiksel verileri içerdiğini ifade etti. Kazakistan'da son yıl içerisinde değişim gösteren pek çok demografik veriyi paylaşan Mahanov, ülke nüfusunun 2010'daki 16.2 milyondan 2020 yılı başı istatistikleri doğrultusunda 18.6 milyona ulaştığını bildirdi.

Son 10 yıl içerisinde ülkenin etnik yapısında oldukça ilginç gelişmelerin de yaşandığını dile getiren Mahanov, Kazaklar'ın toplam nüfus içindeki payının %63.5'ten %68.5'e yükseldiğini, etnik azınlıkların ise %36.5'den %31.5'e düştüğünü ifade etti. Bu noktada etnik azınlıkların da kendi içlerinde farklı demografik ve göçe bağlı nedenlerden ötürü eğilimlerinin olduğunu altını çizdi. Örneğin Avrupalı olarak tabir ettiği Rus, Ukraynalı, Beyaz Rus gibi

мографиялық және көші-қонға байланысты себептерге байланысты тенденциялар болғанын баса айтты. Мысалы, ол еуропалық деп сипаттаған орыс, украин және беларус сияқты этникалық азшылықтардың жалпы халық санындағы үлесі 2010-2020 жылдар аралығында 27,3% -дан 21,9% -ға дейін төмендегенін білдірді. Алайда ол түрік тектес топ деп санаған өзбек, қырғыз және әзірбайжан сияқты этникалық азшылықтардың үлесінің сол кезеңде 7,15% -дан 7,5% -ға дейін өскені байқалғанын мәлімдеді. Оның пайымдауынша, Қазақстанда 130 түрлі этностың бар екендігі белгілі болғанымен, статистикада тек 30 ірі топқа жататын мәліметтерге қол жеткізуге болады, ал қалғандары «басқа» топқа енеді.

Қанат Маханов, этникалық топтардың аймақтық таралуын қарастырғанда, татарлардың елдің солтүстігі мен оңтүстігінде басым екенін және елдің барлық аймақтарында тұрақтылықтарын, ал түрік тектес этностар негізінен Оңтүстік Қазақстанда қоныстанғанды жөн көретіндігін мәлімдеді. Ол еуропалық этникалық топтың Алматы мен Нұр-Сұлтан сияқты ірі қалалардан басқа, өзге аймақтармен са-

Visual representation: largest minority by district

етник азінлікларн топлам нүфус ішіндекі оранларнн 2010-2020 ыллари арасында %27.3'ten %21.9'a kadar дүштүгүнү сөyledi. Lakin Özbek, Kırgız, Azerbaycanlı, Tacik gibi etnik azınlıklar ise Türk kökenli grup olarak değerlendirdiği kategoridekilerin payının aynı dönem içerisinde %7.15'ten %7.5'e arttığının gözlemlendiğini dile getirdi. Her ne kadar Kazakistan'da 130 farklı etnik grubun yer aldığı bilirse de istatistiklerde sadece en büyük 30 gruba ait verilere ulaşılabildiğini geri kalanların ise "diğer" grubuna dahil edildiğini ifade etti.

Kanat Mahanov, etnik grupların bölgesel dağılımlarına bakıldığında ise Tatarlar'ın Kuzey ve Güneyi ağırlıklı olmak üzere ülkenin dört bir yanında yaşadıklarını belirtirken Türk kökenlilerin ise genelde Güney Kazakistan'a yerleşmeyi tercih ettiklerini dile getirdi. Avrupalı etnik grubun içerisindekilerin ise Almatı ve Nur-Sultan gibi büyük şehirlere ek olarak her ne kadar azalan bir oranda olsa da Kuzey bölgelerinde diğer bölgelere nazaran daha çok yaşadıklarını vurguladı. İlginç bir not olarak Kazaklar'ın avdanlar boyunca verilerine bakıldığında bilinenin aksine Kuzey Kazakistan'da baskın grup olarak yer alırken, Güney'de sanılandan daha az bir çoğunluğa sahip olduklarını ve büyük şehirler hariç genelde azınlıklardan daha az sayı-

лыстырғанда солтүстік өңірлерде қазір азайды дегенмен де көбірек өмір сүретіндігін баса айтты. Қызықты жағдай ретінде, қазақтардың аудандар бойынша қазіргі орналасуы, дәстүрлі ұғымға қайшы, себебі статистикалық мәліметтерде қазақтар Солтүстік Қазақстан аудандарында басым орналасқан болса, Оңтүстікте үлкен қалаларды қоспағанда қазақтар аймақтарда біз ойлағаннан азырақ қоныстанғанын айтты. Осы талдау барысында қазақтар үлкен қалаларда және белгілі бір аймақтарда тығыз өмір сүруді жөн көруінен, басқа аудандарда аз болуы мүмкін деген пікір білдірді. Тиісінше, олардың жалпы халық санындағы үлесінің өсуіне байланысты баяу қарқынмен өссе де бүкіл елге таралғаны байқалғанын мәлімдеді.

Зерттеуші Қанат Маханов жалпы алғанда 30 ірі этникалық топтардың 12-нің ғана жалпы халық санындағы үлесі артып келгенін, ал қалғандары әртүрлі қарқынмен азайғанын көрсетті. Егер аймақтық тұрғыдан қарайтын болса, елдегі халық санының жартысынан көбі Алматы, Нұр-Сұлтан және Шымкент сияқты ірі қалалардың өсуіне тиесілі екенін атап өтті. Сонымен қатар, Қанат Маханов осы тенденци-

da bulunduklarını dile getirdi. Bu eğilim analizleri içerisinde Kazaklar'ın çoğunlukla büyük şehirlerde ve belirli bölgelerde yoğun olarak yaşamayı tercih etmelerinin, diğer yerleşkelerde daha az olmalarının nedeni olabileceği görüşünü ifade etti. Buna bağlı olarak da toplam nüfus içindeki paylarının da artması nedeniyle her ne kadar yavaş olsa da ülke geneline yayıldıklarının gözlemlendiğini de bildirdi.

Araştırmacı Kanat Mahanov, genel itibarıyla bakıldığında, en büyük 30 etnik grup arasında sadece 12'sinin toplam nüfus içerisindeki paylarının artmakta olduğunu diğerlerinin ise değişik oranlarda düşmekte olduğunu dile getirdi. Bölgesel olarak bakılacak olursa ülke nüfusundaki artışın yarısından fazlasının Almatı, Nur-Sultan ve Çimkent gibi büyük şehirlerdeki yükselişe ait olduğunu ifade etti. Kanat Mahanov bu eğilimlerin bu koşullar altın-

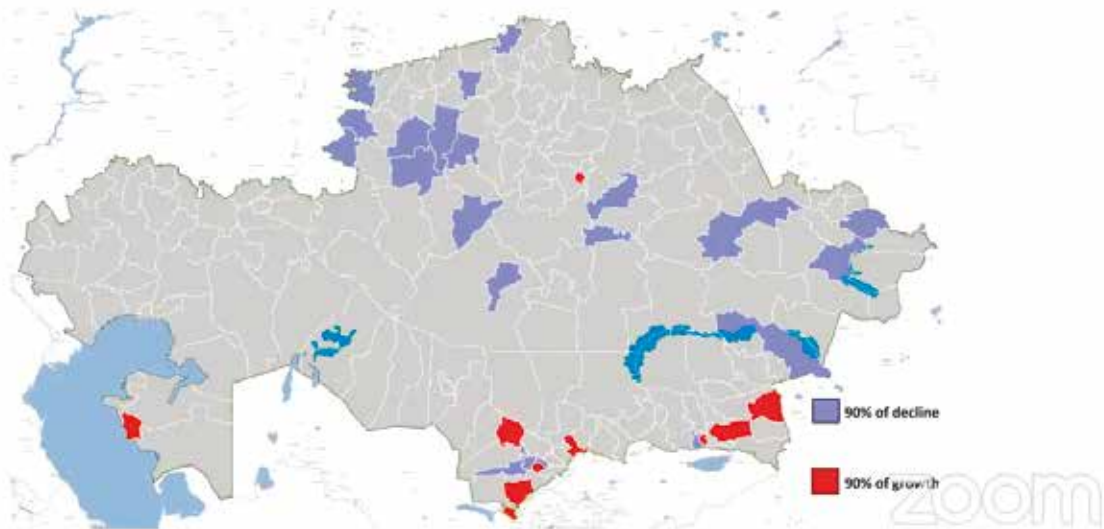
ялардың жалғасы еуропалық этностардың жалпы халық санындағы үлесінің келешекте айтарлықтай төмендеуі және түркі халықтары мен қазақтардың санының көбеюіне алып келуі мүмкін деген болжам жасады.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша өз ойларымен бөлісті.

da devam etmesi ile gelecekte Avrupalı etnik grup mensuplarının toplam nüfus içerisindeki paylarında önemli düşüşlerin yaşanma ihtimali bulunduğu Türk kökenli etnik grupların ve Kazaklar'ın ise sayılarının daha fazla artacağını öngördüğünün bilgisini paylaştı.

Seminerin sonunda katılımcılar konu ile ilgili görüşlerini paylaştılar.

Visual representation: Geography of 90% population change among Turkic or Central Asian minorities

7 ОCAK 2021 TAPIHINDE AVRASYA APACTIPMA ENCTITÜSÜ VE DIŞ POLİTİKA ENCTITÜSÜ "AVRASYA'NIN PARLAYAN YILDIZI KAZAKİSTAN VE AVRASYA APACTIPMA ENCTITÜSÜ DENEYİMİ" KONULU BİR PROGRAM DÜZENLEDİ.

2021 ЖЫЛЫ 7 ҚАҢТАРДА ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ МЕН СЫРТҚЫ САЯСАТ ИНСТИТУТЫ «ЕУРАЗИЯНЫҢ ЖАРЫҚ ЖҰЛДЫЗЫ, ҚАЗАҚСТАН МЕН ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ ТӘЖІРИБЕСІ» БАҒДАРЛАМАСЫН ҰЙЫМДАСТЫРДЫ.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü, Dış Politika Enstitüsü ile birlikte düzenlenen etkinlikte Kazakistan üzerine yapılan çalışmalarda bölgede faaliyet gösteren enstitülerden birisi olan Avrasya Araştırma Enstitüsü, bölgesel çalışmalardaki kendi deneyimlerini paylaştı. Enstitü müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, Üniversitenin misyon ve vizyonu doğrul-

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Еуразия ғылыми-зерттеу институты, Сыртқы саясат институтымен бірге ұйымдастырған іс-шарада Қазақстан бойынша зерттеулер жүргізетін институттардың бірі болып табылатын Еуразия ғылыми-зерттеу институты аймақтану бойынша өзінің тәжірибесімен бөлісті. Институт директоры доцент доктор Вакур Сүмер Университеттің миссиясы мен көзқарасына сәйкес академиялық тұрғыдан Қазақстан мен Түркия арасындағы қатынастардың дамуына үлес қосу мақсатында жүргізілген іс-шаралар туралы әңгімеледі. Жалпы еуразиялық географияны қамти отырып, әсіресе Орталық Азия мен Қазақстанның экономика, қаржы, энергетика, халықаралық қатынастар, тіл, тарих және әлеуметтік мәселелерге баса назар аударылатындығын айтты. Сонымен қатар, бұл зерттеулердің ағылшын, қазақ, орыс және түрік тілдерінде басыла отырып едәуір кең аудиторияға қол жеткізілгенін мәлімдеді. Білімді стратегияға айналдыру мақсатында жүргізілген зерттеулерде шешім қабылдаушыларға саясат бойынша ұсыныс беру және туыстас салалардағы әдебиетке үлес қосу мен академиялық іс-шаралардың жүзеге асырылғанын мәлімдеді.

Сыртқы саясат институтының жетекшісі профессор доктор Хүсейн Бағжы Еуразия ғылыми-зерттеу институтының зерттеулерін мұқи-

tusunda ve başta Kazakistan ve Türkiye arasındaki ilişkilerin akademik çerçevede geliştirilmesine katkı sağlama amacıyla yürütülen çalışmalardan bahsetti. Genel itibarıyla Avrasya coğrafyasını kapsayan, özelde ise Orta Asya ve Kazakistan üzerine ekonomi, finans, enerji, uluslararası ilişkiler, dil, tarih ve sosyal konularına ağırlık verildiğini dile getirdi. Üstelik bu çalışmaların İngilizce, Kazakça, Rusça ve Türkçe yayınlanarak çok daha büyük kapsamlı okuyucu kitlesine ulaşıldığını belirtti. Bilgiyi stratejiye dönüştürme amacıyla yapılan araştırmalarda karar vericilere politika önerileri sunulması ve ilgili alanlardaki literatüre katkıda bulunulması mantığı ile akademik faaliyetlerin hayata geçirildiğini ifade etti.

Dış Politika Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Hüseyin Bağcı Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün çalışmalarını yakından takip ettiğini ve bölgesel çalışmalar yürüten araştırmacılar açısından oldukça önemli ve gerek duyulan İngilizce ve Türkçe yayınları ile de akademik bilgi zenginliğini artıran ender kuruluşlardan biri olduğunu dile getirdi. Yürütülen faaliyetler ile de pek çok güncel konuya ışık tutulduğunu ve akademik bağların oluşturulmasında önemli rol oynadığını sözlerine ekledi ve Doç. Dr. Vakur Sümer'den detaylı bilgiler vermesini istedi.

Doç. Dr. Vakur Sümer Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün kurulduğu Ağustos 2014'den bu yana yukarıda bahsedilen amaçları doğrultusunda kaliteli işlere imza atarak kısa süre içinde akademik camiada tanınmaya başladığını vurguladı. Bu çalışmalara örnek olarak Uluslararası Ekonomi, Finans ve Enerji Kongresi (EFE) olarak tabir edilen ve her iki senede bir düzenlenen etkinliğini enstitünün en önemli marka faaliyetlerinden birisi olduğunu belirtti. Her kongreye 100'e yakın alanında uzman kişilerin yanı sıra dünyaca ünlü 2015 Nobel ödülü sahibi Prof. Dr. Aziz Sancar gibi bilim dünyasının önemli kişilerinin de katılım göstermesinin hem bölge çalışmalarına hem de Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün akademik faaliyetlerine gösterilen ilgi ve değeri tasvir ettiğinin altını çizdi.

Enstitü bünyesinde Türk Dünyası'ndan pek çok kuruluşla akademik çerçevede yürütülen ortak araştırmalar ve organize edilen etkinliklerin, bu alanlara kendi katkılarını sağlayan uzmanların arasında bir platform görevi görmesinde de büyük yarar görmekte olduğunu vurguladı. Uluslararası Maturidilik Sempozyumu (2015), Hoca Ahmet Yesevi'nin Manevi Mirası isimli Uluslararası Yesevi Çalıştayı (2016), Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın verdiği "Türk

ят қадағалайтынын және аймақтық зерттеулер жүргізетін зерттеушілер үшін өте маңызды екенін және ағылшын және түрік басылымдарымен академиялық білімнің байлығын арттыратын бірегей институттардың бірі екенін айтты. Өткізілген іс-шаралардың көптеген өзекті мәселелерге жол көрсеткенін және академиялық байланыстардың қалыптасуында маңызды рөл атқарғанын айта отырып, доцент доктор Вакур Сүмерден толық ақпарат беруін сұрады.

Доцент доктор Вакур Сүмер Еуразия ғылыми-зерттеу институты құрылған 2014 жылдың тамызынан бастап жоғарыда аталған мақсаттарға сәйкес сапалы жұмыстарға қол қою арқылы академиялық қауымдастыққа аз уақыт ішінде таныла бастағанын баса айтты. Осы зерттеулердің мысалы ретінде екі жылда бір рет өткізілетін Халықаралық экономика, қаржы және энергетикалық конгресс (EFE) деп аталатын іс-шара институттың ең маңызды брендтік іс-шараларының бірі болып табылатынын мәлімдеді. Әр конгреске 100-ге жуық сарапшылардан басқа, әлемге әйгілі 2015 жылғы Нобель сыйлығының лауреаты профессор доктор Азиз Санжар сияқты ғылым әлемнің көрнекті қайраткерлерінің қатысуы әрі аймақтық зерттеулерге әрі Еуразия ғылыми-зерттеу институтының академиялық қызметіне деген қызығушылығы мен құндылығын бейнелейтіндігін атап өтті.

Институт аясында Түркі әлемінің көптеген мекемелерінің академиялық шеңберінде ұйымдастырылған бірлескен зерттеулер мен іс-шаралар осы салаларға өзіндік үлестерін қосатын сарапшылар арасында платформа болудың үлкен пайдасын көретіндігін баса айтты. Халықаралық Матуридизм симпозиумы (2015), Қожа Ахмет Ясауидің рухани мұрасы атты Халықаралық Ясауи семинары (2016), профессор доктор Илбер Ортайлының «Түркі әлемі мен түркология зерттеулерінің өзекті мәселелері» конференциясы (2018) және Халықаралық түрік тарихы мәтіндерін зерттеу симпозиумы (2019) сияқты ортақ тарихымызға нұсқау көрсететін іс-шаралар өткізілгенін мәлімдеді. Бұлардан басқа «Абай және түркі әлемі», «Азия-Тынық мұхиты еркін сауда келісімі және оның ғаламдық жүйеге көп өлшемді әсері», «COVID-19 әсеріндегі жаңа жаһандық эко-саяси күн тәртібі» және «Аймақтық деңгейде Қазақстан-Түркия қатынастары» сияқты көптеген

Дүниәсі ve Түркoloji Ғалымдарының Гүнәл Мәселәлери" Конференсі (2018), Uluslararası Türkçe Tarih Metin Araştırmaları Sempozyumu (2019) gibi ortak tarihimize ışık tutan etkinliklerin gerçekleştirildiğini belirtti. Bunlara ek olarak "Abay ve Türk Dünyası", "Asya-Pasifik Serbest Ticaret Anlaşması ve Küresel Sistem Üzerindeki Çok Boyutlu Etkileri", "COVID-19 Etkisinde Yeni Küresel Eko-Politik Gündem" ve "Bölgesel Düzeyde Kazakistan-Türkiye İlişkileri" gibi güncel meseleler de dahil olmak üzere pek çok çalıştay, panel, konferans ve seminerlerin düzenlendiğini dile getirdi.

Bu başarıların da uluslararası kuruluşların ilgisi ni çekerek çeşitli dünya çapındaki düşünce kuruluşları sıralamalarında karşılığını bulduğunu ifade etti. Bu noktada Küresel Düşünce Kuruluşları Endeksi'ne değinerek, Enstitü'nün ilk olarak 2018'de girdiği bu listelemede yıllar itibarıyla saygınlığını artırarak hem bulunduğu sıralamalarda yükseldiğini hem de farklı listelemelere de girmeyi başardığının altını çizdi. Bugüne kadar elde edilen başarılarında önceki yönetim kadrosu, enstitü çalışanlarının emeğine ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Sayın Prof. Dr. Mühittin Şimşek'e ve şahsında tüm Üniversite camiasına, sağladığı desteklerden ötürü teşekkürlerini bildirdi. Kurulan bu enstitü yapısının akademiye şu ana kadar sağlamakta olduğu katkının bir örnek teşkil edebileceğini belirtti.

өзекті мәселелер, соның ішінде семинарлар, панельдер, конференциялар мен семинарлар өткізілгенін мәлімдеді.

Бұл жетістіктер халықаралық ұйымдардың назарын аударғанын және әлемдегі түрлі сараптама орталықтарының рейтингінде танылғаны жайлы әңгімеледі. Бұған қоса Global Think Tanks индексіне сілтеме жасай отырып, Институттың 2018 жылы алғаш енгізілген бұл тізімде жылдар ішінде беделін жоғарылата отырып әрі орналасқан рейтингте жоғарылағанын және әртүрлі басқа тізімдерге еніп үлгергенін атап өтті. Осы уақытқа дейін қол жеткізген жетістіктерде алдыңғы басқару құрамына, институт ұжымына және Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Өкілетті кеңес төрағасы, профессор доктор Мұхиттин Шимшекке және оның атынан бүкіл университет қауымдастығына қолдау көрсеткендері үшін алғыс айтты. Осы институт құрылымы осы уақытқа дейін академияға қосқан үлесі үшін үлгі бола алатынын айта келе, ол әрқашан Еуразия ғылыми-зерттеу институтының тәжірибесін әрдайым студент бауырларымызбен бөліскісі келетіндігін мәлімдеді.

rek Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün deneyimlerini her zaman öğrenci kardeşlerimizle de paylaşmak istediğini dile getirdi.

**10 OCAK 2021 TARİHİNDE
ULUSLARARASI GENÇ BİLİMCİ,
GİRİŞİMCİ VE MENTÖRLERİ AĞI,
HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI
TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ
AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
VE TÜRKİYE ENERJİ STRATEJİLERİ VE
POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ
İŞBİRLİĞİNDE “TÜRK DÜNYASININ
GELECEK ENERJİ PERSPEKTİFLERİ”
BAŞLIKLIL PANEL DÜZENLENDİ.**

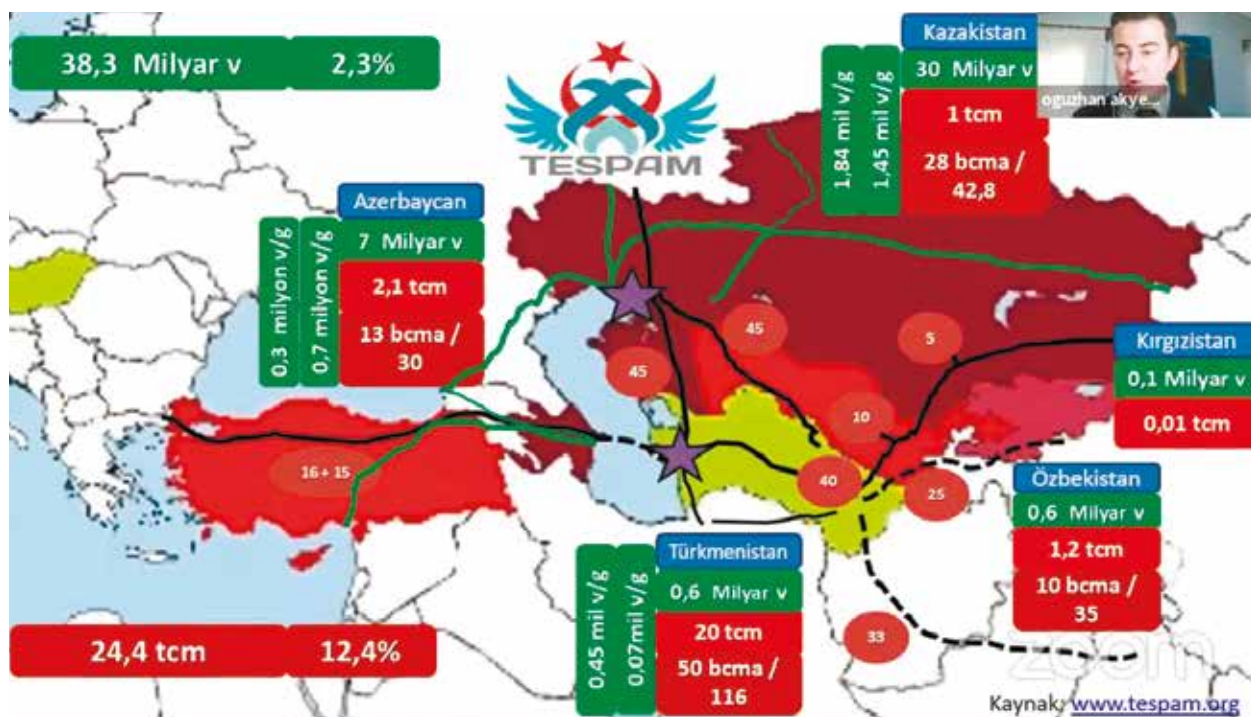
10 қаңтар 2021 жылы Халықаралық жас ғалымдар, кәсіпкерлер мен тәлімгерлер желісі, Қожа Ахмет Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университеті мен Еуразия ғылыми-зерттеу институты және Түркияның энергетикалық стратегиясы және саясатын зерттеу орталығымен бірлесе отырып, «Түркі әлемінің болашақ энергетикалық перспективалары» атты панель өткізілді.

Халықаралық жас ғалымдар, кәсіпкерлер мен тәлімгерлер желісі, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті мен Еуразия ғылыми-зерттеу институты және Түркияның энергетикалық стратегиясы және саясатын зерттеу орталығымен бірлесе отырып, «Түркі әлемінің болашақ энергетикалық перспективалары» атты онлайн панель өткізіп, Түркі әлеміндегі энергетикалық ресурстар, энергетикалық саясат және жаңартылатын энергияның болашағы жайлы пікір алмасты.

Аталмыш панельдің модераторлығын Гази Университетінің оқытушысы, Халықаралық жас ғалымдар, кәсіпкерлер мен тәлімгерлер желісінің (ULUG) тәлімгері, профессор доктор Эрол Курт жүргізген болса, панельге ULUG бас үйлестірушісі, TÜBİTAK бас сарапшысы Фатих М.Шахин, Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент доктор Вакур Сүмер, Түркияның Өнеркәсіптік Даму Банкі (TSKB) Энергетикалық жұмыс тобының төрағасы PhD Кубилай Кавак, TESPAM төрағасы Оғузхан Акі-енер және Еуразия ғылыми-зерттеу институтының сарапшы аға зерттеушісі Өмірбек Қанай қатысты.

ULUG бас үйлестірушісі, TÜBİTAK бас сарапшысы Фатих М.Шахин, өзінің кіріспе сөзінде өте жақсы кездесу және панель болатынына сенім көрсететінін және панельдегі басқа спикер-

Уluslararası Genç Bilimci, Girişimci ve Mentörleri Ağı, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü ve Türkiye Enerji Stratejileri ve Politikaları Araştırma Merkezi işbirliğinde “Türk Dünyasının Gelecek Enerji Perspektifleri” ana temalı çevrimiçi panel gerçekleştirilerek Türk dünyasındaki enerji kaynakları, enerji politikaları ve yenilenebilir enerjinin geleceği değerlendirildi.

Уluslararası Genç Bilimci, Girişimci ve Mentörleri Ağı, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü ve Türkiye Enerji Stratejileri ve Politikaları Araştırma Merkezi işbirliğinde “Türk Dünyasının Gelecek Enerji Perspektifleri” ana temalı çevrimiçi panele Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi, Uluslararası Genç Bilimci, Girişimci ve Mentörleri Ağı (ULUĞ) Mentörü Prof. Dr. Erol Kurt'un moderatörlüğünde ULUĞ Genel Koordinatörü, TÜBİTAK Başuzmanı Fatih M. Şahin, Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası (TSKB) Enerji Çalışma Grubu Başkanı Dr. Kubilay Kavak, TESPAM Başkanı Oğuzhan Akyener ve Avrasya Araştırma Enstitüsü Uzman Araştırmacısı Ömirbek Hanaylı katıldı.

лердің де өте құнды екенін мәлімдеді. Ол ULUĞ-тың жаңа формация енедігін айта отырып, ULUĞ-тың тақырыптық топтары туралы мәлімет берді.

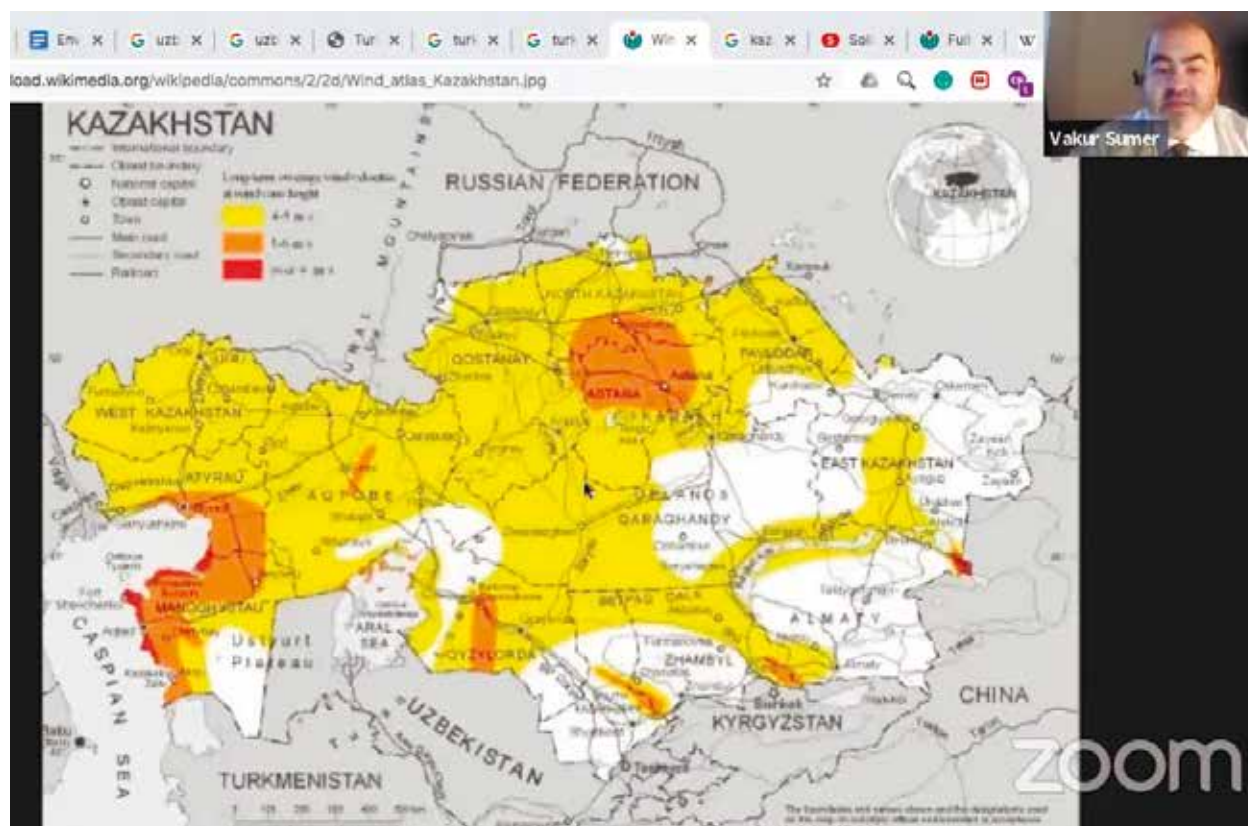
Панельдің алғашқы презентациясын Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент доктор Вакур Сүмер жүзеге асырды. Сүмер өз сөзін панельді жүзеге асыруда маңызды рөл атқарған ULUĞ пен TESPAM ұйымдарына алғыс білдіруден бастады. Орталық Азия дегенде «қазба байлықтар» ойға түсетінін айта келе, ол аталған аймақтың жаңартылатын энергия ресурстарына да бай екенін және болашағы зор екендігін мәлімдеді. Ол Қазақстанның Орталық Азия географиясы бойынша жаңартылатын энергия көздері саласындағы ең озық ел екенін айта отырып, 2020 жылы жаңартылатын энергия көздерінің үлесі жоспарланған 3%-дан төмен болғанын жеткізді. Орталық Азия елдері халық тығыздығының төмендігіне байланысты күн электр станцияларын құруға жарамды екенін айта келе, олардың энергия өндіруде күн мен желден пайда табудың әлеуеті жоғары екенін мәлімдеді. Ол Орталық Азия елдері арасында жаңартылатын энергия көздері бойынша Түркімен-

ULUĞ Genel Koordinatörü, TÜBİTAK Başuzmanı Fatih M. Şahin, açılış konuşmasında çok güzel bir toplantı ve panel olacağına inandığını belirterek paneldeki diğer konuşmacıların çok değerli olduklarını ifade etti. ULUĞ'un yeni bir oluşum olduğunu konuşmacı olarak ULUĞ tematik grupları hakkında bilgi verdi.

Panelin ilk tebliği Avrasya Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer tarafından gerçekleştirildi. Sümer, konuşmasına söz konusu panelin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynayan ULUĞ VE TESPAM kuruluşlarına teşekkürle başladı. Orta Asya denilince akla "fosil kaynaklar"ın geldiğini belirterek bunun yanında anılan bölgenin yenilenebilir enerji kaynakları bakımından da zengin olduğunu ve gelecek vaad ettiğini söyledi. Kazakistan'ın Orta Asya coğrafyasında yenilenebilir enerji kaynağı alanında en ileri ülke konumunda olduğunu ifade ettikten sonra 2020'de yenilenebilir enerji payının hedeflenen %3'ün altında kaldığını söyledi. Orta Asya ülkelerinin nüfus yoğunluğunun az olması sebebiyle güneş enerjisi santrallerinin kurulması açısından elverişli olduğunu belirterek enerji

станның ең дамымаған ел екенін айтты. Ол жел, күн және тіпті шоғырланған күн сияқты жаңартылатын энергия жүйелері Еуропа елдерінің құрылымына байланысты аз тиімділік беретінін айта келе, Қазақстан сияқты шашыраңқы қоныстанған Орталық Азиялық елдерде осы жүйелерден көбірек тиімділік алына-тынын жеткізді.

Панельдің екінші хабарламасын TSKB Энергетикалық жұмыс тобының төрағасы PhD Кубилай Кавак «Түркияның энергетикалық болашағы» атты тақырыппен жалғастырды. Ол өз сөзін ULUĞ ұйымына жастарға арналған қызметі үшін алғыс білдіре отырып, бұл іс-шаралардың энергетикалық жағынан да өте маңызды екенін мәлімдеді. Энергетиканың көп салалы сала екенін айта келе, оны басқа салалар арқылы қолдамаса, жағымсыз нәтижелер туындайтынын айтты. Ол Данияның жел турбиналарын өндіруде көшбасшы ел екенін, 2000-шы жылдардың басында әлемде 2-ші орынды иеленгенін және жаңартылатын энергия теңгерімделген энергия шығыны жағынан анағұр-

өretiminde güneş ve rüzgardan yararlanma potansiyellerinin yüksek olduğunu belirtti. Türkmenistan'ın Orta Asya ülkeleri arasında yenilenebilir enerji kaynakları bakımından en gelişmemiş ülke olduğunu ifade etti. Rüzgar, güneş hatta konstante güneş gibi yenilenebilir enerji sistemlerinden Avrupa ülkelerinin yapısından dolayı az verim alınacağını söyleyerek Kazakistan gibi dağınık yerleşime sahip Orta Asya ülkelerinde bu sistemlerden daha çok verim alınacağını belirtip sözlerine son verdi.

Panelin ikinci tebliği TSKB Enerji Çalışma Grubu Başkanı Dr. Kubilay Kavak tarafından "Türkiye'nin Gelecek Enerji Perspektifi" başlığıyla gerçekleştirildi. Sözlerine ULUG'un gençlere yönelik yaptığı faaliyetlerden dolayı söz konusu kuruluşa teşekkürle başlayarak bu çalışmaların enerji açısından da çok önemli olduğunu belirtti. Enerjinin çok disiplinli bir alan olduğunu ifade ederek diğer disiplinlerle desteklenmezse ortaya kötü sonuçlar çıkacağını söyledi. Danimarka'nın rüzgar türbini üretiminde öncü ülke olduğunu ve 2000'li yılların başlarında dünyada bu alanda 2. sıraya yerleştiğini belirttiikten sonra seviyelendirilmiş enerji maliyetleri açısından yenilenebilir enerjinin daha avantajlı olduğunu belirtti. Türkiye'de kömürün başka alanlar-

лым тиімді екенін мәлімдеді. Түркияда көмірдің басқа салаларда қолданылуын ескере отырып, Түркияның энергетикалық саясаты жаңартылатын энергияға айналуы керек екендігін айтып сөзін аяқтады.

Панельдің үшінші баяндамасын TESPAM төрағасы Огузхан Акйенер «Кавказдағы энергетикалық мәселелер» деген тақырыппен жалғастырды. Ол бұл мәселе әр түрлі жағынан қарастырылғанын және бұл панельдің пайдасы екенін мәлімдеді. Баяндамасын түркі әлемі тұрғысынан жүзеге асыратынын айта келе бұл мәселеге Кавказды қосатынын және көмірсутегі ресурстарына қатысты ақпарат берді. Қытайдың Қырғызстан мен Тәжікстанда су ресурстарына ие болу стратегиясын жасағанын айта отырып, бұған жол бермеу үшін түркі әлемі жаңартылатын энергия көздерінің стратегияларын жасау арқылы жұмыс жасауы керек екендігін білдірді.

Панельдің соңғы презентациясын «Қытайдың Шығыс Түркістандағы энергетикалық жобалары» деген атпен Еуразия ғылыми-зерттеу институтының аға сарапшысы Өмірбек Қанай өткізді. Ол Шығыс Түркістан Қытайдың табиғи газ

da düşünülmesi gerektiğini söyleyerek Türkiye'nin enerji politikasının yenilenebilir enerjiye evrilmesi gerektiğini vurgulayarak sözlerine son verdi.

Panelin üçüncü tebliği TESPAM Başkanı Oğuzhan Akyener tarafından "Kafkasya'da Enerji Meseleleri" başlığıyla gerçekleştirildi. Konunun çok farklı yönlerden ele alındığını belirtip faydalı bir panel olduğunu söyledi. Tebliğini Türk Dünyası perspektifinde gerçekleştireceğini ifade ederek Kafkasya'yı da bu konuya dahil edeceğini belirten Akyener hidrokarbon kaynakları hakkında bilgi verdi. Çin'in, Kırgızistan ve Tacikistan'daki su kaynaklarına sahip olmak için stratejiler geliştirdiğini söyleyerek bunun gerçekleşmemesi için Türk Dünyasının yenilenebilir enerji stratejileri geliştirerek çalışması gerektiğini belirtip sözlerine son verdi.

Panelin son tebliği Avrasya Araştırma Enstitüsü Uzman Araştırmacısı Ömirbek Hanayı tarafından "Çin'in Doğu Türkistan'daki Enerji Projeleri" başlığıyla gerçekleştirildi. Çin'in doğalgaz üretiminin %19.9'unun Doğu Türkistan'ın oluşturduğunu belirterek değerli madenler açısından da zengin bir bölge olduğundan bahsetti.

өндірісінің 19,9%-ын құрайтынын және оның қымбат металдарға бай аймақ екенін айтты. Ол Шығыс Түркістанның 3 маңызды энергетикалық аймаққа бөлінетіндігін және бұл аймақтардың мұнай мен табиғи газға бай екенін айтып сөздерін аяқтады.

Панель соңында сұрақ-жауап өткізіліп, қатысушылар әртүрлі тақырыптар бойынша пікір алмасты. Панель модераторы профессор доктор Эрол Курт кездесуді панельдің өте қанағаттанарлық және пайдалы болғандығын баса айтып панельді аяқтады.№

Doğru Türkistan'ın 3 önemli enerji bölgesine ayrıldığını söyleyerek bu bölgelerin petrol ve doğalgaz bakımından zengin bölgeler olduğunu ifade ederek sözlerine son verdi.

Panelin sonunda soru-cevap bölümü gerçekleştirildi ve katılımcılar çeşitli alt başlıklarda görüş alışverişinde bulundular. Panel moderatörü Prof Dr. Erol Kurt, panelin çok doyurucu ve yararlı bir şekilde geçtiğini vurgulayarak toplantıyı sonlandırdı.

14 ОCAK 2021 TARİHİNDE HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN KIDEMLİ UZMANI OMİRBЕК HANAYİ "ÇİN'İN İRTİŞ-KARAMAY-URUMÇİ KANAL PROJESİ" BAŞLIKLІ SEMİNER VERDİ.

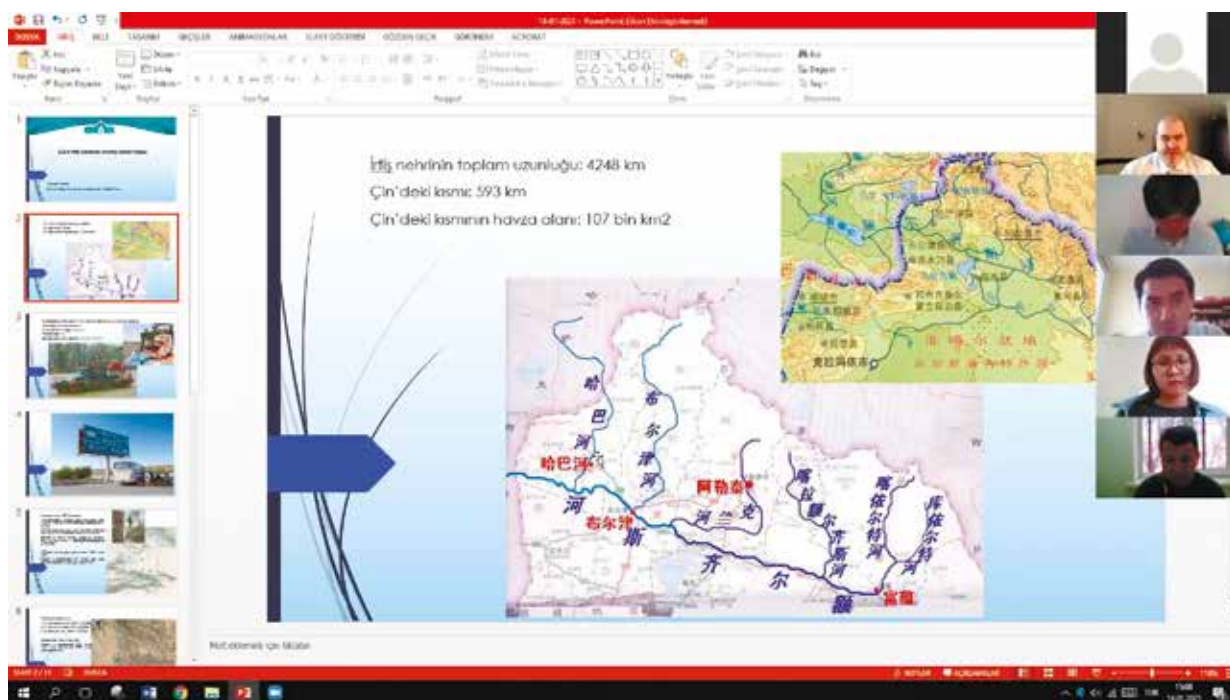
2021 ЖЫЛЫ 14 ҚАҢТАРДА ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ- ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТИ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА САРАПШЫСЫ ӨМІРБЕК ҚАНАЙ «ҚЫТАЙДЫҢ ЕРТІС-ҚАРАМАЙ-ҮРІМШІ КАНАЛЫ ЖОБАСЫ» АТТЫ СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in takdim konuşmasından sonra söz alan Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kıdemli Uz-

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзінен кейін, Еуразия ғылыми-зерттеу институтының аға сарапшысы Өмірбек Қанай Қытайдағы ең ірі су жобаларының бірі болып табылатын Ертіс-Қарамай-Үрімші каналы жобасын, оның мақсаты мен ықтимал әсерлері туралы әңгімеледі. Қанай Қытайдағы Синьцзян-Ұйғыр автономиялық ауданынан (СҰАА) басталып, Қазақстан мен Ресей арқылы Солтүстік Мұзды мұхитқа құятын 4248 шақырымдық Ертіс өзенінің Қытайда небәрі 593 шақырым екенін мәлімдей отырып, Қытайдың Ертістен сумен жабдықтау жобасын трансшекаралық сулар санатында бағалау керек екенін айтты. Қытайдағы соңғы 20 жылдағы ең ірі су жобаларының бірі - Ертіс-Қарамай-Үрімші каналы жобасы 1997 жылы басталғанын айта отырып, жобаның Қытай мемлекеттік кеңесінде 2009 жылы бекітілген «Ертіс бассейнін дамытудың бас жоспары» аясында әзірленіп, жалғасуда екенін мәлімдеді.

Семинардың жалғасында Қанай жалпы 18,24 миллиард юань (шамамен 2,64 миллиард доллар) қаражат салынған жоба Ертістен Қарамай мен Үрімшіні канал арқылы сумен қатмама-сыз етумен қатар, 5 бөгет, 1 гидроэлектро-

manı Omirbek Hanayi, ana hatlarıyla Çin'in en büyük su projelerinden bir olan İrtiş-Karamay-Urumçî Kanal projesini, proje amacını ve projenin olası etkilerini anlattı. Çin'deki Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nden (SUÖB) başlayıp Kazakistan ve Rusya üzerinden Arktik Okuyanusu'na dökülen 4248 kilometre uzunluğundaki İrtiş nehrinin Çin'deki kısmı sadece 593 kilometre olduğunu belirten Hanayi, Çin'in İrtiş'ten su temini projesinin sınıraşan sular kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini dile getirdi. Bu bağlamda Çin'in son 20 yıldaki en büyük su projelerinden biri olan İrtiş-Karamay-Urumçî Kanalı projesinin 1997'de başladığının altını çizen Hanayi, projenin Çin Devlet Konseyi'nin 2009'da onayladığı "İrtiş Havzasını Geliştirme Genel Planı" çerçevesinde geliştirilerek devam ettiğini ifade etti.

Seminerin devamında, Hanayi, toplam 18.24 milyar yuan (yaklaşık 2.64 milyar dolar) yatırım yapılan söz konusu projenin İrtiş'ten Karamay ve Urumçi'ye kanal üzerinden su temini sağlamanın yanı sıra, kanal güzergahı üzerinde 5 baraj, 1 hidroelektrik santrali ve 8 küçük yan kanal inşa edilerek, geçtiği bölgelerdeki ilçelere de içme, kullanma ve sulama suyu temin etmeyi hedeflediğini vurguladı. Kanalin başlangıç noktasında bulunan 635 nolu barajı gibi birkaç baraj ile İrtiş-Karamay-Urumçi Kanalı'nın çoktan tamamlandığını

станция және 8 шағын қосалқы каналдар салу арқылы өтетін аудандарды ауыз сумен, коммуналдық және суармалы сумен қамтамасыз етуге бағытталғанын атап өтті. Каналдың басталу нүктесінде орналасқан 635 бөгеті сияқты бірнеше бөгеттермен бірге Ертіс-Қарамай-Үрімші каналының салынып біткенін айта отырып, жобаның үшінші кезеңі әлі жалғасуда екенін болжанғанын мәлімдеді. Жалпы жоба бойынша егжей-тегжейлі зерттеулердің аздығына назар аударып, алынған әдебиеттерде көбінесе канал туралы жалпы ақпараттың болғандығын айтты.

Қытайдың аймақтағы саясаты шеңберінде жобаның негізгі мақсаттарымен бөліскен Қанай, Қытай СҰАА-ның стратегиялық орналасуына байланысты бұл жобаға үлкен мән беретіндігін атап өтті. СҰАА-ның бай жер асты ресурстарына және көптеген елдермен көршілес орналасқан ерекше географиялық жағдайына тоқтала келе, бұл аймақтың Қытайдың энергетикалық және шикізаттық қажеттіліктерінің өсуі мен Қытайдан Еуропаға дейінгі транспорттық маршрут тұрғысынан өте маңызды екенін жеткізді. Ол аймақтың әлеуметтік-экономикалық және демографиялық құрылымында, әсіресе Қытайдың соңғы жылдары күн тәртібіне шығарған «Белдеу және жол» бастамасы ая-

анлатан Hanayi, projenin üçüncü aşamasının hala devam ettirildiğini tahmin edildiğini belirtti. Genelde söz konusu proje ile ilgili ayrıntılı çalışmaların azlığına da dikkat çeken Hanayi, elde edilen literatürde kanal hakkında çoğunlukla genel bilgilerin yer aldığını bildirdi.

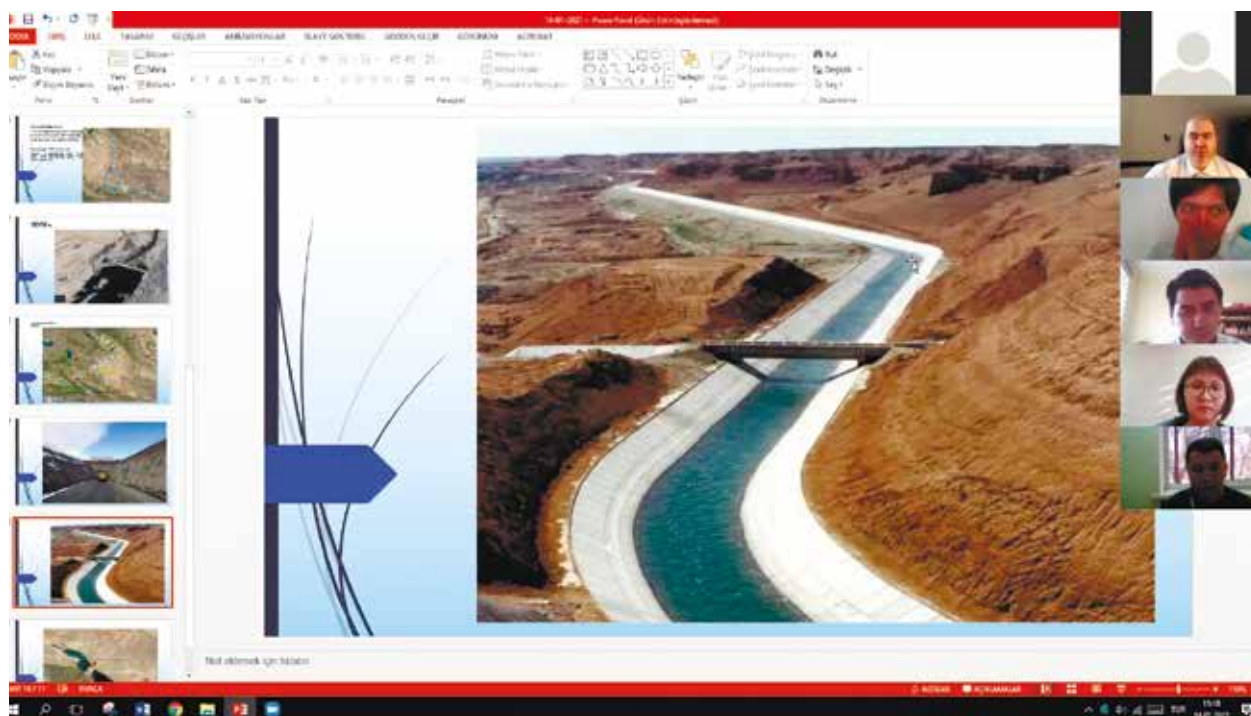
Çin'in bölgeye yönelik politikası çerçevesinde söz konusu projenin arka planı doğrultusunda görüşlerini paylaşan Hanayi, SUÖB'nin stratejik konumundan dolayı Çin'in bu projeye büyük önem verdiğini altını çizerek anlattı. Hanayi, SUÖB'nin zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması ve birçok ülkeyle komşu olan özel coğrafi konumuna değinerek, bölgenin gerek Çin'in giderek artan enerji ve hammadde ihtiyacı, gerekse Çin'den Avrupa'ya kadar uzanan ulaşım güzergahı açısından hayati önem taşıdığını ifade etti. Özellikle Çin'in son yıllarda gündeme getirdiği "Kuşak ve Yol" girişimi çerçevesinde bölgenin sosyo-ekonomik ve demografik yapısında dikkat çekici değişikliklerin yaşandığını söyleyen Hanayi, önümüzdeki dönemde bölgedeki su ihtiyacının giderek artabileceğine dair tahminde bulundu. İrtiş nehrinin Kazakistan için de oldukça önemli olduğunu ve bugüne kadar Çin tarafı ile yapılan görüşmelerde henüz bir anlaşmaya varılamadığını da not eden Hanayi,

сында маңызды өзгерістер болғанын және аймақта су қажеттілігінің алдағы кезеңде біртіндеп ұлғаюы мүмкін екенін білдірді. Ол Ертіс өзенінің Қазақстан үшін де маңызы зор екенін және осы уақытқа дейін қытайлық тараппен келіссөздерде келісімге қол жеткізілмегенін атап өтіп, Қытайдың Ертіске арналған жобаларын мұқият қаралағалап отыру керек екендігін жеткізді.

Семинар соңында қатысушылар тақырып бойынша пікір алмасты. Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент доктор Вакур Сүмер Өмірбек Қанайға өткізген семинары үшін алғысын білдіріп, болашақта осы тақырыпта маңызды басылымдар жасалуы керек екенін айтты.

асlında Çin'in Іртiш'e yөнelik projelerinin iyice incelenmesi gerektiğini belirterek konuşmasını tamamladı.

Seminerin sonunda katılımcılar konuyla ilgili görüş alışverişinde bulundular. Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, semineri için Omirbek Hanayi'ye teşekkür ederek gelecekte bu konuyla ilgili önemli yayınların yapılması gerektiğini söyledi.

19 OCAK 2021 TARİHİNDE HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ İLE TÜRKİYE ENERJİ STRATEJİLERİ VE POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ (TESPAM), ULUSLARARASI ARAŞTIRMA MERKEZİ - KAZAKİSTAN (IRC-K) VE GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ (GASAM) İŞ BİRLİĞİNDE “TÜRK DÜNYASI – HİNDİSTAN İLİŞKİLERİ” E-PANELİ DÜZENLENDİ.

2021 ЖЫЛДЫҢ 20 ҚАҢТАРЫНДА ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ЕУАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ, ТҮРКИЯНЫҢ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ СТРАТЕГИЯСЫ МЕН САЯСАТЫН ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ (TESPAM), ҚАЗАҚСТАН – ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗЕРТТЕУ ОРТАЛЫҒЫ (IRC-K) ЖӘНЕ ОҢТҮСТІК АЗИЯ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР ОРТАЛЫҒЫ (GASAM) БІРЛЕСЕ ОТЫРЫП «ТҮРКІ ӘЛЕМИ - ҮНДІСТАН ҚАТЫНАСТАРЫ» ТАҚЫРЫБЫНДА ЭЛЕКТРОНДЫ ПАНЕЛЬ ӨТКІЗДІ.

Қазақстан Республикасының Анкара қаласындағы Елшілігі мен Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институты бірлесіп, 16 желтоқсан Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күніне арналған «Қазақстан тәуелсіздігінің 29 жылы және жаңа кезең көкжиектері» атты онлайн-панель өткізді.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент доктор Вакур Сүмер модераторлық еткен «Қазақстан тәуелсіздігінің 29 жылы және жаңа кезең көкжиектері» панеліне қатысқан Қазақстан Республикасының Түркия Республикасындағы Төтенше және өкілетті елшісі Абзал Сапарбекұлы мен Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Өкілетті кеңес төрағасы, профессор доктор Мұхиттин Шимшек ашылу сөзін сөйледі.

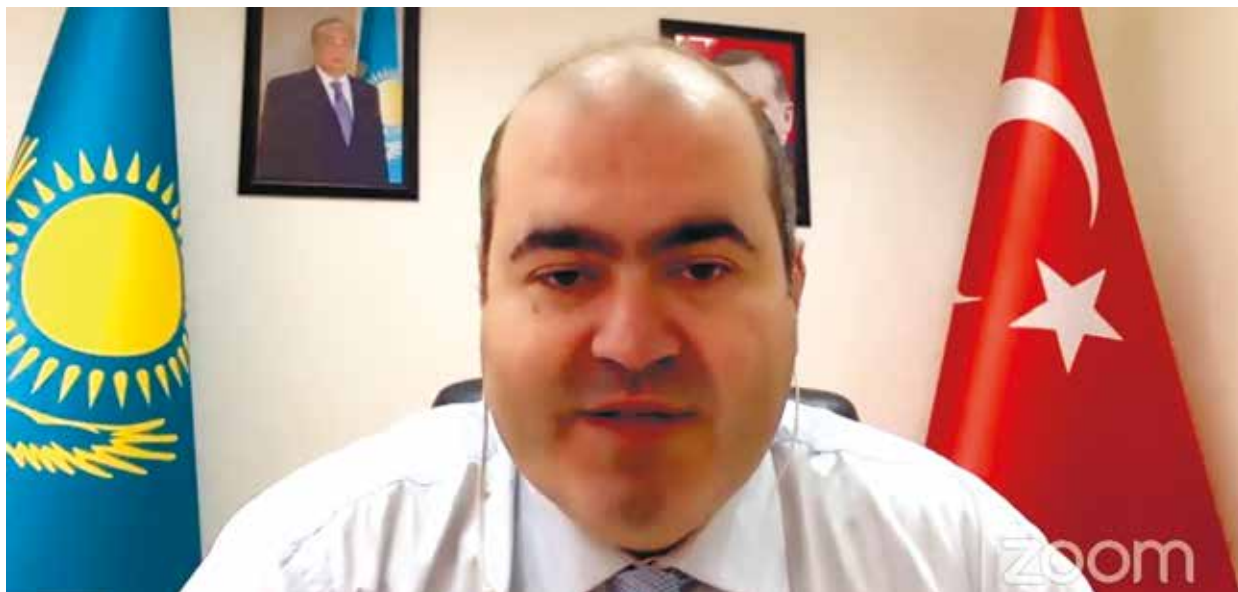
Алдымен, Қазақстан Республикасының Түркия Республикасындағы Төтенше және өкілетті елшісі Абзал Сапарбекұлы өзінің кіріспе сөзінде осы ерекше күннің маңыздылығын атап өтіп, панельге үлес қосқандардың барлығына алғысын білдірді. Елші Абзал Сапарбекұлы өз сөзінде желтоқсан айының Қазақстан тарихындағы өте маңызды ай екенін мәлімдеді. 1917 жылдың 5-13 желтоқсанында Орынбор қаласында өткен 2-ші Жалпықазақ съезі нәтижесінде Алаш автономиясы жарияланғанына тоқталған елші Абзал Сапарбекұлы 70 жылдан кейін, яғни 1986 жылы 16 желтоқсанда тағы да қазақ

India's relations with Kazakhstan

- Declaration of Strategic Partnership, 2009
- Prime Minister Narendra Modi's trip to Kazakhstan in 2015
- ❑ "Connect Central Asia" (2012) policy
- ❑ "Extended neighborhood"
- ❑ the India-Central Asia Dialogue

Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü iş birliğinde 16 Aralık Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Günü anısına, "Bağımsızlığının 29. Yılında Kazakistan ve Yeni Dönem Şifreleri" ana temalı çevrimiçi panel gerçekleştirildi.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in moderatörlüğünü yaptığı "Bağımsızlığının 29. Yılında Kazakistan ve Yeni Dönem Şifreleri" panelinin açılış konuşmalarını yapmak üzere Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekuly ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Sayın Prof. Dr. Muhittin Şimşek panel katıldılar.

İlk olarak açılış konuşmasında bulunan Kazakistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekuly, öncelikle bu özel günün önemini vurguladı ve panele emek veren herkese teşekkürlerini iletti. Sayın Büyükelçi Abzal Saparbekuly konuşmasında, Aralık ayının Kazakistan tarihi bakımından çok önemli bir ay olduğunu belirtti. 5-13 Aralık 1917 tarihlerinde Orenburg şehrinde 2. Kazak Kurultayı'nın yapıldığına ve bunun sonucunda Alaş Özerk Devleti'nin ilan edilmiş olduğuna değinen Sayın Büyükelçi, aradan neredeyse 70 yıl geçtikten sonra 16 Aralık 1986 tarihinde yine Kazak gençlerinin, Almatı'da Kazakistan halkının milli iradesini yok sayan Sovyet kararını protesto ettiğini; ve kanlı bir şekilde bastırılrsa da bu olayın Ka-

жастары Алматыда қазақ халқының ұлттық еркіне мән бермеген Кеңес үкіметінің шешіміне наразылық білдіргенін және қанды жолмен басылғанымен, бұл оқиға қазақ халқының азаттық күресінің символына айналғанын мәлімдеді. Кеңес Одағы 1991 жылы желтоқсанда ыдырап, 1991 жылдың 16 желтоқсанында Қазақстанның тәуелсіздігін жариялағанын айта отырып, бүгінгі кезеңге көз жүгірткенде Қазақстанның 29 жылда үлкен жетістіктерге жеткендігін баса айтты. Қазақстанның мемлекеттік құрылымдауды қысқа мерзімде аяқтағанын және елде бейбітшілік пен тұрақтылыққа қол жеткізгенін айта отырып, Қазақстан түрлі этностардың тату-тәтті өмір сүретін еліне айналғанын, яғни әртүрлі этникалық және діни ерекшеліктері арқылы Қазақстан халқы ортақ құндылықтарды бөлісетін ұлтқа айналғанын атап өтті.

Түркі кеңесі, Еуразиялық экономикалық одақ, Шанхай ынтымақтастық ұйымы және Ислам ынтымақтастық ұйымы сияқты көптеген халықаралық беделді ұйымдардың мүшесі болған Қазақстанның 2017-2018 жылдары Біріккен ұлттар ұйымы Қауіпсіздік кеңесінің тұрақты емес мүшесі болып сайланғандығын атап өткен елшісі Абзал Сапарбекұлы, ядролық қаруы бар оқшауланған ел емес, халықаралық қоғаммен тату және шетелдік инвестицияларға ашық, экономикасы дамыған ел болуды жөн көргенін мәлімдеді. Табысты экономикалық реформалардың нәтижесінде Қазақстан экономикасы қарқынды да-

zak halkının özgürlük mücadelesinin simgesi haline gelmiş olduğunu bahsetti. Kaderin ilginç bir cilvesi olarak Aralık 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkıldığını ve 16 Aralık 1991 tarihinde Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan etmiş olduğunu belirten Sayın Büyükelçi, bugün gelinen aşamada geriye dönüp bakıldığında 29 yıl zarfında Kazakistan'ın büyük başarılarla imza attığını vurguladı. Kazakistan'ın kısa sürede devlet yapılanmasını tamamlamış, ülke içinde barış ve huzuru tesis edebilmiş olduğunu söyleyen Sayın Büyükelçi, Kazakistan'ın, çeşitli etnik grupların bir arada uyum içinde yaşadığı bir ülke haline geldiği, yani çeşitli etnik ve dini kimlikleri ile Kazakistan halkı aynı değerleri paylaşan bir ulus haline geldiğinin altını çizdi.

Türk Konseyi, Avrasya Ekonomik Birliği, Şangay İşbirliği Örgütü ve İslam İş Birliği Örgütü gibi birçok uluslararası saygın örgütlerde yer alan ve dönem başkanlığı yapan Kazakistan'ın 2017-2018 yıllarında da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Daimi Olmayan Üyesi olarak seçildiğini anlatan Sayın Büyükelçi, Kazakistan'ın nükleer silahlı olan ancak tecrit edilmiş bir ülke olmayı değil; uluslararası kamuoyu ile barışık ve yabancı yatırımlara açık ekonomik olarak gelişmiş bir ülke olmayı tercih ettiğini belirtti. Başarılı ekonomik reformların sonucu olarak Kazakistan ekonomisinin hızlı bir şekilde gelişmeye başladığı 1993 yılında 23 milyar dolar olan ülkenin gayri safi yurtiçi hasılasının, 2019 yılında 180 milyar dolara ulaştığını ifade eden Sayın Büyükelçi, ülkenin 1991 yılından

mi basteğan 1993 жылы елдің жалпы ішкі өнім 23 миллиард долларды құраған болса, 2019 жылы 180 миллиард долларға жеткенін білдіре отырып, 1991 жылдан 2019 жылға дейін әлемнің 120 елінен шамамен 350 миллиард доллар шетелдік тікелей инвестиция тартқанын жеткізді. Осы үдерісте, әсіресе, Қазақстан мен Түркия ортақ тарих, мәдениет және рухани құндылықтарды бөліскен бауырлас ел ретінде әрқашан бір-бірін қолдайтындығын баса айта отырып, Қазақстан тәуелсіз боған соң бауырлас Түркияның қолдауын көргенін және Қазақстанның да әрдайым Түркияның қасында болғанын және бұдан кейін де болатынын айтты. Ол сөзін осы бағдарламаны дайындауға үлес қосқандардың барлығына алғыс айтуымен аяқтады.

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Өкілетті кеңес төрағасы, профессор доктор Мұхиттин Шимшек, достас және бауырлас Қазақстан халқын Қазақстан Тәуелсіздігінің 29 жылдығымен құттықтап, әрқашан олардың қуаныштары мен бақыттарын бөлісетіндігін мәлімдеді. Түркияның Қазақстанның тәуелсіздігін бірінші болып мойындағанын әрдайым мақтан тұтатынын, Қазақстанның қуанышы әрдайым Түркияның да қуанышы екенін білдірді. Түркия-Қазақстан қатынастарының екіжақты қарым-қатынастарынан тыс, бір ата-баба ұрпағы болған халықтардың, ұлттардың достығымен ерек-

2019 yılına kadar toplam 120 ülkeden yaklaşık 350 milyar dolar doğrudan yabancı yatırım çektiğini de açıkladı. Bu süreçte özellikle Kazakistan ve Türkiye'nin, ortak tarih kültür ve manevi değerleri paylaşan kardeş ülkeler olarak her zaman birbirini desteklemiş olduğunu önemle vurgulayan Sayın Büyükelçi, Kazakistan'ın bağımsız olduktan sonra kardeş Türkiye'nin her türlü desteğini gördüğünü ve Kazakistan'ın da her zaman Türkiye'nin yanında olduğunu, bundan sonra da olmaya devam edeceğini ifade etti. Bu programın hazırlanmasında emeği ve katkısı olan herkese teşekkür ederek konuşmasını bitirdi.

Sonraki açılış konuşmasını gerçekleştiren Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı Sayın Prof. Dr. Muhittin Şimşek, dost ve kardeş Kazakistan'ın bağımsızlığının 29. yıl dönümü vesilesiyle Kazakistan halkını ve Kazakistanlı kardeşlerini tebrik ederek bu sevinçlerini ve mutluluklarını her zaman paylaştığını belirtti. Türkiye'nin Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmakla her zaman gurur duyacağını, Kazakistan'ın sevincinin her zaman Türkiye'nin kendi sevinci gibi olduğunu dile getirdi. Türkiye-Kazakistan ilişkilerinin iki ülke ilişkisi ötesinde, aynı ataların torunları olan halkların, milletlerin dostluğu ile beraber özel bir ilişki mahiyetinde olduğunu vurguladı. Türkiye ve Kazakistan iki kardeş ülkenin samimiyetle birbirlerini desteklemiş olduklarını ve zor günlerde başarıları bir sınav verdiklerini ifade ederek; dili, kültürü ve tarihi bir olan bu iki halkın binlerce yıl geriye

she қарым-қатынаста екенін баса айтты. Түркия мен Қазақстанды бауырлас екі ел шын жүректен бір-біріне қолдау көрсетіп, қиын күндерде сынақтан сәтті өткендіктерін білдіре отырып, мыңдаған жылдардан бері тілі, мәдениеті мен тарихы бір болған осы екі халықтың серіктестігінің Еуразия географиясы үшін маңызы зор екенін айтты. Қазақстанның стратегиялық маңызы мен географиялық орналасуынан тыс, бауырлас және діндес болғандықтан Түркия мен Қазақстан арасындағы достық пен бауырластық байланыстар әрқашан мықты болатынын баяндады. Қазақстанның дамуына үлес қосу, сауда қатынастардан тыс, бірлікті дамыту Түркияның міндеті екенін айтты. Қазақстанның аймақтық держава ретінде болашаққа қарай қадамын жалғастырып жатқандығын баса айтты. Мұхиттин Шимшек сонымен бірге Қазақстанның 29 жылда қандай жетістіктерге жеткендігін баса айтты. Шимшек сөзін былай жалғастырды: «29 жыл адамдардың өмірінде қандай да бір мағынаны білдіруі мүмкін, бірақ 29 жыл бір мемлекет үшін өте аз уақыт. Бірақ осындай қысқа мерзімде Тұңғыш президент – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың мықты басшылығымен және оның жолын бүгінге дейін жалғастырып келе жатқан Қасым-Жомарт Тоқаевтың басшылығымен Қазақстанның мықты мемлекет болатыны сөзсіз. 29 жыл ішінде ұлтандыру үдерісін аяқтаған, жастарға жол көрсеткен және әлем мемлекеттерінің арасында өз орнын шынымен тапқан осы әдемі елдің соңғы 14 жылының куәсі болған, бүкіл үдерісті бірге өткізген және өзін қазақ ретінде сезіне бастаған адам

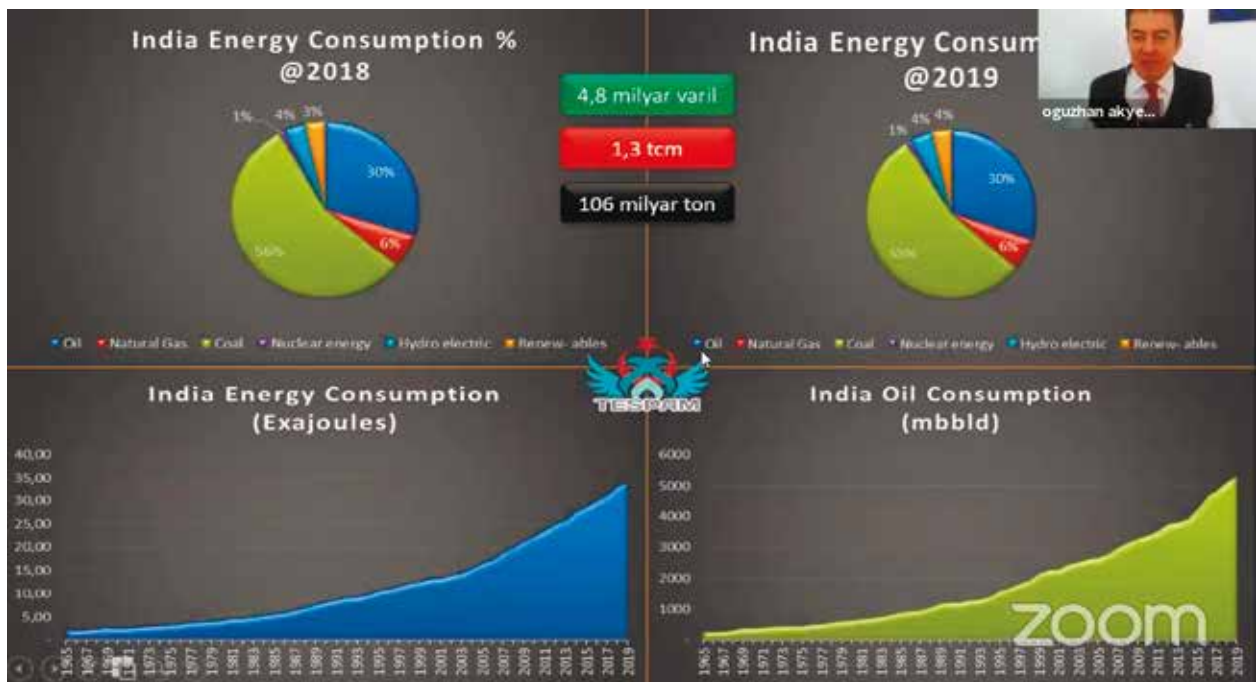
dayanan ortaklığının Avrasya coğrafyası için de büyük anlamlar taşıdığını söyledi. Kazakistan'ın stratejik önemini ve coğrafi konumunun çok daha ötesinde, soydaş ve dindaş olunması sebebiyle, Türkiye ve Kazakistan arasındaki dostluk ve kardeşlik bağlarının her zaman sağlam olduğunu belirtti. Kazakistan'ın gelişimine katkıda bulunmak, ticari ilişkilerin dışında da birlik ve beraberliği geliştirmenin Türkiye'nin sorumlulukları arasında olduğunu söyledi. Kazakistan'ın geleceğe emin adımlarla, bölgesel bir güç olarak yürümeye devam etmekte olduğunu vurguladı. Sayın Prof. Dr. Muhittin Şimşek, 29 yıl içerisinde Kazakistan'ın nereden nereye geldiğini kendilerinin de müşahade ettiklerini vurguladı. Prof. Şimşek sözlerine şöyle devam etti: "29 yıl insanların ömründe bir anlam ifade edebilir fakat ülkelerin ömründe 29 yıl çok az bir zamandır. Ama bu kadar az bir zaman içerisinde güçlü liderliğiyle kurucu Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in güçlü liderliği ile ve bugün de yine onun yolundan devam eden Kasım Comart Tokayev'in liderliği ile Kazakistan Cumhuriyeti ilelebet payidar olacaktır. 29 yıl içerisinde devletleşme sürecini tamamlamış, gençlerine vizyon vermiş ve gerçekten dünya devletleri arasındaki yerini almış bu güzel ülkenin son 14 yılına şahitlik yapmış, bütün süreci beraber yaşamış, içinde bulunmuş ve artık kendisini bir Kazak gibi hissetmeye başlamış birisi olarak, toprakları vatan yapan onun uğrunda verilen şehitlerin kanıdır. Kazak halkının her türlü sömürüye zulme karşı bitmeyen başkaldırıları dolu tarihi vardır ve bunun bir göstergesi Jeltoksan olaylarıdır. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi olarak yıllardır Jeltoksan olaylarını anmaktayız ve Kazakistan'ın bağımsızlık gününü yürekten kutlarız. Jeltoksan olaylarında dökülen kanlar ve verilen canlar bugün uzun süre bir zalim rejim boyunca bastırılıp söndürüldü zannedilen Kazak milî ruhunun hangi derecede yaşadığını bütün dünyaya göstermiştir. 1986 yılının 16-17 Aralık günleri Sırım Batur'un, Sultangazi'nin, Kenesarı oğlu Kasım'ın, Mağcan Cumabay'ın mezarlarında başlarını kaldırarak Almatı caddelerinde kükreten torunlarına bakıp 'biz boş yere ölmedik, bizim attığımız adımı torunlarımız tamamlıyor, bizim hedeflediğimiz murada çocuklarımız yetişti yetişiyor Allah'a şükür' demiştir ve ruhları huzur bulmuştur. Bugün o gün canlarını veren Kazak gençlerin bugünkü Nursultan Nazarbayev'in ve Kasım Comart Tokayev'in 'Bolaşak' dediği geleceğe yüklediği misyon onların yaptığından farklı değildir. Kendi kültüründen de asla vazgeçmeyen bir gençlik ile Kazakistan daha da emin adımlarla yarına doğru yürümektedir. Nazarbayev'in bir konuşmasında gençlere hitaben 'bağımsızlık mühimdir ama bağımsız kalmak daha mühimdir' demektedir.

↑

ретінде осы жерді Отан еткен бұл шейіттердің қаны деп атауға болады. Қазақ халқы кез-келген қанауға, езгіге қарсы шексіз көтерілістерге толы тарихқа ие және оның көрсеткіші - Желтоқсан оқиғалары. Қожа Ахмет Ясауи университеті ретінде біз Желтоқсан оқиғаларын бірнеше жылдан бері еске алып келеміз және мен Қазақстанның тәуелсіздік күнін шын жүректен құттықтаймын. Желтоқсан оқиғаларында болған қантөгістер мен қиылған қыршын өмірлер бүкіл әлемге қатал режим кезінде ұзақ уақыт бойы басылып-жаншылды делінген қазақтың ұлттық рухының қаншалықты екенін көрсетті. 1986 жылдың 16-17 желтоқсанында Сарым Батыр, Кенесарының ұлы Қасым, Сұлтанғазы және Мағжан Жұмабай қабірлерінен бір унап тұрып, Алматы көшелерінде дүр сілкіндірген немерелеріне қарап, «біз бекер өлген жоқпыз, біздің немерелеріміз біз жасаған қадамды аяқтады, Құдайға шүкір, біз көздеген мақсатқа балаларымыз қол жеткізді» деген және жандары тыныштық тапқан болар.

Бүгін сол кезде өмірінен айрылған қазақ жастары, бүгінгі Нұрсұлтан Назарбаев пен Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Болашақ» деп атайтын миссияның атқарған істерінен еш айырмашылығы жоқ. Өз мәдениетінен ешқашан бас тартпайтын жастармен бірге Қазақстан ертеңгі күнге одан да нық қадамдармен қадам басып келеді. Назарбаев сөйлеген сөзінде жастарға үндеу жасай отырып, «тәуелсіздік маңызды, бірақ тәуелсіз болып қалу одан да маңызды» деді. Осы ойлармен тек Қазақстанның ғана емес, барлық басқа елдердің тәуелсіздігі 16-17 Желтоқсанда қазақ жастары көтерген азаттық туынан кейін келді. Басқаша айтқанда, олар тек қазақ халқының ғана емес, бүкіл түркі әлемінің тәуелсіздік алауын тұтатты. Нұрсұлтан Назарбаев пен бүгінгі Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың басшылығымен жастарға жол ашу үшін байыпты инвестициялар салынууда. Осыны ескере отырып, университет ретінде Қазақстан Республикасының және, әрине, Түркия Республикасының достық қарым-қатынасын нығайту үшін жастарды осылай тәрбиелей береміз». Профессор, доктор Мухиттин Шимшек сөзін бауырлас Қазақстан Республикасының тәуелсіздік күнін шын жүректен құттықтағанын және барлығына құрмет көрсеткенін білдірумен аяқтады.

Әлемдік экономика және халықаралық қатынастар институтының директоры, профессор доктор Әкімжан Арупов әлемдік экономикадағы

Bu düşüncelerle sadece Kazakistan'ın değil tüm diğer ülkelerin bağımsızlığı 16-17 Jeltoksan'da Kazak gençlerinin kaldırdığı özgürlük bayrağının ardından gelmiştir. Yani onlar sadece Kazak halkının değil tüm Türk dünyasını bağımsızlık meşalesini ateşleyen meşaleler, ışıklar, çakmaklar olmuşlardır. Nursultan Nazarbayev ve bugünkü Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev liderliğinde çok ciddi yatırımlar yapılarak gençlerin önü açılmaya çalışılmaktadır. Bu düşüncelerle, üniversite olarak Kazakistan Cumhuriyeti'nin ve elbette Türkiye Cumhuriyeti'nin kardeşliğinin daha güçlü kılınabilmesi için gençlerimizi bu mantıkla yetiştirmeye devam etmekteyiz." Sayın Prof. Dr. Muhittin Şimşek, son söz olarak kardeş Kazakistan Cumhuriyeti'nin bu bağımsızlık gününü can-u gönülden tebrik ettiğini ve herkese saygılar sunduğunu ifade ederek konuşmasını bitirdi.

Küresel Ekonomi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Akimjan Arupov dünya ekonomisi içinde Kazakistan'ın ekonomi gündemi ve ekonomik eğilimlerinden bahsetmiştir. 1991 yılında Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından bu yana kendisini dünya ekonomisine uyarlamak adına önemli adımlar attığını belirtmiştir. Devlet kurumlarının dünyanın gelişmiş ülkelerinin standartlarına getirilmesinin amaçlandığı gibi özellikle toplumun orta sınıfının hayat kalitesinin düzeyinin yukarılara çekilmesi için de gerekli adımları attığını anlatan Prof. Dr. Arupov, Kazakistan'ın özellikle

Қазақстанның экономикалық күн тәртібі және экономикалық тенденциялары туралы аңғимеледі. Ол Қазақстан тәуелсіздік алған 1991 жылдан бастап өзін әлемдік экономикаға бейімдеу үшін маңызды қадамдар жасағанын мәлімдеді. Мемлекеттік мекемелердің әлемнің дамыған елдерінің стандарттарына келтіру мақсатын көздеумен қатар, әсіресе қоғамның орта таптарының өмір сүру сапасын көтеру үшін қажетті қадамдар жасағанын айта отырып, Қазақстанның, әсіресе антиядролық шараларда өзін көрсеткенін, Семейдегі ядролық сынақ алаңын жауып тастағанын еске салды. Арупов өз сөзін былай жалғастырды: «Елде түрлі діндердің болуына сүйене отырып, Қазақстан діндер арасындағы диалогты арттыру мен қалыптастыру бойынша өзінің міндетін орындады. Жаңа астана Астана (Нұр-Сұлтан) Қазақстанның дамып, өзгеріп отырған келбетін бейнелейтін бренд-қала ретінде жасалды. Сондай-ақ, Қазақстан өз аймағындағы экономикалық көшбасшыға айналу үшін қажетті шараларды қабылдауда. Қазақстан өзінің географиялық орналасуына байланысты бүкіл тарих бойы стратегиялық маңызды болды және солай бола береді. Патшалық Ресей мен Кеңес Одағы кезіндегі қазақ халқының бастан кешкен қиыншылықтары, аштық пен жоқшылық салдарынан болған өлімдер туралы ұмытпау керек. Тәуелсіздік алғаннан кейін біраз жеңілдеген Қазақстан өзінің дипломатиясымен әлемдік

anti nükleer çalışmalarında da kendisini gösterdiğini ve Semipalatinsk şehrindeki nükleer deneme alanını kapattığını hatırlatmıştır. Prof. Dr. Arupov, sözlerine şöyle devam etmiştir: "Kazakistan, ülkede farklı dinlerin varlığından yola çıkarak, dinler arasındaki diyalogun artmasında ve oluşmasında da üzerine düşen görevi yerine getirmiştir. Yeni başkent Astana (Nur-Sultan) Kazakistan'ın gelişen ve değişen yüzünü temsil eden marka bir şehir olarak tasarlanmıştır. Kazakistan, bölgesinde ekonomik lider bir ülke olma yolunda da gereken adımları atmaktadır. Kazakistan, coğrafi konumu sebebiyle tarih boyunca stratejik önem taşımıştır ve taşımaya devam etmektedir. Kazak halkının Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği döneminde çektiği sıkıntılar, açlık ve sefalet yüzünden gelen ölümler unutulmamalıdır. Bağımsızlığının ardından bir nebze rahatlayan Kazakistan geliştirdiği diplomasi ile dünya kamuoyunda saygınlığını kazanmış bir ülke olarak yapıcı politikalarla bölgedeki barış ve istikrarın sürmesi için mücadele etmektedir." Prof. Dr. Arupov, Kazak halkının 29 yıldır bağımsız olarak ve kendi ayakları üzerinde dimdik durduğunu ifade ederek, sağlam bir temel üzerinde demokratik ve güçlü bir devlet olma sürecinde emin adımlarla yürüyen, yıllar süren hasretin bitişinin 29. yıl dönümünü birlikte kutlamamızı Kazakistan için önemli olduğunu dile getirdi. Prof. Dr. Arupov, panele emeği geçenlere teşekkür ederek sözlerini tamamladı.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Avrasya Çalışmaları Öğretim Üyesi Dr. Turgay Düğen 16 Aralık, bağımsızlık ve milli kimlik konuları üzerinde sunumunu gerçekleştirmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının yıldönümünü her Kazakistan vatandaşı gibi kıvançta kutladıklarını ve tarihteki ilk Türk kağanlığının içerisinde çıkan Türk halkları gibi büyük Türk milleti ailesinin bir mensubu olarak Kazakistan bağımsızlığını aynı kıvançta aynı gururla paylaştıklarını belirtmiştir. Dr. Düğen'e göre, 16 Aralık, Kazakistan'ın bağımsızlığının yıl dönümüdür ancak aynı zamanda Sovyet tarihi ve dünya tarihi açısından 1986 olaylarından dolayı bir dönemin de bir kırılma noktasıdır. Bu vesileyle 16 Aralık olaylarına katılan yani Jeltoksan olaylarına katılan tüm Kazak gençlerini, protestolara katılmalarının bedellerini hayatlarıyla ödeyen tüm Kazak gençlerini rahmet ve saygıyla andığını söylemiştir. Jeltoksan protestolarına katılan gençlerin Kazaklar'ın hafızalarında tarih sahnesinde hep genç olarak kaldıklarını söylemiştir. Dr. Düğen şöyle devam etti: "16 Aralık 1986'da Kazakistan devletinin başına, o güne kadar takip edilen teamüle aykırı olarak, yaklaşık 25 yıldır devleti yöneten Dinmuhammed Kunayev'in yerine Rus asıllı Gennadi Kolbin'in atanmış olmasına

қағамдық пікірде құрметке ие болған ел ретінде сындарлы саясаты арқылы аймақтағы бейбітшілік пен тұрақтылықты жалғастыру үшін күресуде». Арупов қазақ халқы 29 жылдан бері тәуелсіз және өз аяғынан тік тұрып келе жатқанын, демократиялық және мықты мемлекетке айналу жолында берік қадамдар жасай отырып, сағыныш жылдарының 29 жылдығын атап өту Қазақстан үшін маңызды екенін мәлімдеді. Профессор доктор Арупов панельге үлес қосқандарға алғысын білдіріп, сөзін аяқтады.

Нигде Өмер Халисдемир университеті Еуразия зерттеулер кафедрасының оқытушысы PhD Тургай Дүген 16 желтоқсан, тәуелсіздік және ұлттық бірегейлік туралы сөз қозғады. Қазақстан Республикасының тәуелсіздік мерейтойын әрбір Қазақстан азаматы сияқты мақтанышпен қарсы алғандықтарын және тарихтағы алғашқы Түрік хандығынан шыққан түркі халықтары сияқты ұлы түркі тілдес отбасының мүшесі сияқты Қазақстанның тәуелсіздігін бөліскендіктерін мәлімдеді. Дүгеннің пікірінше, 16 желтоқсан - Қазақстан тәуелсіздігінің мерейтойы, бірақ сонымен бірге кеңестік тарих пен дүниежүзілік тарихқа және 1986 жылғы оқиғаларға байланысты дәуірдің өзгеру нүктесі. Осы орайда ол 16 желтоқсан оқиғаларына қатысқан барлық қазақ жастарын, атап айтқанда Желтоқсан оқиғаларына және наразылық акциясына қатысқаны үшін жанын аямастан күресіп құрбан болған барлық қазақ жастарын еске алатынын айтты. Желтоқсан төңкерісіне қатысушы жастар тарих сахнасында қазақтардың жадында әрдайым жас болып қала беретіндігін айтты. Дүген былай деп жалғастырды: «1986 жылы 16 желтоқсанда Қазақстан мемлекетінің басшылығына, сол күнге дейін қалыптасқан әдетке қайшы, мемлекетті шамамен 25 жыл бойы басқарған Дінмұхаммед Қонаевтың орнына орыс Геннадий Колбиннің тағайындауына байланысты жастар бейбіт наразылықтармен өз реакцияларын көрсетті және бұл наразылықтарға он мыңдаған адамдар қатысты. Сол кездегі Қазақстан Компартиясы орталық комитеті ғимаратының алдына он мыңдаған жастар жиналып, 17 желтоқсанда наразылық репрессиясының нәтижесінде қамауға алынды. Осы оқиғаларды тергеу жөніндегі комиссияның басында болған, қазақтың халық жазушысы және ұлт зиялыларының бірі Мұхтар Шаханов-

yönelik tepkilerini barışçıl protestolarla gösterdiler ve on binlerce kişi bu protestolara katıldı. O dönemki Kazakistan Komünist Partisi merkez komite binasının önünde toplanan on binlerce genç 17 Aralık'ta ağır ve sert bir şekilde protestoların bastırılması sonucu tutuklandı. Bu olayları araştırmakla görevli olan komisyonun başında bulunan Kazak milli yazarlarından ve milli aydınlarından olan Muhtar Şahanov, yapmış olduğu araştırmalar neticesinde olaylarda 168 kişinin hayatını kaybettiğini ve bunların 155'inin ise protestolara katılan Kazak gençleri olduğumu belirliyor. Bugün olayların yaşandığı yerde, o meydana doğru çıkan caddeye Jeltoksan adı verildi ve caddede bir Jeltoksan Anıtı açıldı. Bu anıtın içerisinde bir kız heykeli vardır. Çünkü ölen 155 Kazak gencinin çoğu Kazak kızları olmuştur. Kazak kızları o gün Kazak haklarını korumak için, Kazakistan Devleti'nin haklarını korumak için hayatlarını vererek protesto etmişlerdir. Kazakistan'ın bağımsız olması bağımsızlığının ne öncesinde ne de sonrasında hiç kolay olmamış hem ekonomik anlamda hem sosyal kültürel anlamda hem de siyasi ve güvenlik anlamında ciddi bir krizler ile yüz yüze gelmiştir. Bütün bunlara rağmen Kazakistan çok hızlı bir şekilde uluslararası sisteme uyum sağlamayı da başarmıştır. Türkiye'den baktığımızda Kazakistan'ın yükselen grafiğinin Avrasya'daki barışçıl statüsünü gururla takip ediyoruz ve bundan memnun memnunuz". Dr. Dügen, Türk dış politikası içerisinde de Türkiye'nin Türk dünyası politikası açısından da Kazakistan'ın konumunu gururla takip ettiğini belirterek sözlerine son vermiştir.

тың зерттеулері нәтижесінде оқиғаларда 168 кісі қайтыс болғанын және олардың 155-і наразылық акциясына қатысқан қазақ жастары екенін анықталды. Бүгін төңкеріс өткен жерде сол алаңға баратын көше Желтоқсан деп аталды және көшеде Желтоқсан ескерткіші ашылды. Бұл ескерткіштің ішінде қыздың мүсіні бар. Өйткені құрбан болған 155 қазақ жастарының көбі қазақ қыздары болған. Сол күні қазақ қыздары наразылықтарын білдіріп, өз құқықтарын және Қазақстан мемлекетінің құқықтарын қорғау үшін өз өмірлерін атады. Қазақстанның тәуелсіздігі тәуелсіздік алғанға дейін де, одан кейін де оңай болған жоқ, себебі экономика, әлеуметтік мәдениет, саясат және қауіпсіздік тұрғысынан күрделі дағдарыстарға тап болды. Осының бәріне қарамастан, Қазақстан халықаралық жүйеге тез бейімделе алды. Біз Түркиядан Қазақстанның Еуразиядағы өсіп келе жатқан беделі мен бейбітшілік мәртебесін мақтан тұтамыз және қуаныштымыз». Дүген сонымен қатар түрік сыртқы саясатында Қазақстанның түрік әлемі саясаты тұрғысынан маңызды екенін айтып сөзін аяқтады.

Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Қазақстан Стратегиялық зерттеулер институтының әлеуметтанулық зерттеулер бөлімінің сарапшы-зерттеушісі және Нұрсұлтан Назарбаев Қорының ғылыми кеңесінің мүшесі PhD Ермек Тоқтаров 1991 жылы 16 желтоқсанда Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейінгі 30 жыл ішінде өзін-өзі жетілдіру жолында үлкен жетістіктерге жеткенін мәлімдеді. Ол үшін

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na Bağlı Kazakistan Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Sosyolojik Araştırmalar Bölümü'nün Uzman Araştırmacısı, Nursultan Nazarbayev Vakfı'na Bağlı Bilim Konseyi Üyesi Dr. Yermek Toktarov 16 Aralık 1991 tarihinde Kazakistan'ın bağımsızlık kazanmasından bu yana geçen yaklaşık 30 yıllık süre içinde kendisini geliştirmek için büyük atılımlar gerçekleştirmekte olduğunu belirtti. Bunun için de Kazakistan'ın özellikle kendine özgü bir felsefe içinde hareket etmeye özen gösterdiğini, ayrıca çevresi ile diyalog içinde hareket etmeye, farklı düşüncelere saygılı olmaya dikkat etmeyi kendisine prensip edindiğini ifade etti. Kazakistan'ın, geçmişte yaşanan bütün olumsuzluklara karşılık gelişmeyi ve ilerlemeyi öne aldığını ve dünyanın en gelişmiş ilk otuz devleti içinde yer almayı kendisine hedef olarak belirlediğini vurguladı. Dr. Toktarov, Kazakistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in, ülkenin ideolojik sorunlara uğramadan ilerlemesi yolunda atılması gereken adımları "Manevi Canlanma" felsefesi içinde anlattığını; kültürün ve geleneklerin korunması öncelikli olmakla birlikte Kazakistan'ın faydasına olan bütün yeniliklerin de pragmatizm çerçevesinde alınacağını da vurguladığını anlattı.

Panelin sonunda programın moderatörlüğünü yapan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer, tüm katılımcılara teşekkürlerini di-

Казакстан, әсіресе өзіне тән философияда әрекет етуге ерекше назар аударатынын, сонымен бірге оны қоршаған ортамен диалогта әрекет етуді және әртүрлі пікірлерді құрметтеуді принцип ретінде қабылдайтынын мәлімдеді. Ол өткен кезеңдегі барлық жағымсыз жағдайларға қарамастан даму мен ілгерілеуге басымдық беріп, әлемнің ең дамыған отыз мемлекетінің қатарына кіруді мақсат етіп қойғанын баса айтты. Тоқтаров, Қазақстанның тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев, идеологиялық мәселелерге тап болмай, елдің алға басыуына бағытталған қадамдардың «Рухани жаңғыру» философиясында сипатталғанын, сонымен бірге мәдениет пен дәстүрді қорғау бірінші кезектегі мәселе болғанымен қатар, Қазақстанға пайда әкелетін барлық инновациялар прагматизм шеңберінде қабылданатындығын баса айтты.

Панельдің соңында бағдарламаның модераторы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доцент доктор Вакур Сүмер барлық қатысушыларға алғысын білдіре отырып, «Жасасын Қазақстан-Түркия достығы» деп сөздерін аяқтады.

le getirdi ve "yaşasın Kazakistan-Türkiye dostluğu" ifadesiyle sözlerini tamamladı.

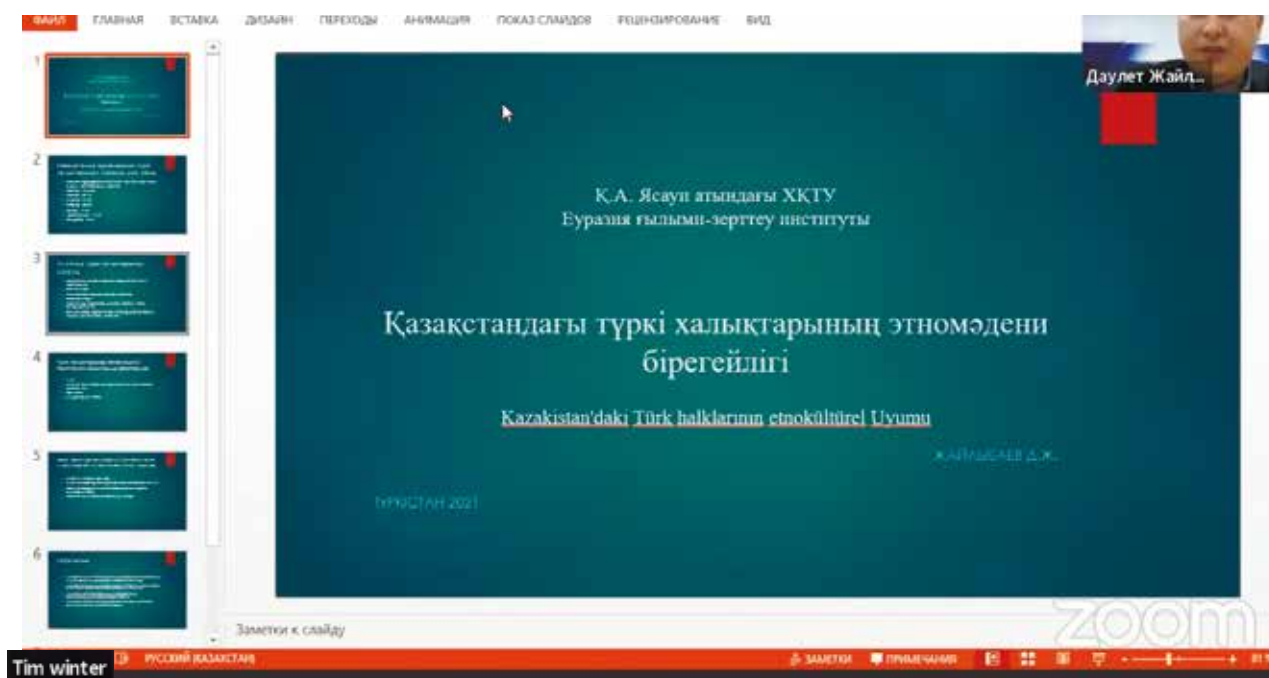
Cemal Demir GASAM Başkanı

21 ОCAK 2021 TAPİHİNDE HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN KIDEMLİ ARAŞTIRMACISI DAULET JAYLIBAYEV "KAZAKİSTAN'DAKİ TÜRK HALKLARININ ETNO-KÜLTÜREL UYUMU" BAŞLIKLİ ONLINE SEMİNER VERDİ.

2021 ЖЫЛЫ 21 ҚАҢТАРДА ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫНЫҢ АҒА ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТКЕРІ ДӘУЛЕТ ЖАЙЛЫБАЕВ «ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ЭТНО-МӘДЕНИ ҮНДЕСТІГІ» АТТЫ ОНЛАЙН-СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры, доктор Вакур Сүмердің кіріспе және таныстыру сөздерінен соң баяндама жасауға кіріскен Дәулет Жайлыбаев қазіргі таңда Қазақстанда өмір сүріп жатқан ең көпсанды түркі халықтарының демографиялық жағдайы туралы статистикалық мәлімет бере отырып, бұл көрсеткіштердің түрлі этностық топтардың этномәдениетімен тығыз байланысты екендігіне назар аударды. Оның пікірінше, Қазақстанда өмір сүріп, ортақ тарихи және мәдени құндылықтарға ие түркі халықтардың санын, динамикасы мен этномәдени үндестігін зерделеу әлеуметтік ғылымдардағы өзекті мәселелердің бірі ретінде қарастырылатындығын жеке атап өтті.

Д. Жайлыбаев Қазақстандағы түркі халықтары диаспораларының қалыптасу тарихы мен осы күнгі саны туралы маңызды ақпарат келтіре отырып, соңғы статистикалық мәліметтерге сәйкес елде шамамен 30 түркі халықтары санының біршама өсіп жатқандығына арнайы тоқталды. 2020 жылдың басында елде 12.764.821 қазақ, 605.137 өзбек, 274.509 ұйғыр, 200.545 татар, 113.421 түрік (Түркия түріктері), 112.547 әзірбайжан және 16.674 башқұрт тіркелді. Олармен қоса елде тува, хакас, шор,

Аврасыя Арастырма Енститүсү Мүдүрү Доç. Dr. Vаkur Sümer'ін тақдим коушмасында соңра сөз алап Аврасыя Арастырма Енститүсү'нүн Кідемлі Арастырмаçы Даулет Жайлыбайев, апа hatларыла Казакыстан'ін farkлы етник гуруларын etno-күлтүрү ile yakындап бағлантаылы олап мевçут etno-demografик дуруму хақкында detайлы билгилер сунду. Бу бағламда өзелликле де Казакыстан'да яшайап, ortak тарих ве күлтүр деғерлерини payлашап Түрк halkларыннын sayысы, динамиклери ве etno-күлтүрел uyумунун арастырылмасы sosyal bilimlerde еп өпемли коулардап бири оларак кабул едилдиғини белитти.

Казакыстан'да яшайап Түрк halkларыннын олушуму ве sayысы хақкында өпемли билгилер верен Жайлыбайев, соп истатистиклере göre үлкедеки Түрк halkларыннын sayысында өпемли бири артыш гөрүлдүгүнү ачықлади. Казакыстан'да Казаклар башта олмақ üzere yakлашк 30 Түрк halkыннын яшадигини белитрен Жайлыбайев, 2020'ін башында үлкедеки Казаклар'ін 12,764,821, Öзбеклер'ін 605,137, Uygurlar'ін 274,509, Tatarlar'ін 200,545, Түрклер'ін (Түрkiye Түрклери) 113,421, Azerbaycanlılar'ін 112,547 ве Башкуртлар'ін 16,674 киши оларак kaydedилдиғини ifade etti. Bunларын yanı sıra, үлкеде Tuva, Hakas, Şor, Yakut, Çuvaş, Karaçay, Çerkes, Kumuk, Karayım, Gagavuz, Balkar, Karakalpak, Kırgız ве Nogay gibi birçok Түрк halkларыннын да яшамакта олдуғунун altını çizen Жайлыбайев,

якут, чуваш, қарашай, шеркеш, құмық, қарайым, гагауз, балқар, қарақалпақ, қырғыз және ноғай сияқты көптеген түркі халықтарының өмір сүріп жатыр. Баяндамашының пікірінше, соңғы жылдары бұл этникалық топтар санының өсуі Қазақстанда жаңа өзара этномәдени келісімді қалыптастыру қажеттігі, олардың өзара қатынас тілі ретінде қазақ тіліне басымдық беру керектігі айқын байқалып тұр.

Д. Жайлыбаев теориялық тұрғыда бірегейлік ұғымы әр этникалық топтың өзін-өзі тануы мен мәдени дамуында бірқатар факторлар арқылы жүзеге асатыны, оны өз кезегінде Эрик Хомбургер Эриксон, Фредрик Барт, Жорж Деве-ро және Пьер Бурдьё сынды батыс антропологтары этникалық топтардың шекарасы мен мәдени арақашықтығын анықтай келе қалыптасатынын анықтағаны туралы баяндап берді. Бұл ретте ол тіл, мәдениет (дәстүр), тарих және діни факторлардың Қазақстандағы түркі халықтары арасындағы этномәдени келісімге қол жеткізуге едәуір ықпал еткеніне назар аударды.

Баяндамашы Қазақстан халқы Ассамблеясы және оның қарамағандағы түрлі деңгейдегі этномәдени орталықтардың Қазақстандағы түркі халықтарының дәстүрін, тарихын, мәдениетін,

Қазақстанда орналасқан түркі халықтарының құрамы мен саны

- Қазақстан территориясында 30-ға жуық түркі халықтары тұрады. Олардың саны 2020 жылдың басында
- Қазақтар - 12 764 821
- Өзбектер - 605 137
- Ұйғырлар - 274 509
- Татарлар - 200 545
- Түріктер - 113 421
- Әзірбайжандар - 112 547
- Башқұрттар - 16 674

Даулет Жайлыбайев

сөз konusu Türk etnik gruplarının giderek artan sayısının karşılıklı etno-kültürel uyuma olan temel ihtiyacı yansıttığını vurguladı.

Seminerin devamında, teorik olarak etno-kültürel uyumun sağlanmasında, her etnik grubun kimlik algısının ve kültürel gelişiminin ilgili bir dizi faktöre bağlı olduğunu vurgulayan Jaylıbayev, Erik Homburger Erikson, Fredrik Barth, Georges Devereux ve Pierre Bourdieu gibi Batılı antropologlara göre etnik grupların sınırları ve kültürel mesafelerinin, onlar arasındaki etno-kültürel uyumun sağlanmasını yakından etkileyeceğini söyleyen Jaylıbayev, bu bağlamda, Kazakistan'daki Türk halkları arasında etno-kültürel uyumun sağlanmasına dil, kültür (gelenekler), tarih ve din faktörlerinin önemli katkı sağladığını anlattı.

Dolayısıyla Kazakistan Halklar Asamblesi ve çeşitli düzeydeki etno-kültür merkezlerinin Kazakistan'daki farklı etnik grupların gelenekleri, tarihi, kültürü ve dilinin korunması ve geliştirilmesi açısından büyük önem teşkil ettiğine değinen Jaylıbayev, söz konusu kurumların aynı zamanda Kazakistan halkları arasında uyum ve dostluk bağlarının sağlanması ve güçlendirilmesi, farklı etnik gruplar arasında devlet dilinin geliştirilmesi ve kültürel etkileşimin sağlanması açısından da önemli rol oynadığını dile getirdi. Ayrıca, Jaylıbayev, Sovyetler döneminden kalan Rusça'nın etkisinin ülkede hala devam ettiğini altını çizerek, bu nedenle ülkedeki Türk halklarının etno-kültürel uyumunun oluşumunda ortak bir iletişim dili olarak Kazak diline önem verilmesinin hayati önem taşıdığını vurguladı. Seminerin sonunda araştırmacı, bu kültürel

тілін сақтау мен дамыту бағытында, сондай-ақ аталмыш ұйымдардың Қазақстан халықтары арасындағы келісім мен достық байланыстарды қамтамасыз етуде және нығайтуда, түрлі этностар арасында мемлекеттік тілді дамытуда және мәдени өзара әрекеттестікте маңызды рөл атқаратынын арнайы атап өтті. Сонымен қатар, Д. Жайлыбаев кеңес дәуірінен бері елімізде орыс тілінің ықпалы әлі де жоғары екеніне назар аударып, елдегі түркі халықтарының этномәдени үндестігін қалыптастыруда ортақ қатынас тілі ретінде қазақ тілінің маңыздылығын арттыру қажет деген ой қорытты.

Семинар соңында баяндамашы елдегі түркі халықтарының арасындағы мәдени-әлеуметтік үрдістерге зерделеп тануға бағытталған кешенді этнографиялық және этно-социологиялық зерттеу жүргізу қажеттігін айта отырып, өз сөзін қорытындылаған болатын.

Семинарға қатысушылар тақырып бойынша өз ойларын ортаға салып, сұрақ-жауап арқылы пікір алмасты.

ve sosyal eğilimlerden yola çıkarak ülkedeki Türk halklarına yönelik kapsamlı bir etnografik ve etno-sosyolojik çalışmaya duyulan ihtiyacı önemi belirterek sözlerini tamamladı.

Seminer, katılımcıların konu ile ilgili çeşitli düşüncelerini aktarmaları ve soru-cevap bölümü ile sona erdi.

28 OCAK 2021 TARİHİNDE HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ AVRASYA ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ'NÜN MÜDÜR YARDIMCISI CENGİZHAN CANALTAY "TÜRKİYE'NİN 2020 TİCARİ PERFORMANSI'NIN DEĞERLENDİRMESİ" BAŞLIKLİ ÇEVİRİMİÇİ SEMİNER VERDİ.

28 ҚАҢТАР 2021 ЖЫЛЫ ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІ ЕУРАЗИЯ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ ДИРЕКТОРЫНЫҢ ОРЫНБАСАРЫ ЖЕНГІЗХАН ЖАНАЛТАЙ «ТҮРКИЯНЫҢ 2020 ЖЫЛҒЫ САУДА ӨНІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ» АТТЫ ОНЛАЙН-СЕМИНАР ӨТКІЗДІ.

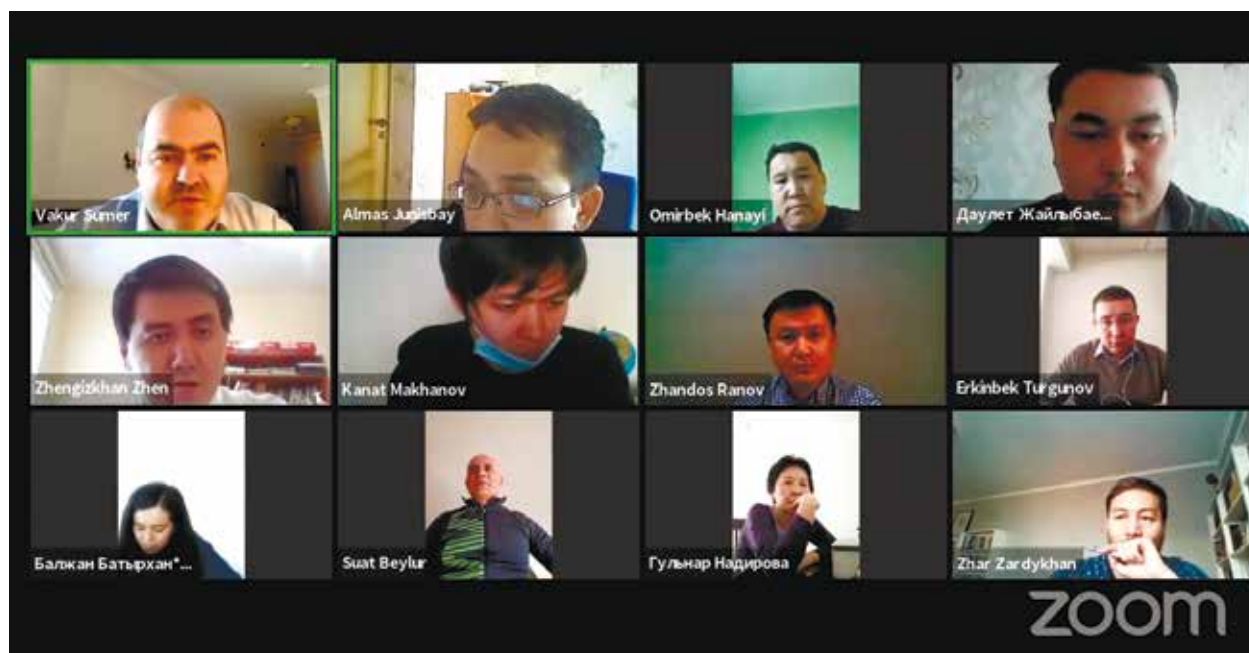
Avrasya Araştırma Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Vakur Sümer'in takdim konuşmasıyla başlayan seminerde Cengizhan Canaltay ana hatlarıyla,

Еуразия ғылыми-зерттеу институтының директоры доцент доктор Вакур Сүмердің кіріспе сөзінен кейін Женгізхан Жаналтай Түркияның 2020 жылғы сауда өнімділігін бағалау туралы ақпарат ұсынды. Осы тұрғыда Жаналтай Түркияның соңғы 20 жылдағы сауда көрсеткіштерін көз жүгірткенде экспортта, әсіресе, соңғы 10 жылда жедел үдеу алғанын айта келе, 2015 жылдан кейінгі сауда тапшылығын төмендету жетістіктерінің де болғанын айтты. Түркияның сауда құрылымындағы экспорттық-импорттық өнімге байланысты нәтиже бойынша ең жақсы 20 өнімнің экспорттық үлесіндегі 75%-ды, ал импортында бұл санның шамамен 83%-ды құрағанын баяндады. Сонымен қатар, Түркияның сауда серіктестерін бағалау кезінде (аймақтық құрылым тұрғысынан) алғашқы 10 елдегі жалпы экспорттың 48%-ға және импортының 49%-ға сәйкес келетіндігін мәлімдеді. Бұл ақпаратты бере отырып, Түркияның шектеулі санмен көрсетілген елдермен жасалған шектеулі тауарлар санатындағы саудасы екенін білдірді.

2020 жылы сауда өнімділігін бағалауда Түркияның экспорты көбінесе жеміс-жидек пен көкөністер, тоқуға болатын материалдар, дайын бұйымдар екенін, ең төмен көрсеткіш көрсеткен минералды отындар мен минералды майлар және автокөлік құралдары екенін жеткізді.

Vakur Sümer

Türkiye'nin 2020 Ticari Performansı'nın Değerlendirmesi hakkında bilgiler sundu. Bu çerçevede, Canaltay, Türkiye'nin son 20 yıldaki ticari performansına bakıldığında ihracatında özellikle son 10 yıl içerisinde hızlı bir ivme yakaladığını belirterek, buna 2015 sonrasında ticaret açığını azaltma başarısını da dahil ettiğini ifade etti. Canaltay, Türkiye'nin ticari yapısı içerisinde ihracatını ve ithalatını ürün bazlı incelemeleri sonucunda ilk 20 ürünün ihracatının toplam içerisindeki payının %75, ithalatında ise bu sayının %83 civarında olduğunu dile getirdi. Buna ek olarak Türkiye'nin ticari ortaklarının değerlendirilmesinde (bölgesel yapısı bağlamında) ilk 10 ülkenin toplam ihracatın %48'ine ithalatın ise %49'una denk geldiğini bildirdi. Bu bilgiler doğrultusunda Türkiye'nin sınırlı sayıda ki ürün ticaretini kısıtlı sayıdaki ülkelerle yaptığını dile getirdi.

2020'deki ticari performans değerlendirilmesi içerisinde, Türkiye'nin ihracatında en çok artış gösteren ürünlerin sebze ve meyve ile dokunabilir maddelerden hazır eşyalar olduğunu belirtirken en çok düşüş gösterenlere örnek olarak mineral yakıtlar ve mineral yağlar ve motorlu kara taşıtlarının yer aldığını ifade etti. Ticari verilerin ardından firmalar hakkında da bilgiler sunan Canaltay, bunlar arasında 2020'de kurulan firmalarda bir artış gözlemlenerek kapananların sayısının da düşük olmasının

Сауда мәліметтерінен кейін компаниялар туралы ақпарат берген Жаналтай, олардың арасында 2020 жылы құрылған компаниялардың санының көбеюі және жабылғандардың санының аздығы назар аударарлық оқиға екенін мәлімдеді. 2019 жылы акционерлік қоғамдар саны 11.447-ден 14.046-ға, ал шектеулі серіктестіктер 72.641-ден 87.258-ге дейін өскенін баяндады. Дәл осындай тенденция шетелдік капиталы бар компанияларда байқалмағанын, олардың санында; акционерлік қоғамдарда 1.149-дан 1.046-ға, шектеулі серіктестіктерде 11.485-тен 9.136-ға дейін төмендеу болғанын баса айтты.

Екінші жағынан, компаниялардың салалық таралуы мен экспорттық көрсеткіштерінің аймақтық құрылымын қарастырғанда, Стамбулдың 81 миллиард доллармен көшбасшы екенін және құрылған компаниялардың 40%-ы және жабылған компаниялардың 49%-ы Стамбулда екенін мәлімдеді. 2020 жылы бизнесті жүргізу үшін ең көп сұранысқа ие негізгі сала құрылыс екенін және жабылған компаниялардың мейрамхана мен тамақ қызметтері саласында екенін баяндады. Жаналтай, елдегі тікелей инвестициялардың маңыздылығын атап өтіп, Түркияның жетекші сауда серіктестерінің алғашқы бестігіне Германияның ғана кіргенін айтты. Басқа елдердің сәйкесінше Дания, Ка-

ilgi çekici olduğunu belirtti. 2019'da anonim firma sayısının 11.447'den 14.046'ya, limited şirketlerin ise 72.641'den 87.258'e yükseldiğini dile getirdi. Aynı eğilimin yabancı sermayeli şirketlerde görülmediğini, onların sayısında; anonim firmalarda 1149'dan 1046'ya ve limited de ise 11485'ten 9136'ya düşüşün yaşandığını vurguladı.

Öte yandan firmaların sektörel dağılımına ve ihracat performanslarının bölgesel yapısına bakıldığında, İstanbul'un açık ara 81 milyar dolar ile önde olduğunu ve kurulan firmaların %40'ının, kapananların ise %49'unun İstanbul'da yer aldığını ifade etti. Öte yandan, 2020'de en iş yapmak için rağbet gören başlıca sektörün inşaat olduğunu ve en fazla kepenk indiren şirketlerin de lokanta ve yemek servisi sektöründe yer aldığını anlattı. Canaltay, ülkeye yapılan doğrudan yatırımların da önemine vurgu yaparak Türkiye'nin önde gelen ticari ortaklarından ilk beş yatırımcı arasına sadece Almanya'nın girebildiğini belirtti. Diğer ülkelerin ise sırasıyla Danimarka, Katar, İspanya ve Lüksemburg olduğunu ve en çok yatırım yapılan sektörlerin finans ve sigorta faaliyetleri, parasal aracı kuruluşların faaliyetleri (bankalar), toptan ve perakende ticaret, imalat olduğunu ifade etti.

тар, Испания және Люксембург болғанын, ал ең көп инвестиция салынған сала қаржы және сақтандыру қызметі, ақша делдалдық мекемелерінің (банктердің) қызметі, көтерме және бөлшек сауда және өндіріс салалары екенін мәлімдеді.

Зерттеуші Жаналтай, Сыртқы істер министрі Мевлют Чавушоглу 2019 жылдың тамызында жариялаған «Қайтадан Азия» бастамасының Түркияны Батыс елдерінен алшақтамай Азия елдерімен экономикалық байланыстарды дамытуды көздейтінін айтты. Оның айтуынша, COVID-19 салдарынан 2020 жылы қажетті дамуды көрсете алмауына байланысты, бұл бағытта 2021 жылы тағы көптеген қадамдар жасалатыны күтілуде екенін мәлімдеді. Бұл тұрғыда, атап айтқанда Оңтүстік Корея, Жапония, Индонезия, Қытай, Сингапур және Малайзия туралы айтылып жатқанын, жалпы контексте Түркияның АСЕАН елдерімен сауда-экономикалық қатынастарды күшейту мақсатында көптеген бастамалар Сыртқы істер министрлігінің басшылығымен жүзеге асырылғанын баса айтты. Жаналтай болашақ болжау тұрғысынан ақпарат бере отырып, 2020 жылы Түркияның ЖІӨ өсімі 0,5% өсіп, әлемде Қытайдан (2%) кейін ең жақсы

Түркия'nin son 20 yıldaki ticari performansına bakıldığında ihracatında özellikle son 10 yıl içerisinde hızlı bir ivme yakaladığı görülmektedir. Buna 2015 sonrasında da ihracat açığını azaltma başarısını da dahil etmiştir.

Bu bağlamda zirveye hem ihracat hacmi hem de karşılama oranı açısından 2019'da ulaşmasının ardından tüm dünyayı kasıp kavuran COVID-19 salgını 2020 yılında ihracat ve ithalat dengelerini önemli ölçüde sarsmıştır.

Türkiye'nin 2000-2020 arası

Milyar \$	İhracat	İthalat	Toplam Hacim	Denge	Karşılama Oranı (%)
2000	27,485	54,149	81,634	-26,664	51
2005	73,476	116,774	190,25	-43,298	63
2010	113,883	185,544	299,427	-71,661	61
2015	143,85	207,206	351,056	-63,356	69
2018	177,169	231,152	408,321	-53,984	76,6
2019	180,833	210,345	391,178	-29,513	86
2020	169,514	219,425	388,939	-49,911	77,3

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2021.

Araştırmacı Cengizhan Canaltay, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun Ağustos 2019'da duyurduğu «Yeniden Asya» girişiminin ana hatlarıyla Türkiye'nin Batı ile uzaklaşma yaşamadan Asya ülkeleri ile ekonomik bağlarının gelişimini amaçladığını vurguladı. COVID-19 nedeniyle gerekli gelişimin 2020'de gösterilememesi nedeniyle 2021'de bu doğrultuda çok daha fazla adım atılmasının beklendiğini söyledi. Bu çerçevede özelde Güney Kore, Japonya, Endonezya, Çin, Singapur ve Malezya'dan bahsedilmekte olduğunu, genel kapsamda ise Türkiye'nin ASEAN ülkeleri ile ticari ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesi adına Dışişleri Bakanlığı önderliğinde pek çok girişim gerçekleştirildiğini de vurguladı. Son olarak gelecek tahminleri açısından da bilgiler sunarak Türkiye'nin GSYİH'sinin 2020'de %0.5 büyümeye kaydederek dünyada Çin'den (%2) sonra en iyi orana sahip olduğunu ve 2021 ve 2022 içinde Dünya Bankası'na göre %4.5 ve %5, Uluslararası Para Fonu'na göre ise 2021'de %6 büyüyeceğinin tahmin edilmesinin gelişmiş ülkeler için biçilen 2021'de %3, Avro bölgesi %3.6'dan daha fazla olduğunu ifade etti. Canaltay, önümüzdeki birkaç sene içerisinde tica-

көрсеткішке ие болғанын және Дүниежүзілік банктің мәліметтері бойынша 2021 және 2022 жылдары 4,5% және 5%, Халықаралық валюта қорының мәліметі бойынша 2021 жылы 6% өсетіні болжанғанын, дамыған елдер үшін 2021 жылы 3%, ал Еуроаймақта 3,6% көрсеткішінен көбірек болғанын баяндады. Жаналтай алдағы бірнеше жылда сауда динамикасы тез қалпына келіп, қайтадан көтеріле бастайтынын мәлімдеді.

Семинар қатысушылардың тақырып бойынша әр түрлі ойларымен және сұрақ-жауаптарымен аяқталды.

ret dynamiklerinin hızlı bir şekilde toparlanarak tekrar yükseliş eğilimine geçeceğini sözlerine ekledi.

Seminer, katılımcıların konu ile ilgili çeşitli düşüncelerini aktarmaları ve soru-cevap bölümü ile sona erdi.

Ticari Veriler

İlk 20 Ürün İhracat

Milyar \$	Miktar	Genel İçindeki Pay (%)
2018	134	75,5
2019	137	75,7
2020	125	73,7

İlk 5 Ürün

Milyar \$	2018	2019	2020	Değişim (%)
Motorlu kara taşıtları	27,51	26,9	22,07	-17,9
Kazanlar, makineler	17,08	17,76	16,78	-5,5
Demir ve çelik	11,47	10,01	8,82	-11,9
Elektrikli makina ve cihazlar	9,75	9,74	9,29	-4,6
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	9,17	9,2	8,36	-9,1

İlk 20 Ürün İthalat

Milyar \$	Miktar	Genel İçindeki Pay (%)
2018	189	82
2019	173	82
2020	184	83,6

İlk 5 Ürün

Milyar \$	2018	2019	2020	Değişim (%)
Mineral yakıtlar	43,61	41,73	28,95	-30,6
Kazanlar, makineler	26,86	22,16	25,24	13,9
Demir ve çelik	18,59	15,04	15,1	0,4
Elektrikli makina ve cihazlar	17,28	15,44	17,11	10,8
Motorlu kara taşıtları	14,38	10	15,28	59,7

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, 2021.

**HOCA AHMET YESEVİ
ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK
ÜNİVERSİTESİ AVRASYA
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ,
KÜRESEL DÜŞÜNCE KURULUŞLARI
ENDEKSİ'NDE 2020 YILINDA DA
EN İYİLER ARASINDA YER ALMAYA
DEVAM ETMEKTEDİR.**

GLOBAL THINK TANK INDEX
РЕЙТИНГІСІ БОЙЫНША ҚОЖА
АХМЕТ ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ЕУРАЗИЯ
ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ИНСТИТУТЫ
2020 ЖЫЛҒЫ ҮЗДІКТЕРДІҢ
ҚАТАРЫНДА.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'ne bağlı Avrasya Araştırma Enstitüsü olarak kuruluşumuzdan itibaren Orta Asya bölgesi ağırlıklı olmak üzere genelde Avrasya coğrafyasına hitap eden çeşitli konularda akademik çalışmalar gerçekleştirmekte ve etkinlikler düzenlemekteyiz.

Bilgiyi stratejiye dönüştürme hedefi ile çalışan Enstitümüz, ilgi alanlarına giren konularda Türkçe, Kazakça, İngilizce ve Rusça olmak üzere dört dilde çıkardığı yayınlar ile bölge çalışmaları literatürüne katkısını gün geçtikçe

Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің құрамындағы «Еуразия» ғылыми-зерттеу институты құрылған күннен бастап, негізінен Орталық Азия аймағында Еуразиялық кеңістікті қамтитын түрлі тақырыптарда академиялық зерттеулер жүргізіп, іс-шаралар ұйымдастырып келеді. Білімді стратегияға айналдыру мақсатында біздің институт түрік, қазақ, ағылшын және орыс тілдерінде басылымдарды жарыққа шығару арқылы аймақтық зерттеулер бойынша әдебиет пен тарихнамаға қосып жатқан үлесі жыл сайын артуда. Аз уақыт ішінде өз қызметімен таныла білген біздің институттың жетістіктері халықаралық аренада да мойындалып жатыр.

2021 жылы 28 қаңтарда жарияланған Global Think Tank Index-іне өткен жылы алғаш рет 3075 сараптама орталықтары қатысып, индекс тізіміне енетін үміткер ұйымдардың жалпы саны 11.175-ке дейін жетуі көптеген көрсеткіштер бойынша бәсекелестіктің артып келе жатқанын білдіреді. Көптеген санаттар бойынша біршама өзгерістер орын алғанына қарамастан, «Еуразия» ғылыми-зерттеу институты бүкіл әлем бойынша өзге санаулы ұйымдармен бірге «Сыртқы саясат пен халықаралық қатынастар бойынша үздік сараптама орталықтары» санатына кіре алды.

COVID-19 індетіне байланысты іс-шаралардың айтарлықтай бөлігі интернет желісіне ауыса бастағандықтан, біз де Еуразия ғылыми-зерттеу институтымыздың қызметін цифрлық ортаға нәтижелі түрде көшірдік (мысалы, Zoom және ұқсас платформалар). Осының арқасында, біз 2020 жылы бүкіл әлемде «Интернетті ұтымды

TTCSP

THINK TANKS AND CIVIL SOCIETIES PROGRAM
UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA

TTCSP GLOBAL GO TO THINK TANK INDEX REPORT

артырады. Дүзінлемекте олдуғу faaliyet-leri ile kısa sürede adından söz ettiren Enstitümüz'ün başarısı uluslararası alanda giderek daha fazla tescillenmektedir.

28 Ocak 2021 tarihinde ilan edilen Küresel Düşünce Kuruluşları Endeksi'ne bu yıl 3075 adet düşünce kuruluşu ilk kez katılmış olup toplam endeks listelemelerinde yer almaya aday kurum sayısı 11.175'e çıkmıştır. Bu da pek çok kategoride rekabetin arttığını göstermektedir. Her ne kadar birçok kategoride çeşitli değişiklikler yaşanmasına rağmen Avrasya Araştırma Enstitüsü dünya çapında **“En iyi Dış Politika ve Uluslararası İlişkiler Düşünce Kuruluşları”** kategorisinde az sayıda kuruluşun arasında yer alarak sıralamaya girmeyi başarmıştır. Buna ek olarak bilindiği üzere COVID-19 salgını nedeniyle faaliyetlerin çoğunun internet ortamına taşındığı bir dönemde Avrasya Araştırma Enstitüsü olarak etkinliklerimizi dijital ortamlara (örn. Zoom ve benzeri platformlara) hızlı bir şekilde taşıdık. Bunun bir olumlu sonucu olarak dünya çapında **“İnterneti En İyi Kullanan Düşünce Kuruluşları”** arasında 2020'de yer almayı

пайдаланатын ақыл-ой орталықтарының» қатарынан табыла білдік.

Бұл санаттарға біз Еуразия ғылыми-зерттеу институты ретінде кіріп, «Сыртқы саясат пен халықаралық қатынастар бойынша үздік сараптама орталықтары» тізімінде Қазақстанның екі институтының бірі, ал «Интернетті ұтымды пайдаланатын ақыл-ой орталықтары» санатында Қазақстанның жалғыз институты ретінде табылу біз үшін үлкен жетістік пен мақтаныш.

Бұл көрсеткіштер, Еуразия ғылыми-зерттеу институты бұрынғысынша халықаралық академиялық қауымдастықта өз орны бар ғылыми мекеме екенін білдіреді. Орталық Азия аймағындағы өзекті және маңызды мәселелерді зерделеуге назар аудара отырып, өз жарияланымдарымызды бірнеше тілде жарыққа шығару арқылы біз өз оқырмандарымызды бұл жаһандық кеңістікке тартуға күш салып келеміз.

Орталық Азия аймағында жұмыс істейтін зерттеушілерге және оны зерделеумен айналысатын мамандарға өзекті әрі құнды ақпарат

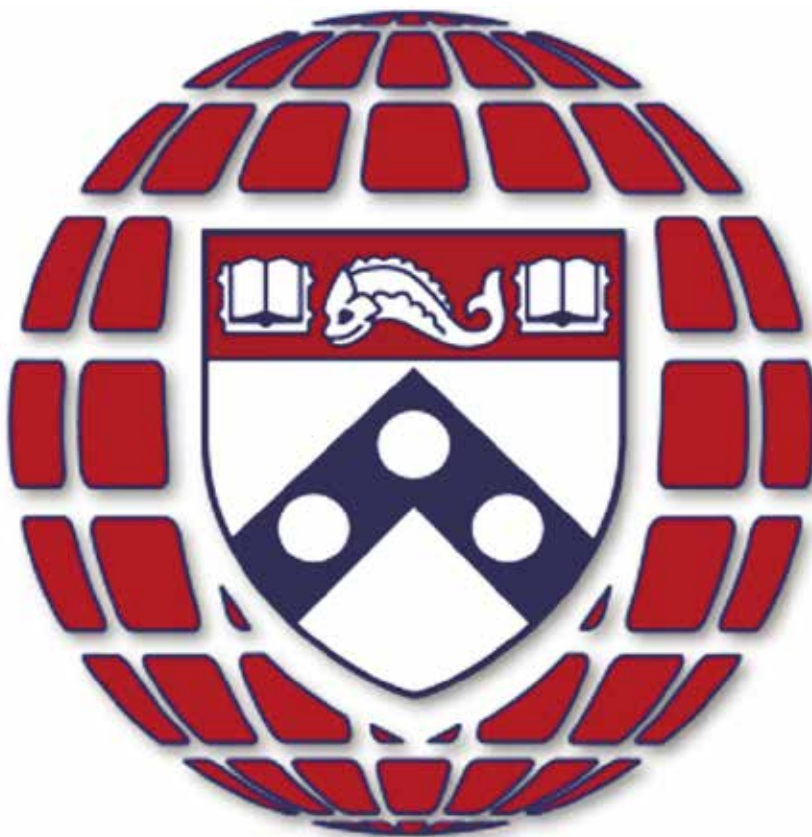
başardık.

Avrasya Araştırma Enstitüsü olarak girdiğimiz bu kategorilerde “En İyi Dış Politika ve Uluslararası İlişkiler Düşünce Kuruluşları” listesinde Kazakistan’ı temsil eden sadece iki enstitüden birisi ve “İnterneti En İyi Kullanan Düşünce Kuruluşları” nda ise Kazakistan’ı temsil eden tek enstitü olma unvanını da taşımak bizlere ayrı bir gurur kaynağı olmuştur. Bu göstergeler bizlere Avrasya Araştırma Enstitüsü’nün uluslararası akademik camia içerisinde olumlu karşılanmaya devam ettiğini göstermektedir. Orta Asya bölgesi üzerine güncel konulara ve önemli meselelere değinirken birden fazla dilde bu yayınları da yayınlamamız sayesinde okuyucu kitemizi küresel boyuta taşımaktayız. Böylece Enstitümüzün görünürlüğünü artırmanın yanı sıra bölge üzerine çalışmalar yürüten akademisyenlere sahadan bilgiler temin

P

беру қызметіміз осындай индекстермен бағаланып, институтымыздың танымалдылығы артып жатқанына қуаныштымыз. Болашақта да біздің институт университетіміздің мақсаты мен миссиясына сәйкес өзінің академиялық қызметін одан ары жалғастырып, әлемде танылып мойындалған сараптама орталығына айналуға талпынады.

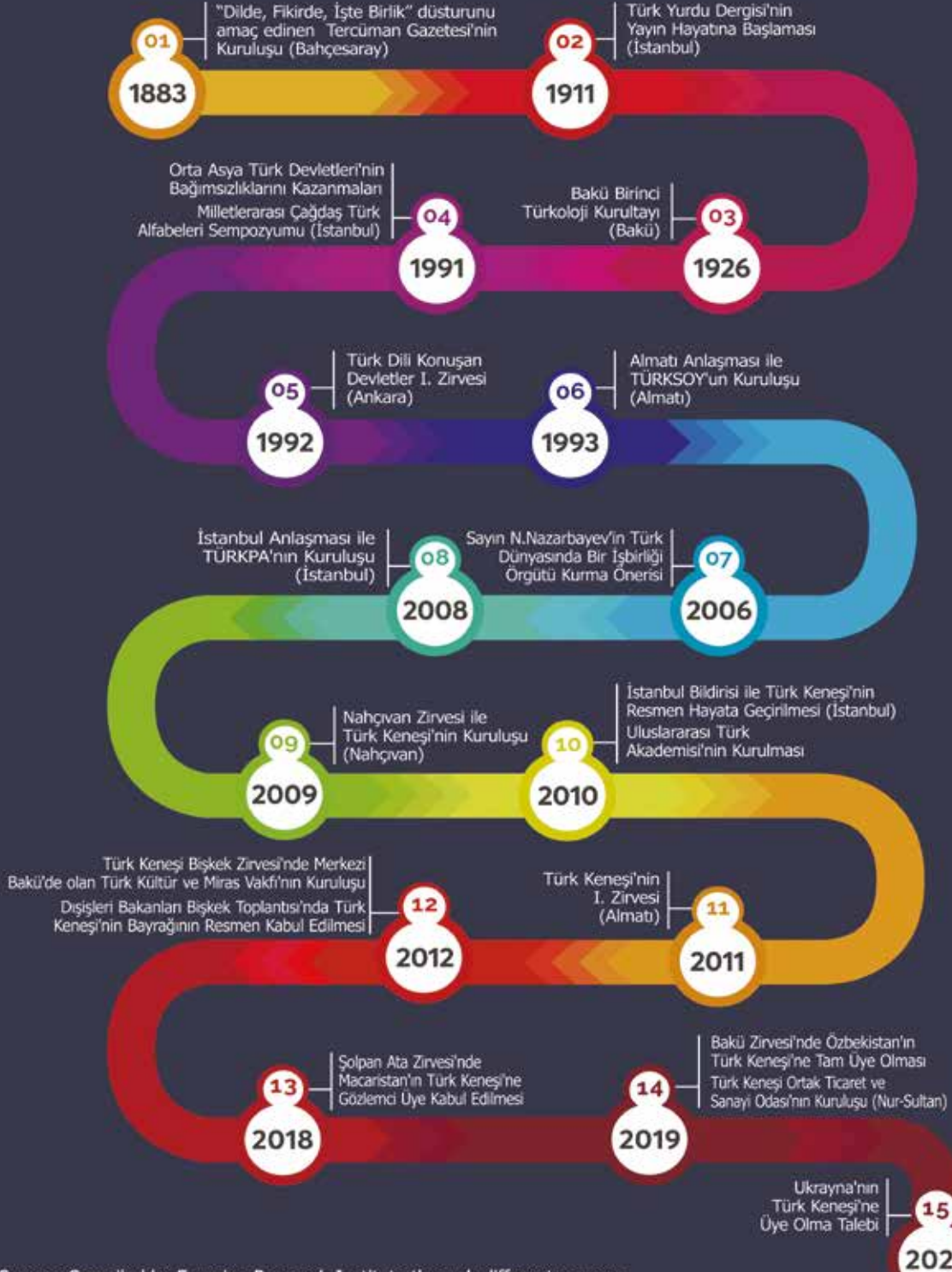
edilmesinin, bu ve benzeri endekslerce takdir edildiğini görmek de bizleri sevindirmektedir. Enstitümüz, önümüzdeki yıllarda da üniversitemizin vizyonu ve misyonu doğrultusunda akademik faaliyetlerine devam ederek hedeflediği küresel ölçekte tanınan bir düşünce kuruluşu olma yolundaki vizyonu doğrultusunda çalışmalarını daha da geliştirecektir.

ERI

ERI Infographic No. 35

Türk Dünyasında Bütünleşme

Source: Compiled by Eurasian Research Institute through different sources.

How to Cite: Eurasian Research Institute, (2021). Türk Dünyasında Bütünleşme. ERI Infographics No. 35

Asya Avrupa / Азия Еуропа
(Haber – Yorum) / (Ақпараттық сараптама)

Avrasya Araştırma Enstitüsü Yayınıdır
Еуразия ғылыми-зерттеу институты басылымы

Şubat 2021 Sayı: 59
Ақпан 2021 жыл №59